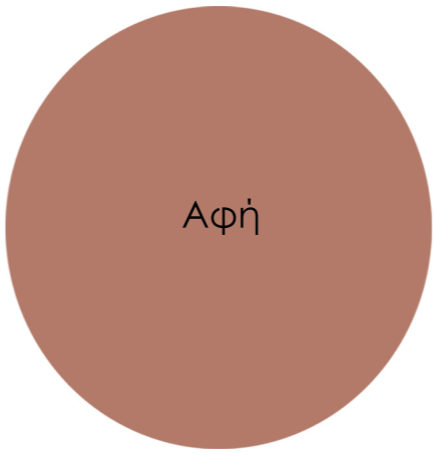
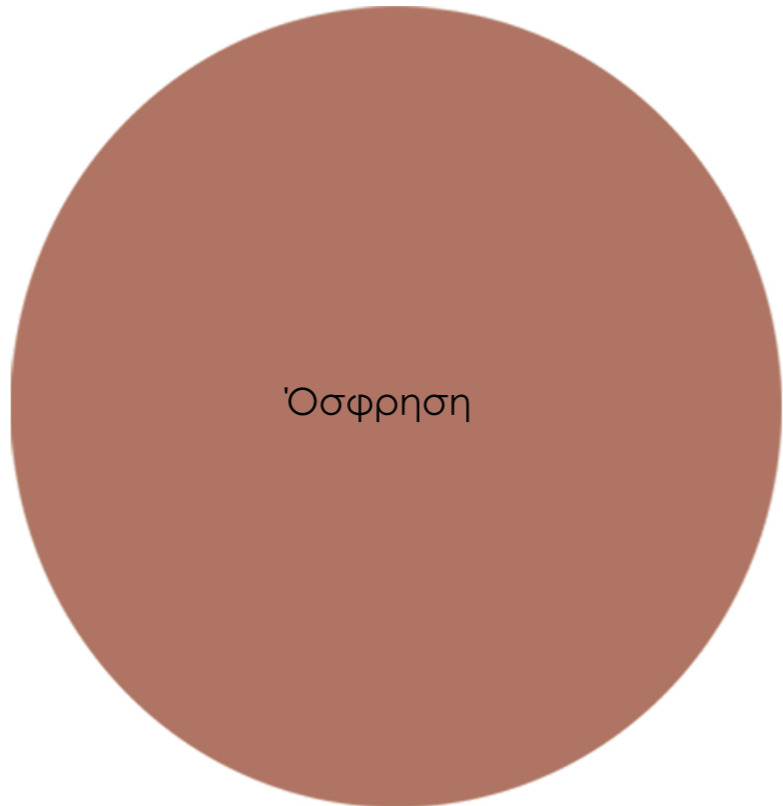

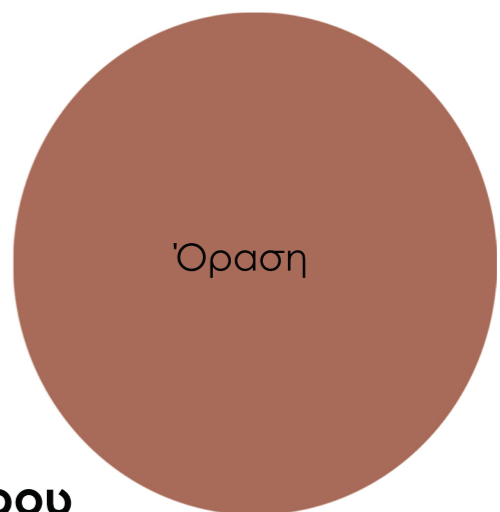
Πανεπιστήμιο Frederick
Τμήμα Αρχιτεκτονικής
Σχολή Καλών και Εφαρμοσμένων Τεχνών
Καββάλου Πελαγία
Μάρτης 2015

Αφή

Όσφρηση

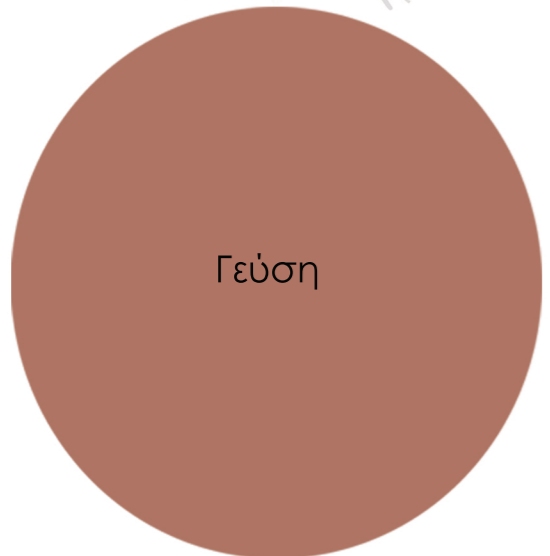
Όραση

Η Αισθητηριακή Αντίληψη του Χώρου

Βιωματική Καταγραφή στον πεζόδρομο του Ηρακλείου Κρήτης

Η Αισθητηριακή Αντίληψη του Χώρου
Βιωματική καταγραφή στον πεζόδρομο του Ηρακλείου Κρήτης

Γεύση

Ακοή

Ερευνητική Εργασία
Επιβλέπων καθηγητής: Καλνής Γρηγόρης

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ως φοιτήτρια του Πανεπιστημίου Frederick όλους τους καθηγητές μου που μου προσέφεραν τις βασικές γνώσεις, καθ' όλη την διάρκεια των πανεπιστημιακών μου πτυχίων και συνεισέφεραν όλοι μαζί στην ολοκλήρωση της ακαδημαϊκής μου πορείας. Ιδιαίτερα όμως ευχαριστώ τους καθηγητές, κ. Καλή, κ. Χρυσοχού καθώς επίσης τον κ. Πατσαβό που ήταν οι συνοδοιπόροι μου στην παρούσα ερευνητική μελέτη, για τις πολύτιμες συζητήσεις και τις κατευθύνσεις τους. Δεν θα μπορούσα να παραλείψω να ευχαριστήσω τους στενούς μου φίλους και συνεργάτες που με στήριξαν ψυχολογικά όλο αυτό το διάστημα καθώς και τα παιδιά από το Ηράκλειο Κρήτης που αποτέλεσαν την ερευνητική ομάδα των συγκριτικών καταγραφών της ερευνητικής εργασίας. Με ιδιαίτερη συγκίνηση και ευγνωμοσύνη ευχαριστώ ολόψυχα την πολύτιμη οικογένειά μου που με στήριξαν από την αρχή μέχρι και το τέλος και κατάφερα με την βοήθειά τους να εκπληρώσω ένα πολύ σημαντικό στόχο για εμένα, να γίνω αρχιτέκτονας. Επί αυτού, αφιερώνω το παρόν βιβλίο στον πατέρα μου Βαγγέλη Κάββαλο, την μητέρα μου Αγγελική Κόκκινου, τον αδερφό μου Γιώργο Κάββαλο και φυσικά στους παππούδες μου Γεώργιο Κάββαλο, Δημήτρη Κόκκινου, Πελαγία Καββάλου και Ειρήνη Κόκκινου. Σας ευχαριστώ πολύ για όλα!

Περιεχόμενα

Εισαγωγή

Αντικείμενο της έρευνας.....	σελ 4
Αφορμή της έρευνας.....	σελ 4
Σκοπιμότητα της έρευνας.....	σελ 5
Μεθοδολογία της έρευνας.....	σελ 5

Κεφάλαιο 1°

Η αισθητηριακή αντίληψη και η βιωματική εμπειρία του χώρου

1.1 Ο Χώρος και τα χαρακτηριστικά του.....	σελ 13
1.2 Αντίληψη και Ανθρώπινες αισθήσεις	σελ 31
1.3 Ο ρόλος του χρόνου στη αντίληψη του χώρου	σελ 32
1.4 Βιωματική καταγραφή	σελ 33

Κεφάλαιο 2°

Βιωματικές καταγραφές στον πεζόδρομο του Ηρακλείου

2.1 Παρουσίαση του πεζόδρομου.....	σελ 40
2.1.1 Χωροθέτηση και Ιστορική Ανασκόπηση	σελ 43
2.1.2 Περιγραφή της βιωματικής εμπειρίας (πρωί-βράδυ).....	σελ 46
2.2 Οπτικές καταγραφές στον πεζόδρομο	
2.2.1 Χρήστες , Χρήσεις και Δραστηριότητες	
2.2.1.1 Παρατηρήσεις.....	σελ 57
2.2.1.2 Συμπέρασμα	σελ 58
2.2.2 Ποιότητα χρωμάτων	
2.2.2.1.1 Παρατηρήσεις	σελ 60
2.2.2.1.2 Συμπέρασμα.....	σελ 61
2.2.3 Ποιότητα φωτισμού	
2.2.3.1 Ερμηνεία.....	σελ 63
2.2.3.2 Συμπέρασμα	σελ 64
2.2.4 Όρια Προσβασιμότητας	
2.2.4.1 Παρατηρήσεις	σελ 66
2.2.4.2 Συμπέρασμα.....	σελ 67

2.3	Ακουστικές καταγραφές στον πεζόδρομο	
3.3.1	Χρήστες, Χρήσεις και Δραστηριότητες	
3.3.1.1	Παρατηρήσεις	σελ 69
3.3.1.2	Συμπέρασμα	σελ 70
2.4	Οσφρητικές καταγραφές στον πεζόδρομο	
2.4.1	Χρήστες, Χρήσεις και Δραστηριότητες	
2.4.1.1	Παρατηρήσεις	σελ 72
2.4.1.2	Συμπέρασμα	σελ 73
2.5	Απτικές καταγραφές στον πεζόδρομο	
2.5.1	Θερμοκρασία και Υλικές Ποιότητες	
2.5.1.1	Παρατηρήσεις	σελ 75
2.5.1.2	Συμπέρασμα	σελ 75
2.6	Καταγραφή πεζόδρομου εντός μίας εβδομάδας	
2.6.1	Περιστασιακά Γεγονότα του Χώρου	σελ 77
2.6.1.2	Παρατηρήσεις	σελ 78
2.6.1.3	Συμπέρασμα	σελ 78

Κεφάλαιο 3^ο

Συγκριτικές καταγραφές του πεζόδρομου

3.1	Καταγραφή βιωματικής εμπειρίας από άλλους χρήστες	
3.1.1	Περιγραφή της βιωματικής εμπειρίας	σελ 82
3.1.1.1	Παρατηρήσεις	σελ 86
	Παρατηρήσεις	σελ 87
	Συμπέρασμα	σελ 88
	Βιβλιογραφία	σελ 89

Περίληψη

Στην σύγχρονη οπτικοκεντρική εποχή ο άνθρωπος επικεντρώνεται στην εικόνα και την ψηφιακή αναπαράσταση του χώρου. Στον χώρο της αρχιτεκτονικής δίνεται έμφαση στην δυναμική αναπαράσταση της εικόνας αποδυναμώνοντας την τρισδιάστατη αίσθηση του χώρου, με αποτέλεσμα η σύνθεση ενός χώρου αναφέρεται κυρίως στην οπτική διέγερση του χρήστη. Όμως ο χρήστης ενός χώρου δεν αντιλαμβάνεται και βιώνει μονόπλευρα τον χώρο στον οποίο βρίσκεται, αντιθέτως κατοικεί σε αυτόν ενεργοποιώντας όλο του το σώμα και συνεπώς χρησιμοποιεί όλες τις αισθήσεις του, όχι μόνο την όραση. Η παρούσα μελέτη επικεντρώνεται στο αισθητηριακό βίωμα του περιβάλλοντος από τον άνθρωπο και εστιάζει στην εκτενέστερη ανάλυση του αισθητηριακού συστήματος ως μέσου αντίληψης της αρχιτεκτονικής. Σημαντικό ρόλο στην αντιληπτική διαδικασία του χώρου έχει και η διάσταση του χρόνου που επηρεάζει την βιωματική εμπειρία του χρήστη τόσο μέσω της μνήμης όσο και την εναλλαγή των καταστάσεων που πραγματοποιούνται μέσα στο χρόνο. Ο χώρος μεταλλάσσεται στο χρόνο ως προς τα χαρακτηριστικά του και αυτό έχει αντίκτυπο ως προς τα ερεθίσματα που παραλαμβάνει ο χρήστης κάθε φορά. Σύμφωνα με τις φαινομενολογικές θεωρήσεις, ο χώρος έχει υπόσταση μόνο όταν υπάρχει η ανθρώπινη παρουσία σε αυτόν. Ο κάθε χρήστης βιώνει διαφορετικά τον χώρο βάσει των προσωπικών του στοιχείων και δεν αντιλαμβάνεται τα ίδια χωρικά στοιχεία με κάποιον άλλον χρήστη.

Λέξεις Κλειδιά: Αντίληψη, Ανθρώπινες Αισθήσεις, Χώρος, Χρόνος, Ερεθίσματα, Χαρτογράφηση, Περιπλάνηση.

Abstract

In modern optical _central times the human focuses the image and the digital representation of space. In the field of architecture is emphasized the dynamic representation of the image weakening three-dimensional sense of space, with the result the synthesis of an area refers primarily to the user's visual stimulation. But the user of the space does not perceive and unilaterally is experiencing the space in which it is located, instead resides in him turning his entire body and therefore uses all the senses, not just sight. This study focuses on the sensory experience of the environment by man and focuses on extensive analysis of the sensory system architecture. Important role in the perceptual process of space has the dimension of time that affects experiential user experience through memory. The space mutates over time in characteristics and this has an impact in terms of stimuli received by the user each time. According to the phenomenological philosophers space considerations have an existence only when a human presence in it. Each person experiences different space based on personal data and does not perceive the same spatial data to another user.

Εισαγωγή

Αντικείμενο Έρευνας

Ο αρχικός προβληματισμός της παρούσας έρευνας αφορά τη σχέση του ανθρώπου με τον χώρο, στον οποίο προσπαθεί να ενταχθεί, και τον τρόπο που τον αντιλαμβάνεται και τον βιώνει. Ο χώρος αποτελεί μία αφηρημένη συμβατική συνθήκη που βιώνεται αυθόρμητα και με τον καιρό πληρώνεται μέσω των ανθρώπων που έρχονται σε επαφή μαζί του, μέσα από τις δραστηριότητες, τις προσδοκίες και τα όνειρά τους. Μέσα από την συγκεκριμένη έρευνα, διερευνάται η ανθρώπινη αντίληψη μέσω των αισθήσεων σε συνάρτηση με τα χαρακτηριστικά που συνθέτουν την "ατμόσφαιρα"¹ του χώρου, καθώς αυτά μορφώνουν τη βιωματική εμπειρία του χρήστη. Πραγματοποιείται ανάλυση του αισθητηριακού συστήματος και της σχέσης του με την αντίληψή του, διότι παρόλο που η σύγχρονη κοινωνία είναι ιδιαίτερα οπτικοκεντρική, ωστόσο ο άνθρωπος είναι ένα ον που αντιλαμβάνεται το χώρο γύρω του με το σύνολο των αισθήσεων του. Κατόπιν αναζητούνται τα ίχνη αυτής της αμφίδρομης σχέσης (χώρος-χρήστης) μέσα από μία προσωπική περιπλανητική βιωματική καταγραφή στον πεζόδρομο του Ηρακλείου Κρήτης και τέλος γίνεται σύγκριση με τις βιωματικές καταγραφές άλλων χρηστών στον πεζόδρομο.

Αφορμή Έρευνας

Κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα αποτελεί μία επέμβαση στο τοπίο και κάθε αλλαγή αναδιαμορφώνει τη βιωματική εμπειρία σε αυτό. Μέσα από την παρούσα αλληλουχία, η δραστηριότητα των χρηστών και τα βιώματά τους στο χρόνο, προσδίδουν στο χώρο μία νέα διάσταση. Οι βιωματικές εμπειρίες των χρηστών αφήνουν τα ίχνη τους πάνω στο χώρο με αποτέλεσμα ο καθένας να δημιουργεί μία προσωπική "ατμόσφαιρα" σε αυτόν. Επομένως τίθεται το ερώτημα, αν όλοι οι χρήστες του χώρου αντιλαμβάνονται και βιώνουν τις ίδιες χωρικές πληροφορίες; Μπορεί ένας χώρος να απευθύνεται στην αισθητηριακή επαγρύπνηση του χρήστη με συγκεκριμένο σκοπό, όπως για παράδειγμα γίνεται μέσα από πολλά αρχιτεκτονικά έργα του Peter Zumthor, στην πραγματικότητα όμως ο χώρος γίνεται αντιληπτός διαφορετικά από τον καθένα και πιθανώς να μην βιώνεται βάσει της αρχικής συνθετικής πρόθεσης. Σύμφωνα με το πιο πάνω ερώτημα και την τελευταία παρατήρηση δόθηκε το έναυσμα της παρούσας ερευνητικής.

Σκοπιμότητα

Σκοπός της ερευνητικής μελέτης είναι να εξεταστεί αν και κατά πόσο μπορεί να αποδοθεί η "ατμόσφαιρα" ενός χώρου σε μία αρχιτεκτονική σύνθεση, μέσα από αισθητηριακές βιωματικές χρηστών του χώρου και κατά πόσο τα ποιοτικά χαρακτηριστικά που συνθέτουν την "ατμόσφαιρα" του χώρου γίνονται αντιληπτά με κοινό τρόπο ανάμεσα στους διάφορους χρήστες του χώρου.

¹ "ατμόσφαιρα" είναι η άυλη πλευρά του χώρου

Μεθοδολογία

Στο πρώτο μέρος της εργασίας πραγματοποιήθηκε έρευνα σχετικά με την διαδικασία της βιωματικής εμπειρίας μέσα από την ενεργή παρουσία του ανθρώπινου σώματος στο χώρο και το χρόνο. Αναλύθηκαν οι σχέσεις των ανθρώπινων αισθήσεων με την αρχιτεκτονική από την σκοπιά της *Φαινομενολογίας* και παρουσιάστηκαν τα χαρακτηριστικά που συνθέτουν τον χαρακτήρα του χώρου. Η έρευνα στηρίχτηκε στις θεωρήσεις των φιλοσόφων Juhani Pallasmaa και Moris M. Ponty καθώς επίσης και σε πολλά επιστημονικά άρθρα και σχετική βιβλιογραφία. Επιπρόσθετα, έγινε ανάλυση των σύγχρονων ψυχογεωγραφικών μεθόδων καταγραφής και αποτύπωσης των ποιοτικών χαρακτηριστικών - ερεθισμάτων του χώρου. Μελετήθηκαν οι ψυχογεωγραφικοί αφαιρετικοί χάρτες των Καταστασιακών και έγινε αναφορά στη σύγχρονη προσέγγιση του όρου από τον Αμερικάνο πολεοδόμο, Kevin Lynch.

Στο επόμενο μέρος της εργασίας πραγματοποιήθηκε επιτόπια έρευνα μέσω της προσωπικής περιπατητικής βιωματικής καταγραφής του πεζόδρομου στο κέντρο του Ηρακλείου με σκοπό να εξεταστεί η "ατμόσφαιρα" του χώρου. Στην καταγραφή αποτυπώνονται σε διαγραμματικά σκίτσα και αφαιρετικούς χάρτες τα οπτικά, ακουστικά, οσφρητικά και απτικά ερεθίσματα του χώρου σε σχέση με το χρόνο, πραγματοποιήθηκε καταγραφή το πρωί και το βράδυ. Εκτενέστερα παρουσιάζεται η καταγραφή των χαρακτηριστικών του πεζόδρομου σε μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο ώστε να αποτυπωθούν οι αλλαγές του περιβάλλοντος με βάση τη βιωματική εμπειρία του χρήστη.

Στο τελευταίο μέρος έγινε συγκριτική μελέτη ανάμεσα στις καταγραφές του συγγραφέα και τις βιωματικές καταγραφές άλλων χρηστών του συγκεκριμένου αστικού χώρου μέσα από την διαδικασία της περιπλάνησης και της προσωπικής συνέντευξης. Να τονιστεί ότι οι καταγραφές των ατόμων αποτυπώθηκαν διαγραμματικά από τον συγγραφέα διότι υπήρχε δυσκολία στο χρόνο ώστε να γίνει αποτύπωση από τους ίδιους τους χρήστες.

Κεφάλαιο 1ο

Η Αισθητηριακή Αντίληψη και η Βιωματική εμπειρία στο Χώρο

Στο παρόν θεωρητικό μέρος της ερευνητικής δίνεται έμφαση στην σχέση μεταξύ του χώρου και του ανθρώπου. Η εργασία στηρίζεται στο γεγονός πως η αρχιτεκτονική δεν είναι μόνο το κτισμένο, είναι οτιδήποτε αντιλαμβάνεται ο άνθρωπος, η "ατμόσφαιρα" του χώρου, οι ήχοι, οι μυρωδιές, η επαφή των διαφόρων στοιχείων που απαρτίζουν το χώρο με το ανθρώπινο σώμα όλα αποτελούν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος και συνθέτουν το άκτιστο μέρος του δομημένου χώρου στο οποίο ο άνθρωπος ζει και κατοικεί. Το μέσο που μεταφέρει τις πληροφορίες- ερεθίσματα στον εγκέφαλο, με σκοπό να γίνουν αντιληπτά και να διατηρηθούν ως μνήμη και εμπειρία είναι το αισθητηριακό σύστημα το οποίο αποτελείται από τις πέντε βασικές αισθήσεις, την όραση, την ακοή, την όσφρηση, την αφή και την γεύση.

Μέσα από την συγκεκριμένη εργασία, επιδιώκεται η ανάδειξη της σημασίας όλων των αισθήσεων, στο τρόπο με τον οποίο βιώνεται ένας χώρος και η συμβολή τους στη διαδικασία αντίληψης αυτού. Οι αισθήσεις σε συνδυασμό με τις "μνήμες" του ανθρώπου και την "ατμόσφαιρα" ενός χώρου διαμορφώνουν τη συνολική εντύπωση του χώρου στον χρήστη. Δόθηκε έμφαση στον χώρο, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που τον συνθέτουν ενώ παράλληλα παρατίθενται παρακάτω οι αντίστοιχες πληροφορίες για τους τρόπους αντίληψης μέσω των διαφόρων αισθήσεων του ανθρώπου.

Μέσα από την κατανόηση του αισθητηριακού συστήματος και της αντιληπτικής διαδικασίας του περιβάλλοντος, μέσω αυτού η ανάλυση εστιάζεται σε σύγχρονες ψυχογεωγραφικές μεθόδους αποτύπωσης των πληροφοριών του περιβάλλοντος ώστε να μελετηθεί ο τρόπος με τον οποίο οι χρήστες "αφουγκράζονται" τον χώρο που τους περιβάλλει. Η διαδικασία της καταγραφής ενός χώρου μέσω των αισθήσεων, αποτελεί σημαντικό παράγοντα στη μελέτη της αισθητηριακής βίωσης της πόλης διότι με αυτόν τον τρόπο στοιχειοθετούνται οι πληροφορίες του περιβάλλοντος.

Η ατμόσφαιρα στην Αρχιτεκτονική, Peter Zumthor, Atmospheres, 2003
www.ondiseno.com, 08/3/15

1.1 Ο Χώρος και τα Χαρακτηριστικά του

Η έννοια του Χώρου.

Ο χώρος αποτελεί μια συμβατική συνθήκη που βιώνεται καθημερινά και συμπληρώνεται από τον άνθρωπο που έρχεται σε επαφή μαζί του, μέσα από τις δραστηριότητες, τα βιώματα, τα συναισθήματα και τους καθημερινούς στόχους που θέτει. Ως χώρος εννοείται το περιβάλλον στο οποίο ο άνθρωπος ζει και το οποίο εξελίσσεται σε ένα χωρικό πλαίσιο. Ο χώρος αποτελείται από το "κτισμένο περιβάλλον" αλλά και από την "ατμόσφαιρα" που δημιουργείται σε αυτόν, την λεγόμενη "αύρα – κενό". Η αύρα του χώρου είναι μεταβλητό στοιχείο και εξαρτάται από την ύπαρξη και την δραστηριότητα του χρήστη σε αυτόν. Ο χρήστης λειτουργεί, δραστηριοποιείται και συνυπάρχει με το περιβάλλον στο οποίο "κατοικεί". Ο χώρος αποτελείται από τα ποσοτικά-γεωμετρικά χαρακτηριστικά του (γραμμές, σχήματα, κορυφογραμμές) αλλά και από τα ποιοτικά στοιχεία που τον συνθέτουν (μυρωδιές, ακούσματα, βιωματικές εμπειρίες, μνήμες κ.ο.κ.). Ο άνθρωπος αναγνωρίζει και τις δυο κατηγορίες του χώρου αλλά οι ποιοτικές ιδιαιτερότητες του κάθε χώρου αποτυπώνεται στην μνήμη του περισσότερο από τις γεωμετρικές. Ένας χρήστης θυμάται περισσότερο την αίσθηση της μυρωδιάς ενός χώρου παρά το σχήμα και την γεωμετρία του.

Ο Αστικός Χώρος

Ο αστικός χώρος είναι το περιβάλλον στο οποίο επεμβαίνει ο άνθρωπος, είναι ο χώρος του «άστεως». Κυριαρχεί η ανθρώπινη λειτουργία, η δράση του ανθρώπου στη δημιουργία ενός υγιούς περιβάλλοντος με σκοπό να "κατοικήσει" και να συνυπάρξει με το σύνολο της πόλης. Ο αστικός χώρος χαρακτηρίζεται από τα αντιθετικά πεδία "εντός –εκτός", "μέσα- έξω", "πάνω-κάτω", "εδώ-εκεί" και εξασφαλίζει την επικοινωνία του ανθρώπου σε πρακτικό, συναισθηματικό και ιδεολογικό επίπεδο.² Ο αστικός χώρος χαρακτηρίζεται από το πλήθος και την πολυπλοκότητα των λειτουργιών που συμβαίνουν με σκοπό να ικανοποιήσουν τις ανάγκες του ανθρώπου. Μέσα στον αστικό χώρο αναπτύσσονται ιδεολογικά, οικονομικά και πολιτιστικά στοιχεία, από την ανταλλαγή και την επικοινωνία που η πόλη επιτρέπει.³ Η έννοια του αστικού χώρου δηλώνει την πόλωση μεταξύ αντίθετων πεδίων και συγκεκριμένα του ανθρωποποιείται και του φυσικού τοπίου.⁴ Ο άνθρωπος διαμορφώνει ένα αστικό χώρο κτίζοντας ένα περιβάλλον πολιτισμού. Σε αυτόν δεν δομείται ένας χώρος μόνο ως μορφές, υλικά και οργάνωση αλλά ως "ατμόσφαιρα" και χαρακτήρας. Έτσι το κάθε αστικό τοπίο έχει την δική του ταυτότητα, την ιδιαίτερη φυσιογνωμία και όψη.⁵

Αστικός χώρος είναι ο χώρος διάδρασης του ανθρώπου από τον οποίο κατοικείται εφόσον κινείται και ενεργεί ενώ ταυτόχρονα αποτελεί αντικείμενο θέασης και παρατήρησης. Ο χρήστης καταγράφει αστικές εμπειρικές από τα μέτωπα των καταστημάτων, τις πλατείες κ.τ.λ και καθημερινά διαμορφώνει μια νέα εικόνα για αυτόν. Ο αστικός χώρος δεν είναι αποτέλεσμα σχεδιασμού αλλά δομείται διαχρονικά και αποκτά χαρακτήρα και ποιοτικές οι οποίες μεταβάλλονται στην πάροδο του χρόνου.⁶ Ο αστικός χώρος, όπως ειπώθηκε και παραπάνω, συμπληρώνετε στο χρόνο οπότε κάποια στοιχεία του μεταβάλλεται με αποτέλεσμα να μετατρέπεται σε ένα διαφορετικό χωρικό πλαίσιο ως προς την εικόνα και τον χαρακτήρα του.

2 Ιουλία Στεφάνου, Ιωσήφ Στεφάνου, *Περιγραφή της Εικόνας της Πόλης*, Αθήνα, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Ε.Μ.Π.,(1999),σελ.200.

3 Ιουλία Στεφάνου, Ιωσήφ Στεφάνου, *Περιγραφή της Εικόνας της Πόλης*, Αθήνα, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Ε.Μ.Π., (1999) σελ. 200.

4 Ιουλία Στεφάνου, Ιωσήφ Στεφάνου, *Περιγραφή της Εικόνας της Πόλης*, Αθήνα, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Ε.Μ.Π.,(1999) σελ. 201.

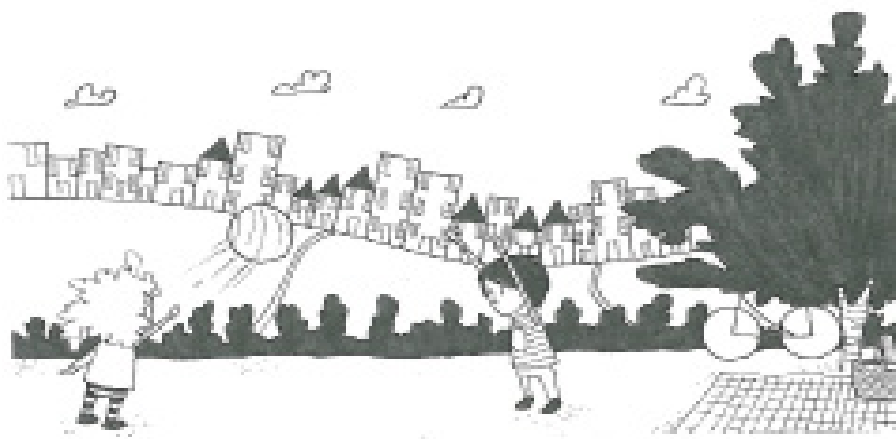
5 Ιουλία Στεφάνου, Ιωσήφ Στεφάνου, *Περιγραφή της Εικόνας της Πόλης*, Αθήνα, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Ε.Μ.Π.,(1999) σελ. 201.

6 Βύρωνας Ιωάννου, *Πολεοδομικός Σχεδιασμός και Αρχιτεκτονική της Πόλης*, Εκδόσεις Επίκεντρο, (2014),σελ. 57.

Αστικός Χώρος, Jahn Gehl, Ανθρώπινες Πόλεις, 2014, www.archspace.com, 08/03/15.

Ο δημόσιος χώρος αποτελεί το αστικό κενό το "αστικό κενό", το ανοιχτό μέρος των πόλεων, που εξυπηρετεί την κίνηση, την κυκλοφορία (δρόμος, πεζόδρομος, ποδηλατοδρόμος) ή την συνάθροιση και την κοινωνική αλληλεπίδραση των χρηστών (πλατεία, αστικό πάρκο, αγορά κ.ο.κ). Στην πράξη αποτελεί το πεδίο προβολής όλων των λειτουργιών της πόλης και της καθημερινής ζωής. Ο δημόσιος χώρος, ως δομή προκύπτει από τον σχεδιασμό διαφορετικών δρόμων και πλατειών, αποτελεί την ουσία και την υπόσταση της συνύπαρξης και της αλληλεπίδρασης.⁷ Χώρος συνάθροισης και διάδρασης προβάλλοντας το κοινωνικό και πολιτικό χαρακτήρα της πόλης. Η καθημερινότητα της ζωής στον δημόσιο χώρο θεωρητικά και πρακτικά έχει αναδειχθεί σε σημαντικό πεδίο συζητήσεων, δράσεων και αντιπαραθέσεων που αφορούν τους μετασχηματισμούς στη σχέση του χρήστη με το χώρο- χρόνο και τις αισθήσεις.⁸

Δημόσιος Χώρος, Βύρων Ιωάννου, Πολεοδομικός Σχεδιασμός και Αρχιτεκτονική της Πόλης, Κύπρος, 2014, σελ. 100.

⁷ Βύρωνας Ιωάννου, *Πολεοδομικός Σχεδιασμός και Αρχιτεκτονική της Πόλης*, Κύπρος, Εκδόσεις Επίκεντρο, (2014), σελ. 125.

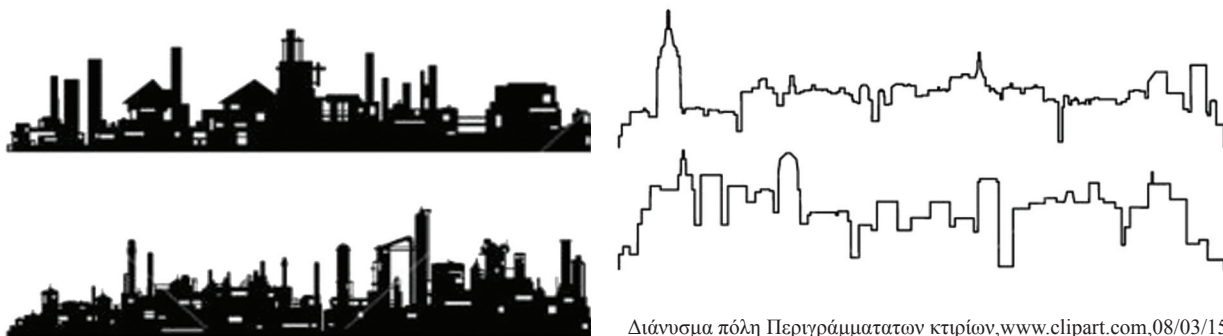
⁸ Κώστας Γιαννακόπουλος, Γιάννης Γιαννιτσιώτης, *Αμφισβητούμενοι Χώροι στην Πόλη - Χωρικές Προσεγγίσεις του Πολιτισμού*, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σελ. 164.

Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του Χώρου

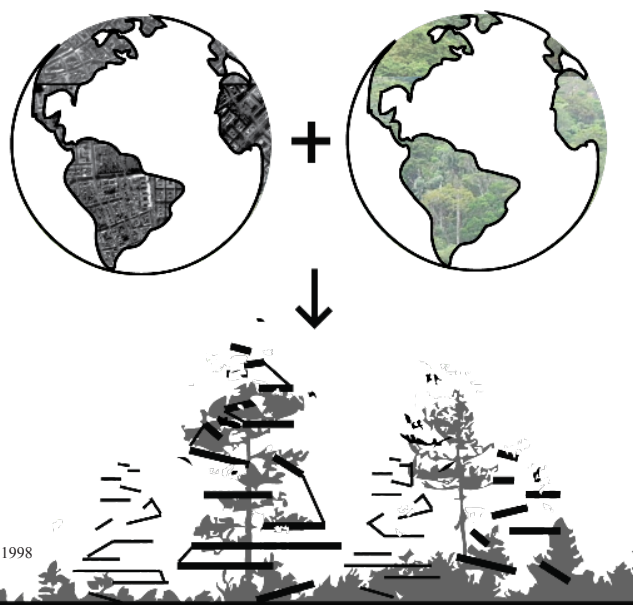
Ο χώρος βιώνεται από τους χρήστες παραλαμβάνοντας ερεθίσματα του περιβάλλοντος, τα οποία συνθέτουν την εικόνα και τον χαρακτήρα του. Υπάρχουν δύο κατηγορίες χαρακτηριστικών γνωρισμάτων χωρικής εμπειρίας, που αναφέρονται στα στοιχεία του "δομημένου περιβάλλοντος" και στο "πέραν του κτισμένου" περιβάλλοντος.

Το "δομημένο περιβάλλον" που αποτελεί το κτιστό μέρος του χώρου δηλαδή εμπεριέχει τα σχήματα, τη μορφή, τις κορυφογραμμές στοιχεία που μελετάει και κατασκευάζει ο άνθρωπος. Γίνεται αντιληπτό από την οπτική αίσθηση του χρήστη και είναι κατασκευασμένα με σκοπό να στεγάσουν τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Η κατηγορία των προαναφερθέντων γνωρισμάτων αποτελούν το λεγόμενο "οπτικό περίγραμμα" του δομημένου χώρου και αυτά είναι που καθορίζουν τη μεταξύ σχέση του φυσικού και του τεχνητού περιβάλλοντος στο οποίο υπάρχουν. Πέραν όμως των δομημένων στοιχείων του χώρου υπάρχει και το "άκτιστο", η ατμόσφαιρα που δημιουργείται στο περιβάλλον από τον άνθρωπο. Αυτά αποτελούν τα άυλα χαρακτηριστικά του χώρου, μέσω των οποίων ο χρήστης ανακαλύπτει και προσδιορίζει σε ένα τοπίο το "ιδιαιτερο πνεύμα, σύμφωνα με τον C.N. Schultz, και την «ανάγκη βίωσης, αντίληψης και κατανόησης» που αναφέρει ο Peter Eisenman. Άυλα χαρακτηριστικά είναι ο οσμός, οι μυρωδιές, οι ήχοι, οι δραστηριότητες των χρηστών, ο φυσικός και τεχνητός φωτισμός, η θερμοκρασία του περιβάλλοντος, οι χρήσεις του χώρου, καθώς και οι υλικές ποιότητες του χώρου. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά σχετίζονται με το "δομημένο περιβάλλον" μέσα από τη σχέση της αλληλεπίδρασης με αυτό.

Το περίγραμμα των βιομηχανικών κτιρίων, www.clipart.com

Διάνυσμα πόλη Περιγράμματατων κτιρίων, www.clipart.com, 08/03/15.

Ατμόσφαιρα, Mark Wigley, Arvh Atmosphere, 1998

www.iaacblog.com, 08/03/15.

Σύμφωνα με σύγχρονους ερευνητές της αρχιτεκτονικής και της πόλης διαπιστώνεται ότι έχουν ανακαλύψει τα ενδιαφέροντα ποιοτικά χαρακτηριστικά που αποδίδουν στους χώρους την ιδιαίτερη φυσιογνωμία, μετατρέποντάς τους από ουδέτερους χώρους σε συγκεκριμένους.⁹ Τα στοιχεία αυτά αποτελούν την "ατμόσφαιρα" του χώρου και προέρχονται από την ανθρώπινη ύπαρξη σε αυτόν και σχετίζονται με τις προσωπικές μνήμες και τις καταγραφές του κάθε παρατηρητή. Η δημιουργία της "ατμόσφαιρας" στο χώρο είναι αυτό που κάνει το χρήστη να βιώσει μία κατάσταση ως "ξηρή", "υγρή", "θερμή", "κρύα", "θλιβερή", "χαρούμενη" χρησιμοποιώντας τις αισθήσεις του και ανάλογα με τα συναισθήματα που γίνονται αντιληπτά από τον κάθε χρήστη.¹⁰ Για τον Mark Wigley, «ατμόσφαιρα είναι ένα είδος αισθαντικής εκπομπής ήχου, φωτός, ζέστης, μυρωδιάς και υγρασίας». Να κατασκευάζεις ένα κτίριο σημαίνει να "κατασκευάζεις" μία τέτοια ατμόσφαιρα. Αυτά τα στοιχεία είναι που περιβάλλουν τον κάτοικο του χώρου και αποτελούν τα ερεθίσματα που βιώνει και αντιλαμβάνεται ο χρήστης. Η ατμόσφαιρα λοιπόν, δημιουργείται από τα επιμέρους ερεθίσματα που συνθέτουν τον χώρο και διεγείρουν όλες τις αισθήσεις του παρατηρητή.

« Για παράδειγμα, μία βιομηχανική περιοχή είναι απολύτως αναγνωρίσιμη και αναγνώσιμη από την τυπολογία των υλικών του κτηρίου αλλά και από άλλα χαρακτηριστικά όπως τις οσμές, τον καπνό στα φουγάρα, τον θόρυβο κλπ.»¹¹

Σύμφωνα με τον αρχιτέκτονα Peter Zumthor, υποστηρίζεται ότι ο χώρος βιώνεται από τον παρατηρητή ως αύρα που διαμορφώνουν οι υφές, οι υλικές ποιότητες, ο ήχος και τα χρώματα. Στα έργα του εστιάζει στην επεξεργασία των υλικών και της ατμόσφαιρας ενός χώρου το οποίο σχεδιάζει από την σκοπιά του ενεργού παρατηρητή που τον βιώνει και όχι του παθητικού που απλώς τον βλέπει. Κατά τον αρχιτέκτονα ο χώρος δεν αποδίδεται από τις φωτορεαλιστικές εικόνες αλλά από τα ερεθίσματα που γεννούνται σε αυτόν κατά την διάρκεια της βίωσης του από τον χρήστη. Η ουσία του χώρου είναι να επαγρυπνεί τις αισθήσεις και να γεννάει συναισθήματα και εντυπώσεις στον παρατηρητή. «Ακόμα και όταν συγκεντρώνομαι στην αρχιτεκτονική και προσπαθώ να κατανοήσω εκείνο που έχω δει, η αντίληψή μου αντηχεί σε εκείνα που έχω βιώσει και τα χρώματα που έχω παρατηρήσει»¹² Παρατηρείται ότι η σύγχρονη αρχιτεκτονική περιστρέφεται γύρω από τις αισθήσεις και την σωματική διαδικασία στο χώρο καθώς την και την αισθητηριακή αντίληψη του χρήστη με αυτόν, δημιουργώντας την λεγόμενη "αισθητηριακή αρχιτεκτονική".

Ατμόσφαιρα και Αρχιτεκτονική, Frank Lloyd Wright, Falling Water House, Atmosphere Architecture, 1936, www.iacblog.com,08/03/15.

9 Ιουλία Στεφάνου, Ιωσήφ Στεφάνου, *Περιγραφή της Εικόνας της Πόλης*, Αθήνα, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Ε.Μ.Π., (1999) σελ. 202.

10 Ιουλία Στεφάνου, Ιωσήφ Στεφάνου, *Περιγραφή της Εικόνας της Πόλης*, Αθήνα, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Ε.Μ.Π., (1999), σελ. 168.

11 Βύρων Ιωάννου, *Πολεοδομικός Σχεδιασμός και Αρχιτεκτονική της Πόλης*, Κύπρος, Εκδόσεις Επίκεντρο, (2014), σελ. 113.

12 Peter Zumthor, *Thinking Architecture*, Lars Muller Publishers, (1998), σελ. 45.

“Συναισθηματική Τοπογραφία”

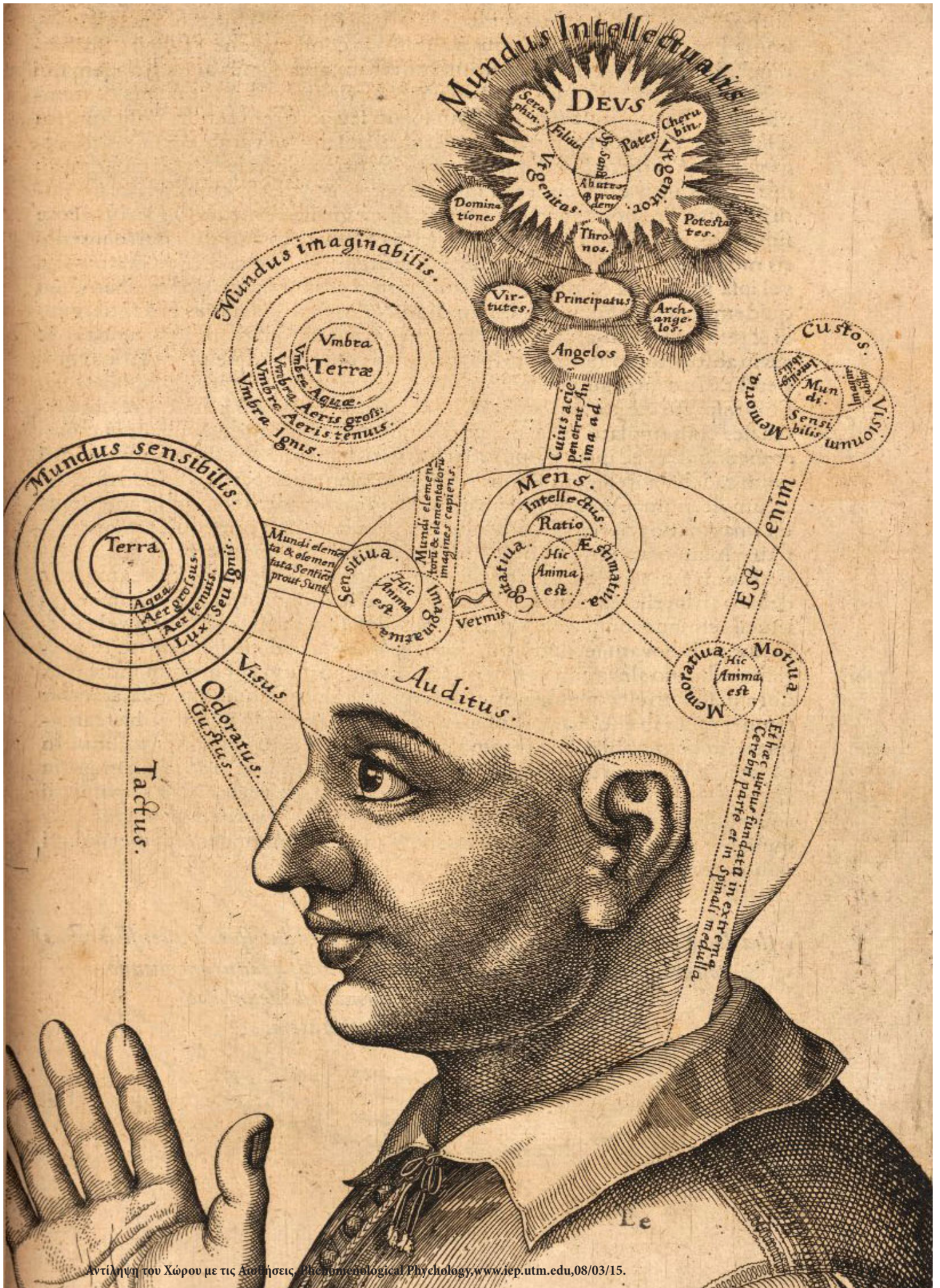
*«Για την συναισθηματική μας φύση, η σύλληψη της “ύλης” δεν είναι ανεξάρτητη από τη θερμοκρασία και την κρása της ατμόσφαιρας από την ένταση και την ποιότητα του φωτός. Έτσι για να μιλήσω μόνο για “φυσικά” παραδείγματα. Ο χώρος είναι για το συναίσθημα μικρότερος στη ζέση και μεγαλύτερος στο κρύο. Το βάρος της ύλης είναι μεγαλύτερο στη ζέση. Το σχήμα οξύτερο στο κρύο».*¹³

Στο έργο του “Συναισθηματική Τοπογραφία” περιγράφει μία περιπατητική εμπειρία, πληροφορεί για τα χωρικά στοιχεία του χώρου και την ατμόσφαιρα που εμπλέκονται το σώμα και οι αισθήσεις. Στη σύνθεση του χώρου καταγράφονται βλέμματα, ακούσματα, μυρωδιές, και εικόνες που προέρχονται από τον ίδιο τον χώρο αλλά και τον άνθρωπο. Στον λόφο Φιλοπάππου ο Δημήτρης Πικιώνης έχει διαμορφώσει δάπεδα, φυτεύσεις, χώρους στάσης – θέσης και τον ναό του Αγίου Δημητρίου. Για να ολοκληρώσει την συνθετική πρόταση έκανε καθημερινές βιωματικές καταγραφές στο χώρο ώστε να έχει μία ολοκληρωμένη ανάλυση του χώρου. Ο σχεδιασμός έχει επικεντρωθεί στις υφές των δαπέδων, στον φωτισμό, τον σκιασμό στα σημεία στάσης και θέασης με σκοπό να επαργυρήσει το αισθητηριακό σύστημα των επισκεπτών, την ακοή, την γεύση, την όραση, την όσφρηση και την αφή. Στην ουσία έχει σχεδιάσει μία αφηγηματική διαδρομή, μία συναισθηματική εμπειρία που χαρακτηρίζεται από τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του χώρου τα οποία εγείρουν τις ανθρώπινες αισθήσεις του περιπατητή.

Συναισθηματική Τοπογραφία, Δημήτρης Πικιώνης, Τα συνθετικά εργαλεία στο Λόφο του Φιλοπάππου, 2011, www.buildinggreen.gr/08/03/15.

13 Δημήτρης Πικιώνης, *Συναισθηματική Τοπογραφία*, (1935), Σημείωση 3.
Καββάλου Πελαγία

1.2 Αντίληψη και Ανθρώπινες Αισθήσεις

Η διαδικασία της Αντίληψης

Η αναζήτηση στο ερώτημα πως αντιλαμβανόμαστε τον κόσμο γύρω μας, εμφανίζεται από την αρχαιότητα σύμφωνα με τον αρχαίο Έλληνα φιλόσοφο Αριστοτέλη. Υποστηρίζει ότι η αντίληψη είναι καθετί παραγόμενο από τα βιώματα του ανθρώπου στο χώρο που τον περιβάλλει. Αντίληψη είναι η διαδικασία μέσω της οποίας επιλέγουμε, προσλαμβάνουμε, οργανώνουμε και αναγνωρίζουμε τα ερεθίσματα του περιβάλλοντος ώστε να τα συνδέσουμε με νόημα και σημασία.¹⁴ Σύμφωνα με τον T. Reid (1785) είναι η βασική γνωστική λειτουργία του υπόλοιπου γνωστικού ανθρώπινου συστήματος από το οποίο παίρνουμε πληροφορίες για το περιβάλλον στο οποίο βρισκόμαστε. Συνεπώς είναι το προϊόν μιας γνωστικής διαδικασίας που συνδέει τις βιωματικές εμπειρίες με τον εξωτερικό κόσμο.

Μελετήθηκε ο τρόπος της αντίληψης από την σκοπιά της φαινομενολογίας και των σύγχρονων υποστηρικτών της. Η φαινομενολογία προσεγγίζει την αντίληψη μέσα από την αναγνώριση των πηγών της πληροφορίας του χώρου και κατόπιν περιγράφει τα ερεθίσματα του περιβάλλοντος με σκοπό να τα συνδέσει με τις αντιλήψεις που δημιουργούν. Ουσιαστικά η μέθοδος της φαινομενολογίας επικεντρώνεται στη μελέτη της αμφίδρομης σχέσης μεταξύ του εξωτερικού περιβάλλοντος και της αντίληψης. Η αντίληψη του ανθρώπου πραγματοποιείται με τα εξής παρακάτω στάδια: Αρχικά λαμβάνεται το εξωτερικό ερέθισμα από το αισθητήριο όργανο, μετά γίνεται η καταγραφή του ερεθίσματος και αυτομάτως δημιουργούνται σήματα στους υποδοχείς του ανθρώπινου οργανισμού. Στη συνέχεια μεταφέρονται τα παραληφθέντα σήματα τα οποία με τη σειρά τους παραλαμβάνονται από τον εγκέφαλο ώστε να γίνει η ανάλυση της πληροφορίας και τέλος να ολοκληρωθεί η αντιληπτική διαδικασία του εξωτερικού αντικειμένου. Η αντίληψη του αντικειμένου-περιβάλλοντος επιτυγχάνεται στον ανθρώπινο οργανισμό συνήθως μέσω της κίνησης του σώματος στο χώρο.¹⁵ Μέσα από έρευνες υποστηρίζεται ότι η διαδικασία της "αντίληψης" βασίζεται στην εγκεφαλική ανίχνευση των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων του αντικειμένου. Το ανθρώπινο σύστημα ενεργοποιεί μία πολυσύνθετη λειτουργία του εγκεφάλου η οποία παρέχει τη δυνατότητα εντοπισμού και ανάλυσης των αντικειμένων ώστε ο άνθρωπος να έχει μία ολοκληρωμένη αντίληψη. Η αντίληψη ενός αντικειμένου εξαρτάται από τα ερεθίσματα που διεγείρουν τις αισθήσεις αλλά και από τις εμπειρίες του υποκειμένου(παρατηρητής) που είναι καταχωρημένες στη μνήμη του.

Ο παρατηρητής όταν παραλάβει το ερέθισμα κάνει σύγκριση με εικόνες και μνήμες που έχει ήδη στο νου του με σκοπό να εγκρίνει και να σχηματοποιήσει την πληροφορία. Η πληροφορία-ερέθισμα εγκρίνεται ανάλογα με το βίωμα και τις προσωπικές καταγραφές του χρήστη. Για παράδειγμα αν μία εικόνα είναι στην "βιβλιοθήκη" του εγκεφάλου ως αρνητική πληροφορία τότε ασυνείδητα ο χρήστης δεν την αναγνωρίζει και την αποβάλλει.¹⁶ Υπάρχουν λοιπόν στον ανθρώπινο εγκέφαλο αναπαραστάσεις εικόνων και πληροφοριών του εξωτερικού περιβάλλοντος οι οποίες εμπλουτίζονται σύμφωνα με τις προσωπικές εμπειρίες του παρατηρητή και με αυτόν τον τρόπο αναγνωρίζεται ένα ερέθισμα ως πληροφορία. Η αντιληπτική διαδικασία αποτελεί κοινή υπόθεση των παρατηρητών ενός χώρου επειδή το ερέθισμα- πληροφορία είναι κοινός παρονομαστής, αυτό όμως δεν συνεπάγεται ότι τα μηνύματα του περιβάλλοντος είναι ίδια διότι αυτά εξαρτώνται από την προσωπικότητα του υποκειμένου, τις μνήμες και τις εμπειρίες του.

14 www.gerasimos_polihsport.com, *Σύγχρονες απόψεις για την αντίληψη*, τελευταία πρόσβαση 25/1/15

15 ftp.soc.noc.gr/Phycho/Peiramatiki/20pshy202pdf, *Εισαγωγή Κεφ1*, τελευταία προσβασιμότητα 1/02/2015, σελ 1-2

16 www.gerasimos_polihsport.com, *Σύγχρονες απόψεις για την αντίληψη*, τελευταία πρόσβαση 25/1/15

Το σώμα στην αντίληψη

Ο χώρος, σύμφωνα με τις φαινομενολογικές θεωρήσεις του φιλόσοφου Moris M. Ponty , γίνεται αντιληπτός από τον παρατηρητή εξαιτίας του ιδιαίτερου τρόπου που τον βιώνει. Τα αντιληπτικά μέσα με τα οποία ο παρατηρητής αντιλαμβάνεται το χώρο βασίζονται στη σωματική επαγρύπνηση των ανθρώπινων αισθήσεων. Το ανθρώπινο σώμα ενεργοποιεί τις αισθήσεις από την στιγμή που εντάσσεται σε ένα χώρο. Υπάρχει ένας αλληλένδετος δεσμός μεταξύ υποκειμένου(χρήστης) και αντικειμένου(χώρος) μέσω του ανθρώπινου σώματος. « Η αντίληψη ανοίγει τον κόσμο μπροστά μου όπως ένας χειρουργός ανοίγει ένα σώμα», Moris M. Ponty. Η αντίληψη επιτρέπει τη σφαιρική αναγνώριση της ατμόσφαιρας του χώρου αλλά δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί εάν απουσιάζει το αντιληπτικό πεδίο του παρατηρητή.

Το σώμα ενεργοποιείται κατά την διάρκεια της αντιληπτικής διαδικασίας ώστε να παραλάβει τα ερεθίσματα μέσω του αισθητηριακού συστήματος. Η αντιληπτική διαδικασία υπόκειται σε μία έκδηλη υποκειμενικότητα η οποία εξωτερικεύει τον βασικό παράγοντα που καθορίζει την ύπαρξη και την ποιότητά της, το ανθρώπινο σώμα. Σημαντικό ρόλο στο φάσμα της αντιληπτικής διαδικασίας έχει η ενεργή παρουσία του ανθρώπινου σώματος στο χώρο. Η λεγόμενη, σωματικότητα είναι ο βασικός παράγοντας της αντιληπτικής ικανότητας που ξεκινάει από την πρόσληψη της βιωματικής εμπειρίας στο χώρο και στοιχειοθετεί ένα πλαίσιο αλληλεξαρτήσεων μεταξύ υποκειμένων που θέλουν να δώσουν μορφή στο χώρο. Το ανθρώπινο σώμα είναι μία ολότητα σε διαρκή συνδιαλλαγή με τον κόσμο από την οποία προκύπτει και εξελίσσεται η ανθρώπινη ύπαρξη. Το σώμα λειτουργεί μέσω του δέρματος που αποτελεί την μητέρα των αισθητηριακών οργάνων και κατά την εξελικτική διαδικασία του ανθρώπου άρχισε να λειτουργεί με περισσότερους ειδικευμένους τρόπους λαμβάνοντας τη μορφή των διαφορετικών αισθητηριακών οργάνων.¹⁷

« Το ανθρώπινο σώμα είναι το όχημα της ύπαρξης στον κόσμο, το να διαθέτει σώμα ένα ζωντανό πλάσμα σημαίνει να συμπεριλαμβάνεται σε ένα καθορισμένο περιβάλλον, να ταυτίζεται με συγκεκριμένα έργα και να είναι συνεχώς αφοσιωμένο σε αυτά [...] Το σώμα μου είναι ο άξονας του κόσμου : γνωρίζω πως τα αντικείμενα έχουν διάφορες όψεις γιατί μπορώ να κάνω το γύρο τους και να τα επιθεωρήσω . Με αυτήν την έννοια έχω επίγνωση του κόσμου μέσω του σώματός μου»¹⁸[Moris M. Ponty]

Το σώμα στην Αντίληψη, Juhani Pallasmaa, Tachile- Does it Matter?, www.archdaily.com, 08/03/15.

17 Montagn Ashley, *Touching: The Human Significance of the Skin*, New York and Row, σελ 3.

18 Merleau – Ponty Maurice, *Phenomenology of Perception*, trans.by Colin Smith, Routledge Classics , Taylor and Francis e-Library.(1986). (2005). σελ 69

Ανάλυση των Ανθρώπινων Αισθήσεων

«Ο εγκέφαλος προσαρμόζεται και επικοινωνεί με την ύλη μέσω των αισθήσεων» Αριστοτέλης

Η αντίληψη του χώρου αποτελεί μία σύνθετη διαδικασία που εμπλέκει το σύνολο των αισθήσεων που μεσολαβούν για την επικοινωνία σώματος και χώρου. Η αντίληψη και η αίσθηση του ανθρώπου παράγονται ταυτοχρόνως και έχουν κοινό παρονομαστή τον χρήστη.¹⁹ Η αντίληψη είναι η ικανότητα του χρήστη να εντοπίζει αλλά και ταυτόχρονα να έχει αίσθηση για μία πληροφορία-ερέθισμα. Η αίσθηση παράγεται από τις ανθρώπινες αισθήσεις που λειτουργούν ως αντιληπτικά συστήματα βάσει των οποίων ο παρατηρητής νιώθει και αντιλαμβάνεται τον κόσμο γύρω του. Σύμφωνα με τον Edward T.Hall οι αισθήσεις που αποτελούν το αισθητηριακό ανθρώπινο σύστημα είναι πέντε: η οπτική, η ακουστική, η οσφρητική, η απτική και η γευστική αίσθηση, οι οποίες ενεργοποιούνται αυτόματα με την ύπαρξη του ανθρώπινου σώματος στο χώρο. Ο Edward T.Hall στο βιβλίο του Hidden Dimension υποστηρίζει ότι χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, στις αισθήσεις απόστασης, -όραση, ακοή και όσφρηση, και οι αισθήσεις επαφής,- αφή και γεύση. Η καθεμία διαθέτει διαφορετικό βαθμό ευαισθησίας και λειτουργική ιδιότητα.

Οι αισθήσεις στην Αρχιτεκτονική

Στην σύγχρονη αρχιτεκτονική παρατηρείται η αισθητηριακή δυσαναλογία στην αντιληπτική διαδικασία βίωσης του χώρου. Ο χώρος γίνεται σε πρώτη φάση αντιληπτός από την όραση η οποία ως γνωστό αποτελεί το βασικό αποδέκτη ερεθισμάτων. Η "κυριαρχία" της όρασης έναντι των υπόλοιπων αισθήσεων έχει αποδυναμώσει το υπόλοιπο αισθητηριακό σύστημα. Ειδικότερα στον δυτικό πολιτισμό, ακόμη και από την αρχαιότητα η όραση κατείχε τον πρωταρχικό ρόλο στον τρόπο σκέψης και λειτουργία του εγκεφάλου. Σύμφωνα με τους αρχαίους φιλοσόφους, Αριστοτέλη και Πλάτωνα η όραση κατέχει την εξέχουσα αίσθηση ανάμεσα στις πέντε υπόλοιπες αισθήσεις.

Κατά την Αναγέννηση, οι πέντε αισθήσεις γίνονται αποδεκτές ως ένα ιεραρχικό σύστημα, στην βάση του οποίου βρισκόταν η εξέχουσα αίσθηση (όραση) και συνεχιζόταν προς την λιγότερο σημαντική, την αφή. Στην σύγχρονη εποχή, με την τεχνολογία να βρίσκεται στο απόγειο της, οι αισθήσεις διαχωρίζονται κατά πολύ. Σήμερα ζούμε σε μία οπτικοκεντρική αντίληψη του κόσμου, με τις προνομιούχες να είναι η όραση και η ακοή ενώ οι υπόλοιπες να θεωρούνται αρχαϊκά κατάλοιπα, όντας βασισμένες στην προσωπική κουλτούρα του χρήστη.

«Πολλές πτυχές της παθολογίας της αρχιτεκτονικής μπορούν ενδεχομένως να κατανοηθούν διαμέσου μίας ανάλυσης των αισθήσεων και της οπτικοκεντρικής κουλτούρα μας, τόσο γενικά, όσο και στην αρχιτεκτονική πιο συγκεκριμένα. Ο χαρακτήρας της σύγχρονης αρχιτεκτονικής και του αστικού σχεδιασμού, γίνεται κατανοητός ως συνέπεια της παραμέλησης του ανθρώπινου σώματος αλλά και της ανισοροπίας στο αισθητηριακό σύστημα. Η δεσπόζουσα θέση της όρασης έναντι των άλλων αισθήσεων τείνει να μας πιέζει σε μία απομόνωση..»²⁰

19 Reid Tomas, Sir Hamilton William, *Essays on the Intellectual Powers of Mans*, Cambridge M.A, Harvard College, Library, (1850), σελ

20 Juhani Pallasmaa, *The Eye of the Skin, Architecture and the Senses*, Chichester, John Willey and Sons, (2005),σελ 16-19.

Παρόλο που υπάρχουν αρκετά παραδείγματα αρχιτεκτονικής που απευθύνονται στην οπτική αντίληψη του ανθρώπου, ουσιαστικά ο περιβάλλοντας χώρος απευθύνεται σε όλες τις αισθήσεις του ανθρώπου διότι ο παρατηρητής δεν αντιλαμβάνεται το χώρο μόνο οπτικά αλλά τον βιώνει με όλο το αισθητηριακό σύστημα συγχρόνως, την ακοή, την όσφρηση, την γεύση και την αφή. Θεωρώντας λοιπόν ότι είναι σημαντικό να γνωρίζει κανείς πως οι αισθήσεις λειτουργούν στο χώρο, ώστε να ληφθούν υπόψη στη σχεδιαστική πράξη και να παραχθούν βιωματικοί χώροι, παρατίθεται παρακάτω εκτενέστερη ανάλυση για την κάθε αίσθηση ξεχωριστά.

Οι βασικές Αισθήσεις, Hans Markart, The five Senses, 1879

Όραση

Γενικά Χαρακτηριστικά

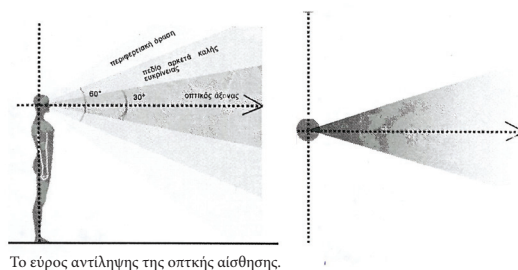

Όραση, In the Eye of the Begotten by neodacay,
www.neocay.deviantart.com,08/03/15.

Η όραση δίνει την δυνατότητα της αντίληψης της μορφής των αντικειμένων, την εναλλαγή των κινήσεων και αποστάσεων, καθώς και τη διαφοροποίηση των χρωμάτων. Το όργανο της αντίληψης είναι τα μάτια και θεωρείται η πιο σημαντική αίσθηση γιατί με αυτήν γίνεται άμεσα αντιληπτός ο εξωτερικός κόσμος, μέσω της αντανάκλασης του φωτός. Περίπου το 30% του ανθρώπινου εγκεφάλου ασχολείται με την επεξεργασία και την ερμηνεία των ερεθισμάτων της όρασης.²¹

Το ανθρώπινο οπτικό σύστημα αποτελείται από ένα ευρύ φάσμα περιοχών στον εγκέφαλο, η κάθε περιοχή αναγνωρίζει διαφορετικά ερεθίσματα του χώρου όπως κίνηση, χρώμα, φως κλπ. Η αίσθηση της όρασης είναι σε οριζόντιο πεδίο το οποίο είναι σημαντικά πλατύτερο από το κατακόρυφο. Κάποιος που περπατάει στο χώρο αντιλαμβάνεται οπτικά το ισόγειο των κτιρίων και ό,τι υπάρχει στο ύψος του ματιού. Η όραση παραλαμβάνει πληροφορίες και από τις δύο τις πλευρές του χώρου, (αριστερά και δεξιά) ταυτόχρονα, ενώ χωρίζεται σε οριζόντιο και κατακόρυφο πεδίο με το μεγαλύτερο εύρος να απευθύνεται στο οριζόντιο πεδίο.

Η αίσθηση της όρασης για τον άνθρωπο πραγματοποιείται από τα 0-100 μέτρα και αντιστρόφως ανάλογα όσο μειώνεται η απόσταση μεταξύ υποκειμένου και αντικειμένου, τόσο μεγαλώνει το εύρος της πληροφόρησης είτε σε ένταση είτε σε ποιότητα. Όταν η απόσταση ελαττωθεί αρκετά, τότε η ένταση της πληροφορίας αυξάνεται τόσο που ενεργοποιούνται και οι υπόλοιπες αισθήσεις ως συμπληρωματικά αισθητηριακά μέσα.²² Επιστημονικές μελέτες υποστηρίζουν ότι από την στιγμή λήψης του οπτικού μηνύματος μέχρι το στάδιο της αντίληψης πραγματοποιείται μία ασυνείδητη διαδικασία.²³

Το εύρος αντίληψης της οπτικής αίσθησης.

Palmanova, Ιταλία, ιδρύθηκε το 1953 σαν οχυρό και είναι κτισμένη σε αυστηρό 18-γωνο σχήμα. Οι αρχιτέκτονες της εποχής πίστευαν πως η γεωμετρική αρμονία ενισχίζει την ευεξία της κοινωνίας.

21 Γ. Μπαμπινιώτης, *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, (2002), Αθήνα, Β' Έκδοση.

22 Σκορλέτου Γεωργία-Αναστασία, Τσεβελέκου Χριστίνα-Καλλιόπη, *Αισθήσεις και Αρχιτεκτονική, Χαρτογραφώντας συν_αισθήματα στην πόλη*, Αθήνα, Ε.Μ.Π Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, (2014), σελ 18-19.

23 Κατσαρού Στέλλα, *Η Ανισορροπία των Αισθήσεων*, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, (2010), σελ 31.

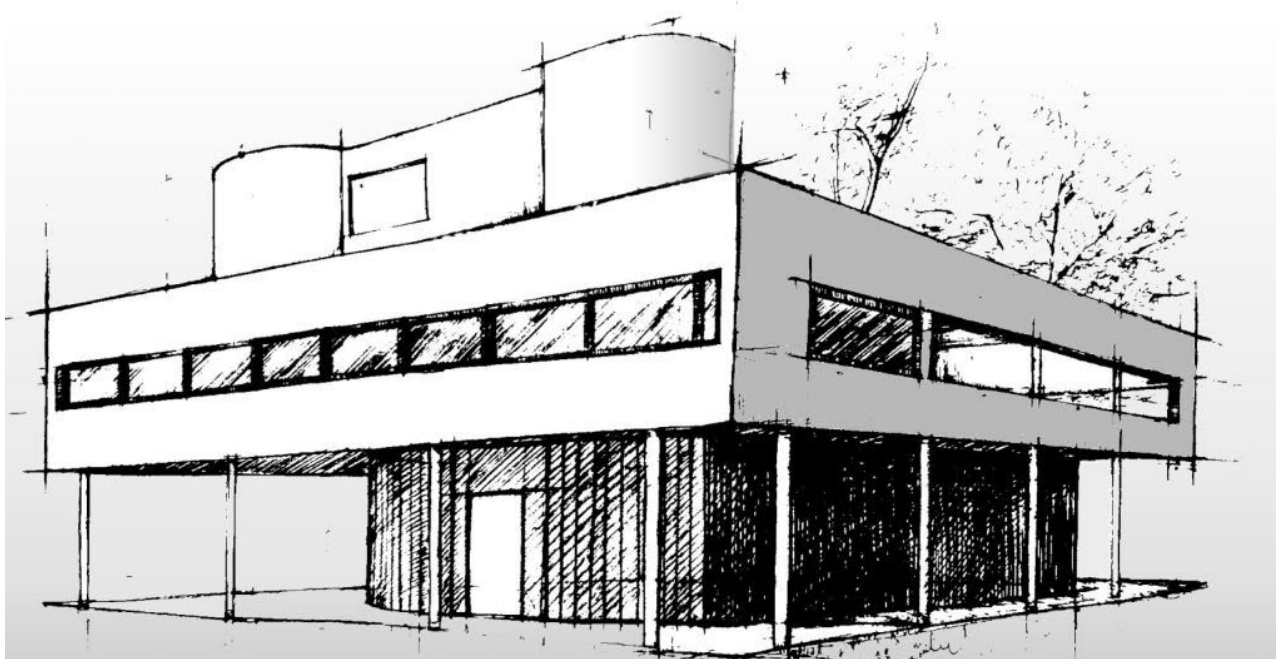
Η όραση στην Αρχιτεκτονική

Στο παρελθόν η αρχιτεκτονική ήταν συνδεδεμένη με το σώμα και τη συμπεριφορά του στο χώρο. Ο φιλόσοφος Pallasmaa αναφέρει πως «Η κατασκευή σε παραδοσιακούς πολιτισμούς, καθοδηγείται με το σώμα, με τον ίδιο τρόπο που ένα πουλί διαμορφώνει την φωλιά του με τις κινήσεις του σώματός του.»²⁴ Η αρχιτεκτονική στο παρελθόν άγγιζε όλες τις αισθητηριακές πτυχές, δεν εστίαζε μόνο στην οπτική αίσθηση και αυτό διότι ο χώρος απέπνεε συναισθήματα και "αύρες" σε αντίθεση με την σύγχρονη ψηφιακή αρχιτεκτονική που προβάλλεται αποκλειστικά από φωτορεαλιστικές απεικονίσεις.

Στην Αναγέννηση η οπτική παράμετρος είχε προβάδισμα και ο χρήστης βίωνε το χώρο από σταθερά σημεία θέασης και προοπτικής, αυτό συνεπάγεται ότι δινόταν έμφαση στην εικόνα παρά στη λειτουργικότητα και την αίσθησή του. Όπως προαναφέρθηκε, σήμερα η αρχιτεκτονική σύνθεση έχει στο επίκεντρο την οπτική αίσθηση και ιδιαίτερα το κίνημα των μοντερνιστών σχεδίαζαν κτίρια αφιερωμένα στην σύγχρονη οπτικοκεντρική ιδεολογία, εξαλείφοντας τις υπόλοιπες αισθήσεις. Συγκεκριμένα ο Le Corbusier είναι υποστηρικτής ότι η όραση κυριαρχεί έναντι των υπολοίπων αισθήσεων και σε αυτό συνέβαλε η άνθηση πολλών οπτικοκεντρικών επαγγελμάτων που ασχολούνται με την εικόνα όπως η φωτογραφία και το βίντεο.

Στη Δύση κυριαρχεί το οπτικοκεντρικό σύστημα που παρατηρείται από την αρχαιότητα. Ο κόσμος γύρω μας είναι σχεδιασμένος βασισμένος στην όραση του χρήστη και την ακοή σε ένα βαθμό, διότι ο χρήστης είναι οπτικός αποδέκτης του χώρου σύμφωνα με την παραπάνω ιδεολογία. Παρόλα αυτά ο κόσμος γύρω μας γίνεται αντιληπτός και με τις πέντε αισθήσεις. Αν υποθεθεί ότι κάποιος έχει μειωμένη την οπτική αίσθηση αυτό δεν συνεπάγεται ότι δεν μπορεί να βιώσει και να αντιληφθεί τον χώρο που τον περιβάλλει. Η αίσθηση της όρασης αποτελεί έναν συνδετήριο κρίκο στο αισθητηριακό ανθρώπινο σύστημα και συνυπάρχει με τις υπόλοιπες αισθήσεις ώστε ο χρήστης να βιώσει πλήρως τον χώρο.

Le Corbusier, Villa Sayoe, 1931, Paris, pintablecolouringpages.co.uk/08/03/15.

²⁴ Juhani Pallasmaa, *The eye of the Skin*, (2005), σελ 26.

Ακοή, Bill Brant, Words to Images, www.tomstappers.com

Ακοή

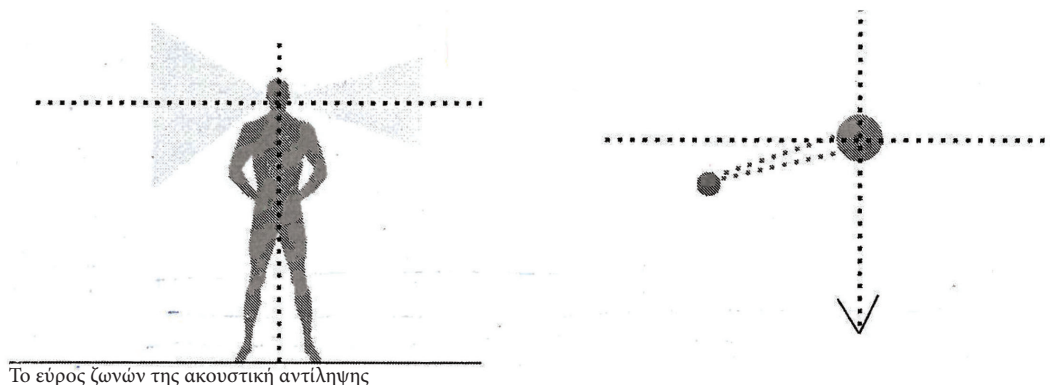
Γενικά Χαρακτηριστικά

Η ακοή είναι ένα εξίσου σημαντικό αισθητηριακό μέσο του ανθρώπου με το οποίο αντιλαμβάνεται κανείς τα ηχητικά ερεθίσματα και θεωρείται η δεύτερη πιο σημαντική αίσθηση μετά την όραση. Συνεισφέρει στην αντίληψη του χώρου και συμπληρώνει την όραση, ενώ την αντικαθιστά ικανοποιητικά στις ομάδες μειωμένης όρασης.²⁵ Λειτουργεί ως σύστημα προειδοποίησης, προσανατολισμού και ισορροπίας. Τα ηχητικά κύματα προσκρούουν στα αντικείμενα του χώρου και ανάλογα με την κατεύθυνση υπολογίζεται η θέση και τα υλικά χαρακτηριστικά του αντικειμένου. Ο ήχος ενός αντικειμένου γίνεται αντιληπτός σε απόσταση μέχρι και 35 μέτρα. Ο αποδέκτης αντιλαμβάνεται ξεκάθαρο ήχο σε απόσταση μικρότερη των 7 μέτρων ενώ όσο μεγαλώνει η σχετική απόσταση τόσο μικραίνει το λειτουργικό εύρος του παρατηρητή.

Ο Juhani Pallasmaa υποστηρίζει ότι:

« Ο ήχος είναι αμφι-κατευθυνόμενος και δημιουργεί την εμπειρία της εσωτερικότητας. Εγώ βλέπω ένα αντικείμενο αλλά ο ήχος φτάνει σε εμένα. Το μάτι προσεγγίζει ενώ το αυτί παραλαμβάνει»²⁶

Ο ήχος προσδίδει μορφή στην εικόνα του χώρου που βιώνει ο παρατηρητής και εγκαθίστανται στην μνήμη του καθώς ανακτάται όταν επαναφέρει στο νου του το ερέθισμα που του προκάλεσε τον συγκεκριμένο ήχο. Ο ήχος παράγεται σε χώρους όπου οι επιφάνειες είναι κατάλληλα διαμορφωμένες ώστε να αλληλεπιδρούν τα ηχητικά κύματα πάνω τους και να επιστρέψει στον αποδέκτη- παρατηρητή.

25 Γ. Μπαμπινιώτης, *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, (2002), Αθήνα, Β' Εκδόσεις.
26 Juhani Pallasmaa, *The eye of the Skin*, (2005), σελ 49.

Η ακοή στην Αρχιτεκτονική

Ο ήχος σχετίζεται με τα υλικά και την κλίμακα του χώρου από την εποχή του Βιτρούβιου (αναφέρεται στα δέκα βιβλία περί Αρχιτεκτονικής) υποστηρίζοντας ότι οι αρχαίοι χρησιμοποιούσαν τα υλικά για να βελτιώσουν την ακουστική του χώρου. Η ακουστική κουλτούρα παραλλάσσεται συνεχώς στο χρόνο. Η ηχητική ποιότητα ενός χώρου εξαρτάται από τον εκάστοτε πολιτισμό των χρηστών που εξελίσσεται στην πάροδο του χρόνου. Από την ακουστική ενός χώρου μπορεί κανείς να αντιληφθεί στοιχεία του χώρου όπως την λειτουργία, την χρήση, τα υλικά κλπ. Αξίζει ωστόσο να αναφερθεί πως η ακοή είναι μία πολύ ενδιαφέρουσα αίσθηση αναφορικά με την αρχιτεκτονική επειδή ενέχει μία χωρική ποιότητα.²⁷

Στην σύγχρονη αστική αρχιτεκτονική έχει μειωθεί σημαντικά η ακουστική πτυχή του χώρου διότι τα κτίρια είναι άναρχα δομημένα με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν κατάλληλα διαμορφωμένες επιφάνειες για την καλύτερη ακουστική του χώρου. «Μπορεί η αρχιτεκτονική να ακουστεί; Οι περισσότεροι άνθρωποι πιθανώς να έλεγαν πως δεδομένου ότι η αρχιτεκτονική δεν παράγει ήχο, δεν μπορεί να ακουστεί. Από την άλλη η αρχιτεκτονική δεν ακτινοβολεί φως και παρ' όλα αυτά μπορεί να ιδωθεί. Διακρίνεται το φως που αντανακλά και εξαιτίας αυτού αποκτάται η εντύπωση της μορφής και των υλικών. Με τον ίδιο τρόπο ακούμε τους ήχους που αντανακλώνται και αυτοί μας παρέχουν την δυνατότητα της αναγνώρισης της μορφής και των υλικών ενός χώρου. Διαφορετικά διαμορφωμένοι χώροι και υλικά αντηχούν διαφορετικά.»²⁸

Isabel Bader Centre for the Performing Art, Queen's University, Archlench, Landscape Interior 2007-2014, Canada, Theater Consultant, www.shoheta.com, 08/03/15.

27 Kemal Van Kreijl, *Sensory Intensification in architecture*, (2008).

28 Steen Eiler Rasmussen, *Experiencing Architecture*, The MIT Press, (1969), σελ. 224

Αφή

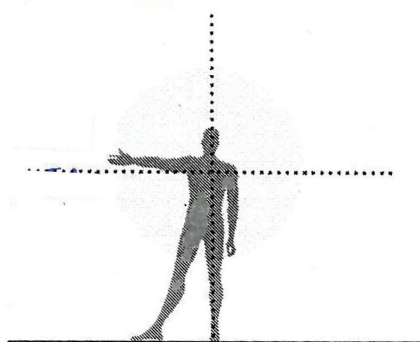
Γενικά Χαρακτηριστικά

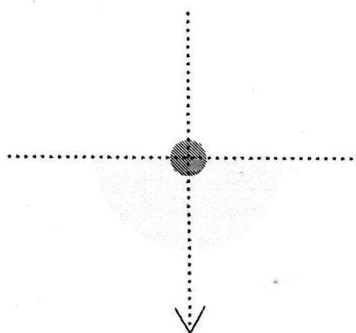
Jyhani Pallasmaa, The Thinking Hand.

Η αφή έχει την ιδιότητα να αντιλαμβάνεται ό,τι έρχεται σε επαφή με το σώμα μέσω του δέρματος.²⁹ Είναι η αίσθηση που μπορεί να δώσει τα περισσότερα διαφορετικά ερεθίσματα. Η αφή χωρίζεται σε εξωτερική και εσωτερική. Με την εσωτερική ο παρατηρητής αντιλαμβάνεται την επιρροή των εξωγενών ερεθισμάτων στο εσωτερικό του (σώμα) ενώ με την εξωτερική αντιλαμβάνεται τις ιδιότητες των εξωτερικών ερεθισμάτων του χώρου (υλικά, υφές κ.α.)³⁰ Αποτελεί τη μεγαλύτερη σωματικότητα και έχει αμεσότερη σχέση με τη βιωματική εμπειρία του χώρου. Η απτική αίσθηση είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το νου και αναγνωρίζει τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του χώρου δια μέσου της επαφής. Η αισθητηριακή πληροφόρηση του δέρματος μεσολαβεί για την πληροφορία του εγκεφάλου και αντιλαμβάνεται την αίσθηση του χώρου σύμφωνα με την θερμοκρασία του.

Ουσιαστικά η διαδικασία της απτικής αίσθησης ενεργοποιείται από την στιγμή που οι νευρώνες του ανθρώπινου οργανισμού λαμβάνουν το ερέθισμα και μεταφέρουν την πληροφορία απευθείας στον εγκέφαλο. Το ανθρώπινο σώμα έχει ανεπτυγμένους τους αισθητηριακούς νευρώνες στα άκρα και την γλώσσα, ενώ δεν είναι παντού το ίδιο. Είναι στενά συνυφασμένη με την οπτική αίσθηση και όπως έχει μελετηθεί από την ανθρωπολογία, μπορεί να αποσυνδεθούν η οπτική, η οσφρητική, ή η γευστική αίσθηση ενώ η αισθητηριακή εμπειρία της αφής δεν αποκόβεται από το σώμα λόγω του δέρματος. Ο Ashley Montagn, ανθρωπολόγος, υποστηρίζει μέσα από τα ιατρικά δεδομένα πως η αφή είναι η μητέρα των αισθήσεων και η αισθητήρια λειτουργία που μας φέρνει σε επαφή με τον κόσμο»³¹

Το εύρος ζωνών της απτικής αντίληψης

29 Γ.Μπαμπινιώτης (2002), *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Αθήνα.

30 Zamora Antonio, *Anatomy and Structure of Human Senses Organics*, Διαδικτυακό Επιστημονικό Περιοδικό Scientific Physic, <http://www.scientificphythic.com>, τελευταία πρόσβαση 7.06.14

31 Juhani Pallasmaa, *The eye of the Skin*, (2008), σελ 11.

Η αφή στην Αρχιτεκτονική

Η αφή είναι το εργαλείο που σχετίζεται με τη σωματικότητα και εισάγει πληροφορίες μέσω του δέρματος όσον αφορά τα υλικά, την ποιότητα, τη θερμοκρασία. Το σώμα ερχόμενο σε επαφή με τα υλικά και μεταβαίνοντας από ένα χώρο σε ένα άλλο, αγγίζει τις διαφορετικές υφές των υλικών και αντιλαμβάνεται τις αλλαγές της θερμοκρασίας του χώρου. Για παράδειγμα ο παρατηρητής μπορεί να αντιληφθεί αν βρίσκεται σε εσωτερικό ή εξωτερικό χώρο κατά τον καλοκαιρινό μήνα λόγω απότομης αλλαγής της θερμοκρασίας. Το δέρμα μπορεί να ανιχνεύσει τη θερμοκρασία και τα πέλματα μπορούν να μετρήσουν τη υφή του εδάφους.³² «Τα χέρια για έναν γλύπτη είναι ανεξάρτητοι οργανισμοί αναγνώρισης και σκέψης. Τα χέρια είναι τα μάτια του γλύπτη»³³ Η απτική αίσθηση μπορεί να αποκαλύψει την ιστορία και την προέλευση της ύλης. Αν απουσιάζει η απτική παράμετρος και η ανθρώπινη κλίμακα τότε η αρχιτεκτονική θα ήταν επίπεδη, άυλη, εξωπραγματική

Peter Zumthor, Therme Vals, 1996, www.designcouncil.tumblr.com,08/03/15.

³² Juhani Pallasmaa, *The Eyes of the Skin*(2008), σελ 56.

³³ Juhani Pallasmaa, *The Eyes of the Skin*(2008), σελ 40.

Όσφρηση

Γενικά Χαρακτηριστικά

Οι αισθήσεις στο σχεδιασμό, www.displaysofculture.gr, 08/03/15.

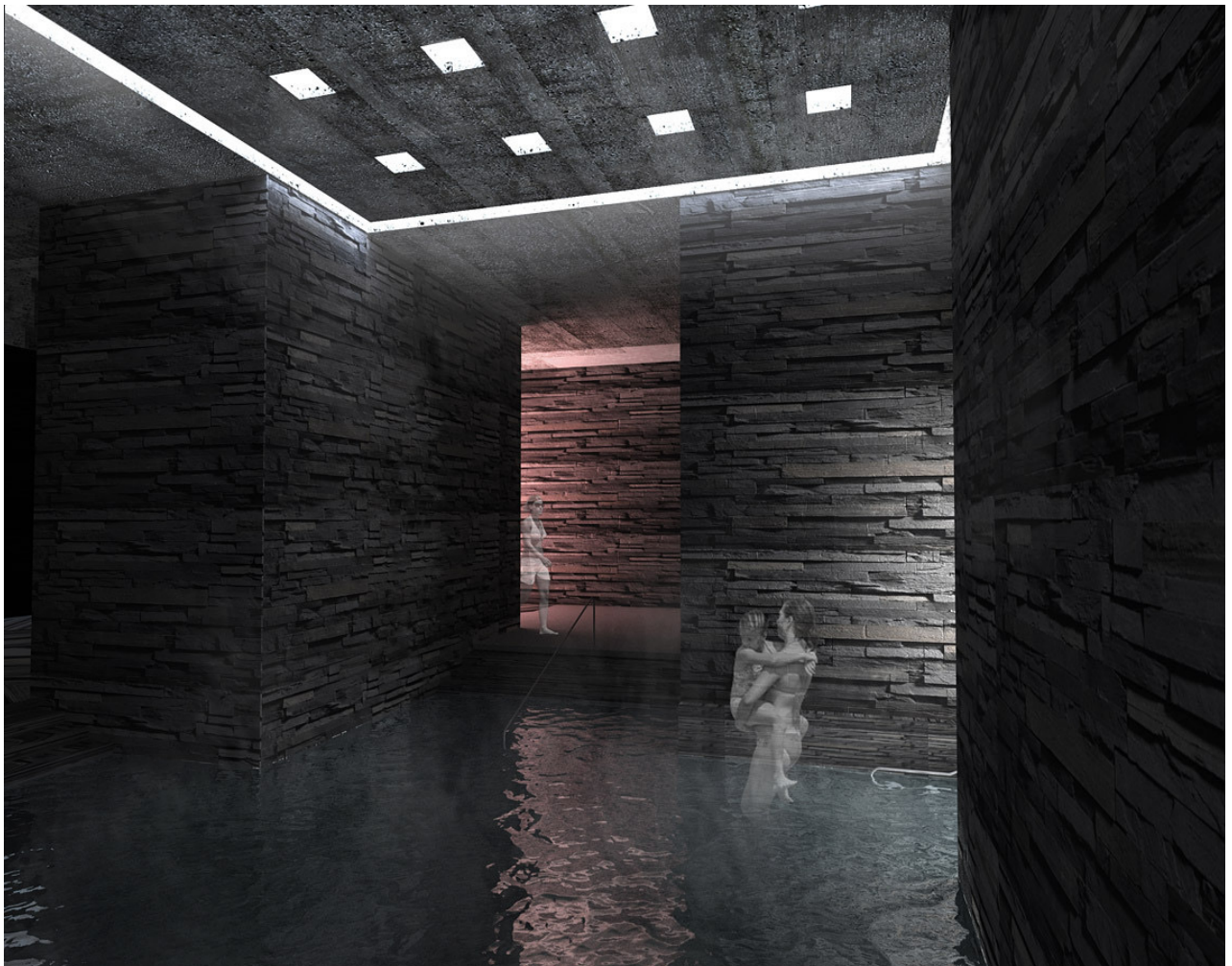
Η αίσθηση της όσφρησης αποτελεί το μέσο με το οποίο αντιλαμβάνεται κανείς τις οσμές. Είναι η αίσθηση ταυτοποίησης των ουσιών μέσω των πτητικών αερίων που ελκύουν. Η ταυτοποίηση γίνεται σε ειδικό όργανο αναπνοής, τη μύτη.³⁴ Έχει την ιδιότητα να προσλαμβάνει τις οσμές χωρίς όμως να τις αποθηκεύει, παρά μόνο τις εγκαθιστά στη μνήμη του εγκεφάλου και ο παρατηρητής βάσει των εμπειριών του μπορεί ταυτοχρόνως να ταυτοποιήσει τι είναι αυτό που μυρίζει. Όταν παραληφθεί μία οσφρητική πληροφορία ο δέκτης την ονοματίζει και δημιουργεί απευθείας εικόνα στο μυαλό του με αποτέλεσμα να σχετίζει την οσμή με την χρήση και τη δραστηριότητα του χώρου. Η πρόσληψη των οσμών καταλήγει σε ένα τμήμα του εγκεφάλου που ονομάζεται ρινεγκέφαλος, γεγονός που υποστηρίζει την πρωταρχική σημασία της όσφρησης για την επιβίωση και το γεγονός πως πιθανώς είναι η πρώτη αίσθηση που αναπτύχθηκε στους ζώντες οργανισμούς. Είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένη και μπορεί κάποιος να αντιληφθεί πράγματα που ούτε η όραση δεν ξεκαθαρίζει, έχει όμως το μικρότερο λειτουργικό εύρος σε σχέση με τις υπόλοιπες αισθήσεις και μόνο σε απόσταση λιγότερο του ενός μέτρου αναγνωρίζει αδύνατες οσμές. Οι ισχυρές οσμές του χώρου μπορούν να αναγνωριστούν και στα 2-3 μέτρα απόσταση.

34 Γ. Μπαμπινιώτης, *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Αθήνα, (2002).

Η όσφρηση στην Αρχιτεκτονική

Στην αρχιτεκτονική η αίσθηση της οσμής σχετίζεται με το χρόνο και κατ' επέκταση με την παλαιότητα των υλικών στοιχείων των δομημένων χώρων. Ο Juhani Pallasmaa αναφέρει ότι η πιο αμετάβλητη στο χρόνο μνήμη οποιουδήποτε χώρου είναι η μυρωδιά του. Οι άνθρωποι μπορούν να ανιχνεύσουν 10.000 διαφορετικές μυρωδιές»³⁵ Στον δημόσιο χώρο οι οσμές προσδιορίζουν τη θέση συγκεκριμένων λειτουργιών – όπως για παράδειγμα την τοποθεσία της “ψαραγοράς”. Η μυρωδιά ενός χώρου είναι τόσο δυνατό στοιχείο που γίνεται μέρος της δομικής του υπόστασης. Η εικόνα του χώρου μπορεί αν ξεθωριάσει στο πέρασμα του χρόνου, αντιθέτως η οσμή, που σχετίζεται συνήθως με τη χρήση του, είναι η τελευταία που χάνεται.

« Δεν μπορώ να θυμηθώ την εικόνα της πόρτας από το αγροτόσπιτο του παππού μου από την πρώιμη ηλικία μου [...] αλλά θυμάμαι ιδιαίτερα τη μυρωδιά του σπιτιού που χτυπούσε το πρόσωπό μου σαν ένας αόρατος τοίχος πίσω από την πόρτα»³⁶ Η αίσθηση της όσφρησης δεν έχει πρωταρχικό ρόλο στον σχεδιασμό. Στην αρχαιότητα και την νεοκλασική εποχή ωστόσο, η μυρωδιά του χώρου από τα υλικά (κυρίως)- πέτρα, χώμα, χαλίκι, πλίνθος- ήταν περισσότερο έντονη ιδιαίτερα με την χρονική εξέλιξη του χώρου. Στην σύγχρονη αρχιτεκτονική παρατηρείται απουσία της μυρωδιάς των υλικών διότι επικαλύπτονται με άοσμα συνθετικά υλικά (χρώμα, σοβά) και η μυρωδιά των βασικών υλικών χάνεται.»

Peter Zumthor, Therme Vals, 1996, architect.com,08/03/15

35 Juhani Pallasmaa, *The Eyes of the Skin*, (2008),σελ 54.

36 Juhani Pallasmaa, *The Eyes of the Skin*, (2008),σελ 54.

Γεύση

Γενικά Χαρακτηριστικά

Gouter_Senses and Architecture, www.flickr.com

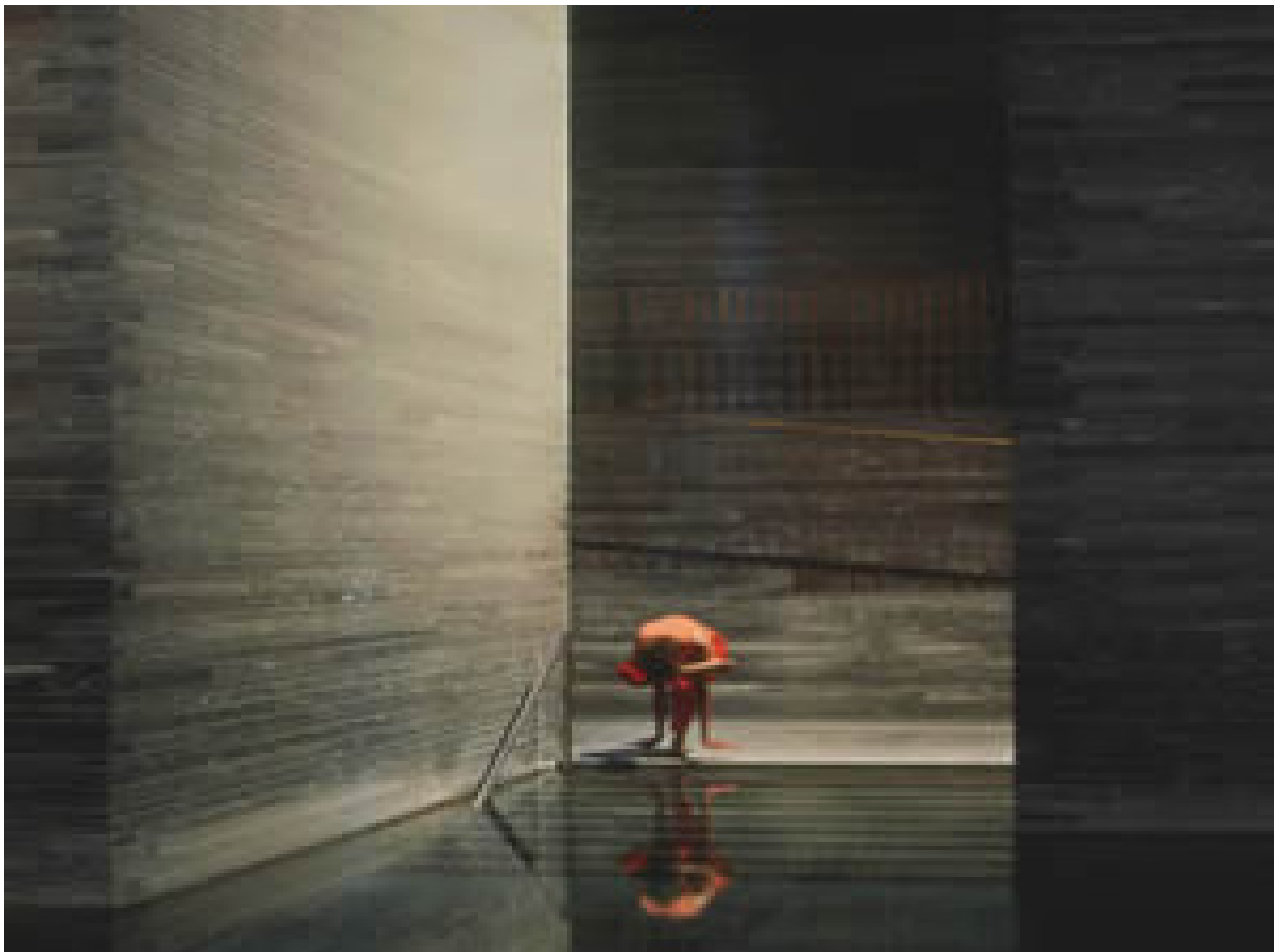
Η αίσθηση της γεύσης αντιλαμβάνεται τη σύσταση και την ποιότητα των στερεών και υγρών ουσιών που εισέρχονται στην στοματική κοιλότητα, ανάλογα με το είδος του ερεθισμού που προκαλούν στο αισθητηριακό όργανο, τη γλώσσα (πχ αν κάτι είναι γλυκό ή αλμυρό).³⁷ Από μικρή ηλικία ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται τον κόσμο γύρω του μέσω της γεύσης διότι η γευστική αίσθηση καταγράφεται στη μνήμη και ανακτάται όπως ακριβώς και η όραση. Η γεύση είναι, όπως και η όσφρηση, μία αίσθηση ταυτοποίησης των ουσιών ωστόσο η διαφορά τους έγκειται στο ότι η γεύση είναι λιγότερο ανεπτυγμένη από την όσφρηση.

37 Γ.Μπαμπινιώτης, *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Αθήνα, (2002).

Η γεύση στην Αρχιτεκτονική

Στον χώρο της αρχιτεκτονικής η γευστική αίσθηση σχετίζεται με την ανθρώπινη δραστηριότητα και τις γευστικές αναμνήσεις που έχει κρατήσει στο μυαλό του για το συγκεκριμένο χώρο. Αν κανείς γευτεί κάτι μπορεί να αντιληφθεί το χώρο στον οποίο βρίσκεται, να κατανοήσει τους κανόνες που τον διέπουν αλλά σε συνδυασμό και με τις υπόλοιπες αισθήσεις. Οι λέξεις γεύση και αρχιτεκτονική μοιάζουν ασύνδετες όμως μέσα από παραδείγματα αρχιτεκτονικών έργων αποδεικνύεται ότι ο χώρος μπορεί να βιωθεί μέσω της γευστικής αίσθησης. Ένα παράδειγμα είναι το έργο του Peter Zumthor, τα θερμά λουτρά, που εισάγει τον χρήστη στη διαδικασία απόλαυσης με την γευστική αίσθηση. Σε μία από τις πισίνες των λουτρών ο χρήστης μπορεί να αντιληφθεί τη γεύση του νερού.

Η συνύπαρξη της γεύσης με την αρχιτεκτονική έχει άμεση σχέση με κάποια γεύση ή συγκεκριμένο φαγητό που είναι συνυφασμένο με το χώρο. Ένας χώρος μπορεί να αναγνωριστεί από κάποιο χαρακτηριστικό γεύσης ενός τροφίμου ως βασικό γνώρισμα π.χ η μπουγάτσα της πλατείας, αποτελεί μία αποθηκευμένη πληροφορία του παρατηρητή. Η γεύση δεν επηρεάζει την αρχιτεκτονική ως αίσθηση αλλά εισάγεται στην σφαίρα της υποκειμενικότητας του κάθε χρήστη, σχετικά με τις προτιμήσεις του. Η γεύση ως μη ανεπτυγμένη αίσθηση στον άνθρωπο συγκριτικά με τις αισθήσεις μπορεί να μην επηρεάζει άμεσα την αρχιτεκτονική αντίληψη του χρήστη, αλλά υποσυνείδητα ισχύει το αντίθετο. Στην ουσία η γεύση συνδυάζεται μέσω γευστικών ποιοτήτων στο χώρο.

Peter Zumthor, Therme Vals, 1996, www.architect.com, 08/03,15.

Αναγκαιότητα όλων των αισθήσεων

Μετά την παραπάνω ανάλυση των βασικών αισθητηριακών οργάνων, η μελέτη κατέληξε στο γεγονός ότι ένας δομημένος χώρος για να γίνει πλήρως αντιληπτός από τον παρατηρητή και να παραλάβει όλα τα ερεθίσματα του χώρου, είναι σημαντικό να χρησιμοποιηθούν όλες οι αισθήσεις ταυτόχρονα διότι η καθεμία εκπληρώνει τον ατομικό της ρόλο και παράλληλα αποτελεί συμπληρωματικό όργανο της άλλης. Ο χώρος προκαλεί διάφορα ερεθίσματα στις αισθήσεις έτσι ώστε να βιώνεται το περιβάλλον.

Η αλληλεπίδραση των αισθήσεων σύμφωνα με τον Moris M. Ponty διαφαίνεται και στα έργα τέχνης. Μπορεί να υπάρχει η εικόνα στο αντιληπτικό πεδίο όμως το υποκείμενο μπορεί να "αισθανθεί" τα μηνύματα που στέλνει ο χώρος δια μέσου των υπολοίπων αισθήσεων. Ένας χώρος δεν αποτελεί απλώς μία εικόνα από μορφές, σχήματα, κορυφογραμμές ή χρώματα αλλά συνδυάζει ήχο, μυρωδιές, υφές, και γευστικές μνήμες που έχουν αποθηκευτεί στον παρατηρητή. Παρότι παρουσιάστηκαν ξεχωριστά η καθεμία αίσθηση, στην πραγματικότητα δεν λειτουργούν ανεξάρτητα μία από την άλλη. Η διέγερση της μίας προκαλεί την ταυτόχρονη διέγερση της άλλης ή την αφύπνισή της μέσω της μνήμης.

Ένας ήχος μπορεί να ξυπνήσει κάποια εικόνα, μία μυρωδιά, να ανασύρει μία περασμένη εποχή κ.ο.κ

Ο ήχος σχετίζεται άμεσα με την απτική αίσθηση καθώς προκύπτει και επηρεάζεται σε ένα βαθμό από την ποιότητα των υλικών. Επίσης η αλληλένδετη σχέση των αισθήσεων παρατηρείται και από τη σχέση της γευστικής ικανότητας του ανθρώπου με την απτική διότι για να γίνει αντιληπτό ένα ερέθισμα μεταφέρεται η πληροφορία δια μέσου της απτικής αίσθησης, με την επαφή του αντικειμένου στην στοματική κοιλότητα. Επιπρόσθετα το βασικότερο ανθρώπινο αισθητηριακό όργανο, η όραση, χρειάζεται την αφή ώστε να αντιληφθεί την αίσθηση της κλίμακας ενός χώρου και την καθατή απόσταση. Είναι λοιπόν προφανές σύμφωνα με τα παραπάνω ότι ο παρατηρητής του χώρου χρειάζεται και τις πέντε βασικές του αισθήσεις για να βιώσει και να αντιληφθεί πλήρως το περιβάλλον στο οποίο εντάσσεται και καθημερινώς κατοικεί.

Πόσες είναι οι αισθήσεις;

Υπάρχουν περισσότερες από τις πέντε αισθήσεις; Σύμφωνα με θεωρήσεις ορισμένων επιστημόνων, το αισθητηριακό μοντέλο των πέντε αισθήσεων είναι ξεπερασμένο, καθώς υπολογίζεται ότι οι αισθήσεις ανέρχονται σε 21.³⁸ Όπως αναφέρθηκε και προγενέστερα η αίσθηση είναι ένα σύνολο αντιδράσεων του ανθρώπινου οργανισμού σε φυσικά φαινόμενα και αντίστοιχα σε κάποιο σημείο του εγκεφάλου. Ο ψυχολόγος James J. Gibson στο βιβλίο του *The Senses Considered as Perceptual Systems*, υποστηρίζει πως οι αισθήσεις είναι περισσότερο μηχανισμοί που αναζητούν και συλλέγουν ερεθίσματα, παρά παθητικοί δέκτες. Αντί λοιπόν για πέντε βασικές αισθήσεις αναφέρεται σε 5 αισθητηριακά συστήματα:

- Οπτικό σύστημα
- Ακουστικό σύστημα
- Οσφρητικό και γευστικό σύστημα
- Το βασικό σύστημα προσανατολισμού
- Απτικό σύστημα

38 Christie J, *How many Senses does a Human Have*, http://www.buzzle.com/article/how_many_senses_does_a_human_have_html, διαδικτυακό επιστημονικό περιοδικό Buzzle, τελευταία πρόσβαση: 7:06:14

Οι οποίες επικαλύπτονται μεταξύ τους και διαβάζουν ίδιες πληροφορίες από ένα συνδυασμών αντιληπτικών συστημάτων. Από τις 21 αισθήσεις υποστηρίζεται ότι χρησιμοποιούνται μόνο οι 12 οι οποίες αποτελούν εξειδικεύσεις των βασικών αισθήσεων. Είναι οι παρακάτω:

- Αίσθηση θερμοκρασίας
- Πίεση
- Φαγούρα
- Πείνα
- Δίψα
- Ικανότητα διαχωρισμού πάνω κάτω
- Κιναισθησία
- Αίσθηση του χρόνου
- Πόνος
- Φαντασία
- Διάφορα εσωτερικά ερεθίσματα

Όλες οι Αισθήσεις, Gim's Theory An Architecture of the Senses, 2010, (gims,theory.blogspot.com), 08/03/15.

1.3 Ο ρόλος του χρόνου στην αντίληψη του Χώρου

Ο χώρος και ο χρόνος αποτελούν αντικειμενικές μορφές ύπαρξης της ύλης, είναι άπειροι και συνδέονται αδιάρρηκτα με την κινούμενη ύλη. Ο χρόνος είναι μορφή ύπαρξης της ύλης που χαρακτηρίζεται από την διάρκεια της υλικής διαδικασίας, είναι μονοδιάστατος, δηλαδή ρέει από το παρελθόν στο μέλλον και είναι ανεπίστρεπτος, ενώ ο χώρος είναι μορφή ύπαρξης της ύλης που χαρακτηρίζεται από την εκτατικότητα των υλικών αντικειμένων, των ποιοτικών χαρακτηριστικών και είναι τρισδιάστατος. Από τον αδιάρρηκτο δεσμό χώρου και χρόνου αποκαλύπτεται ότι βρίσκονται σε στενή αλληλεπίδραση μεταξύ τους και ότι δεν υπάρχει ύλη έξω από τον χρόνο και το χώρο. Ο χώρος και ο χρόνος υπάρχουν εφόσον υπάρχει υλική υπόσταση και η εξέλιξη των χαρακτηριστικών στοιχείων της ύλης που συνθέτουν τον κόσμο γύρω μας.

Ο χρόνος αποτελεί σημαντικό στοιχείο στην βιωματική εμπειρία του χώρου, όπως αποτυπώθηκε στο καταγραφικό υλικό του αστικού πεζόδρομου, διότι ο χώρος στο πέρασμα του χρόνου μπορεί να αποκτήσει μία διαφορετική αύρα. Τα ερεθίσματα που συνθέτουν την ατμόσφαιρα ενός χώρου μπορεί να αλλάξουν ως προς την ένταση, την ποιότητα ή τη λειτουργία τους ή ακόμη και να αφανιστούν, που αυτό συνεπάγεται ότι διαφοροποιείται η βιωματική εμπειρία του χρήστη στο χώρο. Από το πρωί μέχρι το βράδυ παρατηρήθηκε στις ερμηνείες των καταγραφών του πεζόδρομου ότι υπήρξαν σημεία του αστικού περιβάλλοντος που είχαν τελείως διαφορετικό χαρακτήρα ή είχαν τροποποιηθεί σε ένα βαθμό. Ο χρόνος επηρεάζει χαρακτηριστικά που μεταβάλλονται στο χρόνο όπως ο φωτισμός ή η θερμοκρασία ή ακόμη η ένταση των χρωμάτων που επικρατούν στον περιβάλλοντα χώρο.

Όμως ο χρόνος δεν έχει μόνο την ιδιότητα της μεταβολής στην βιωματική εμπειρία ενός χώρου αλλά και την απομνημόνευση σημαντικών γεγονότων που ο χρήστης αποθηκεύει στη μνήμη του και τα ανασύρει από το παρελθόν στο παρόν. Η εντύπωση που έχει ο χρήστης από έναν χώρο δεν σχετίζεται μόνο με τα ερεθίσματα που έχει προκαλέσει στο ανθρώπινο σώμα του. Η μνήμη αποτελεί σημαντικό παράγοντα ερμηνείας ενός χώρου. Ουσιαστικά η αντίληψη ενός χώρου είναι ένα συνονθύλευμα από τα ερεθίσματα που προσφέρει ο χώρος αλλά και από τις εικόνες που έχουν αποτυπωθεί στη μνήμη του αποδέκτη ως σημαντικά στοιχεία ή και γεγονότα του χώρου. Αποτελούν στοιχεία του χώρου που αποτυπώνονται στη μνήμη και ανασύρονται από τον χρήστη όταν υποβάλει το σώμα του στην αντιληπτική διαδικασία του συγκεκριμένου χώρου. Ο κάθε παρατηρητής ξεχωριστά ανακαλεί συνειδητά ή ασυνείδητα μνήμες του χώρου κατά επιλογή. Η αντίληψη λαμβάνει χώρα στο πεδίο της συνείδησης που συνυπάρχουν οι μνήμες του υποκείμενου, συνδιαλέγεται με αυτές και πιθανόν τις επικαλείται.

« Από την αίσθηση δημιουργείται μνήμη και από την μνήμη εμπειρία . Η μνήμη δεν είναι τίποτα άλλο παρά διαδικασία ανάκλησης του παρελθόντος, με μέσο τις αισθήσεις.»³⁹

³⁹ Αριστοτέλης, *Μετά τα φυσικά μετ' Κάλφας*, Εκδ: Πόλις, Αθήνα, (2009).

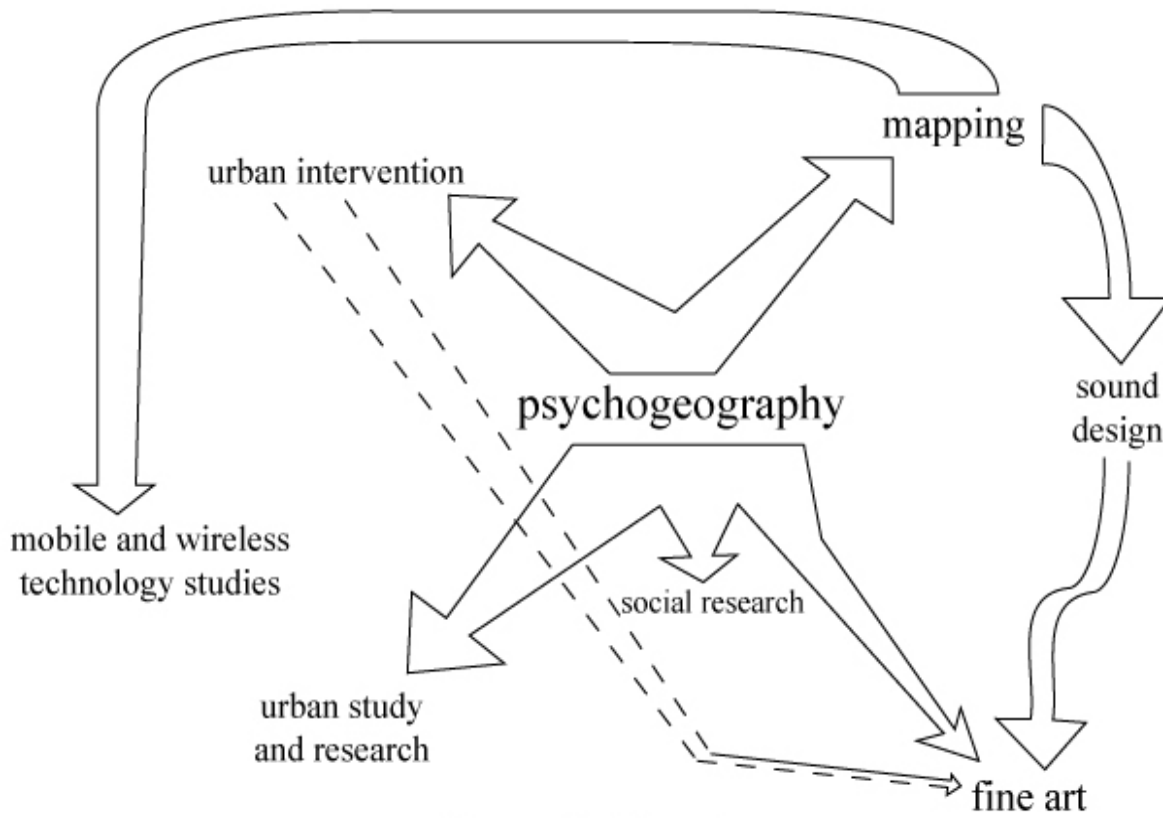
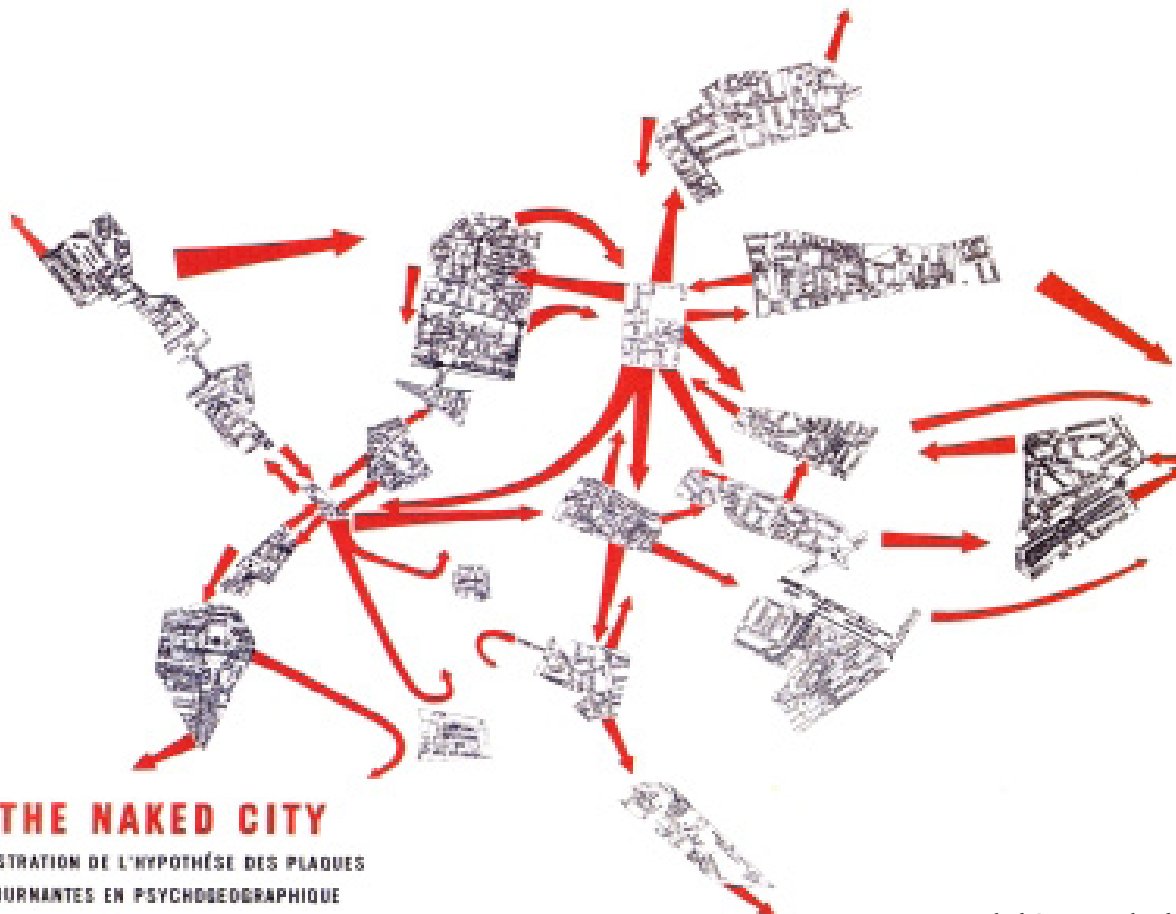

Figure 1 - Domains

Τα πεδία επιρροής Ψυχογεωγραφίας

Η Naked City του Debord

1.4 Βιωματική Καταγραφή

Στην παραπάνω ανάλυση της αντιληπτικής διαδικασίας του χώρου με τον χρήστη μέσω της «αίσθησης» των ερεθισμάτων του περιβάλλοντος, επιδιώκεται η αναζήτηση μεθόδων αποτύπωσης και καταγραφής των αισθητηριακών βιωμάτων ώστε να μελετηθεί ο τρόπος με τον οποίο οι χρήστες αφουγκράζονται τον χώρο που τους περιβάλλει. Η διαδικασία της καταγραφής αποτελεί σημαντικό παράγοντα στη μελέτη της αισθητηριακής βίωσης της πόλης διότι με αυτόν τον τρόπο στοιχειοθετούνται οι πληροφορίες του περιβάλλοντος. Προκύπτει έτσι, η ανάγκη για αναζήτηση μεθόδων καταγραφής και αποτύπωσης των ποιοτικών χαρακτηριστικών ενός χώρου και αυτό διότι με αυτό τον τρόπο θα συλλεχθεί όλο το υλικό για την μετέπειτα σχεδιαστική πράξη του αρχιτέκτονα και πολεοδόμου. Όπως για έναν χώρο μπορεί να αποτυπωθεί η οπτική του μέσω του γραμμικού σχεδίου, με τον ίδιο τρόπο θα πρέπει να αναπτυχθεί ένα σύστημα αποτύπωσης της ακουστικής, της οσφρητικής, της απτικής και της γευστικής αίσθησης του χώρου. Για το λόγο αυτό στη συνέχεια επιχειρείται μία εμβάθυνση στο κομμάτι της αποτύπωσης της χωρικής εμπειρίας και προτείνεται μία μέθοδος, η οποία καταγράφει και ερευνά τις αισθήσεις και το βιώματα των χρηστών κατά την παρουσία τους στον αστικό χώρο.

Η έννοια της Χαρτογράφησης

Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του χώρου που συναποτελούν την λεγόμενη αύρα-ατμόσφαιρα, δεν αναπαριστώνται όπως τα ποσοτικά-γεωμετρικά στοιχεία. Παρατηρείται ότι τα ποιοτικά στοιχεία του χώρου στην αρχιτεκτονική, δεν χρησιμοποιούνται ως συνήθη σχεδιαστικά εργαλεία και μέσα αποτύπωσης. Παρ' όλα αυτά επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την συνθετική διαμόρφωση των χωρικών ποιοτήτων και της εμπειρίας του χώρου. Η εμπειρία ενός χώρου, μίας πόλης για να γίνει πλήρως αντιληπτή θα απαιτούσε να γίνει μία σύνθετη χαρτογραφική αποτύπωση όλως των χωρικών ερεθισμάτων, με σκοπό η κάθε ξεχωριστή καταγραφή να πληροφορεί τον χρήστη για μία ξεχωριστή πτυχή του βιωμένου χώρου.

Η έννοια της χαρτογράφησης απευθύνεται κυρίως στη γενικευμένη έννοια σε σχέση με το γνώριμο χάρτη τη πόλης στον οποίο αποτυπώνονται τα χαρακτηριστικά του χώρου σε μεγαλύτερη κλίμακα από το ύψος του παρατηρητή. Για να αποτυπωθεί ο χώρος πλησιέστερα στην πραγματική «εικόνα» του, θα ήταν σημαντικό να γίνει μία πιστή αναπαράσταση τη πραγματικότητας με μία εμπειρική καταγραφή από το ύψος του ανθρώπου. Κατά την διάρκεια της χαρτογράφησης ο σχεδιαστής και χρήστης του χώρου επιλέγει τι θα συμπεριλάβει και τι θα παραλείψει, σύμφωνα με την προσωπικότητά του, από την πραγματικότητα που αντιλαμβάνεται ή θυμάται με σκοπό κάθε φορά να εστιάσει και να αναδείξει το ζητούμενο. Έτσι μέσα από χάρτες αποτύπωσης της κάθε αίσθησης σε συνδυασμό με κάποιους χάρτες μνήμης θα μπορούσε να γίνει σύνθεση του αποτυπώματος της εμπειρίας του χρήστη στο χώρο. Παρά το γεγονός ότι κυρίαρχο μοντέλο καταγραφής είναι το εικονογραφικό και εστιάζει στα ποσοτικό-γεωμετρικά χαρακτηριστικά του χώρου, χωρίς να εμβαθύνει στην ύλη πλευρά του, έγινε μία μελέτη γύρω από την *ψυχογεωγραφική* καταγραφική προσέγγιση των αισθήσεων και της χαρτογράφησης τους.

Ψυχογεωγραφικές προσεγγίσεις

Ο όρος *Ψυχογεωγραφία* πρωτοεμφανίστηκε το 1955 από τον Γάλλο θεωρητικό συγγραφέα Guy Debord. Είναι η μελέτη συγκεκριμένων κανόνων και επιρροών του γεωγραφικού περιβάλλοντος (συνειδητά οργανωμένων ή όχι) πάνω στα συναισθήματα και τη συμπεριφορά των χρηστών.⁴⁰

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ένας ακόμη ορισμός, σύμφωνα με τον οποίο η *Ψυχογεωγραφία* περιγράφεται ως « ένα κουτί παιχνιδιών γεμάτο από ευφάνταστες και δημιουργικές στρατηγικές διερεύνησης της πόλης, οτιδήποτε θα μπορούσε να αποσπάσει τους πεζούς από τα καθιερωμένα μονοπάτια και πορείες τους ώστε να τους εισάγει σε διαδικασία αναγνώρισης και βιωματικής εμπειρίας»⁴¹ Η μέθοδος της ψυχογεωγραφίας πρωτοεμφανίστηκε από την ομάδα των Λεττριστών την περίοδο 1952-1957 και ανέπτυξαν την τεχνική της περιπλάνησης στο αστικό περιβάλλον του Παρισιού. Οι κύριοι εκπρόσωποι της ομάδας ήταν ο Guy Debord και ο Ivan Chhtcheglon, το καλοκαίρι του 1953 προτάθηκε ο όρος "Ψυχογεωγραφία" ορίζοντας έτσι ένα μοτίβο συναισθηματικών πεδίων που διαπερνούν την πόλη. Με την μέθοδο της περιπλάνησης χαρτογραφήθηκαν τα πεδία αυτά και δόθηκε νέα ώθηση στην αστική θεώρηση. Ως αποτέλεσμα της καταγραφής των αστικών περιπλανήσεων των Λεττριστών, προκύπτει η σύνταξη των *Ψυχογεωγραφικών χαρτών*. Οι χάρτες αυτοί ήταν αφαιρετικές αναπαραστάσεις των διαδρομών που οι περιπλανητές πραγματοποιούσαν στην πόλη, επανακαθορίζοντας ήδη υπάρχουσες περιοχές καθώς και τις μεταξύ τους σχέσεις.

Ψυχολογία
(συναίσθημα, επιθυμία)

Γεωγραφία
(χώρος, περιβάλλον)

Από τους πιο γνωστούς χάρτες ήταν εκείνος που συνέταξε ο Guy Debord για το Παρίσι το 1959, δίνοντας την ονομασία *Naked City*. Μιμούμενος την τεχνική του κολάζ συνέθεσε κομμένα τμήματα ενός συμβατικού χάρτη του Παρισιού και σχεδίασε μεταξύ αυτών κόκκινα βέλη τα οποία αντιπροσώπευαν κινήσεις και ροές μεταξύ των διαφόρων τομέων της πόλης. Με αυτό τον τρόπο χαρτογραφήθηκαν τα αποτελέσματα των περιπλανήσεων της πόλης. Στη *Naked City* αναπαρίσταται μία πόλη που μεταλλάσσεται καθώς αποδομείται ο συμβατικός της χάρτης και απεικονίζονται τα χωρικά τοπία που εμπεριέχουν τα χωροχρονικά βιώματα των χρηστών της Ψυχογεωγραφίας μέσω της περιπλάνησης. Η περιπλάνηση είναι μία αυτόματη γραφή που αντιστρέφει το επίσημο σχέδιο τη πόλης αναδεικνύοντας μη χαρτογραφημένες αισθησιακές και υποσυνείδητες πορείες.⁴²

Σκοπός των Ψυχογεωγραφικών χαρτών είναι να μελετηθούν οι συνθήκες που επικρατούσαν κατά την διάρκεια της περιπλάνησης καθώς και οι χωρικές και μη (κλίμακα, συναντήσεις, κόπωση) συνθήκες που επηρέασαν τις βιολογικές και ψυχολογικές λειτουργίες του περιπλανητή. Σύμφωνα με τον Guy Debord στα πλαίσια αυτών των διαδρομών, διαμορφώνονται ενόητες Ατμοσφαιρών (*Ambiances*), όπως ο ίδιος τις ονομάτισε.⁴³ Παράλληλα θεωρούσε σκόπιμο τον συνδυασμό των δύο διαφορετικών ατμοσφαιρών, αυτής του "μαλακού" περιβάλλοντος (μεταβλητά στοιχεία της πόλης όπως η παρουσία και η απουσία, το φως, ο ήχος, ο χρόνος, η ανθρώπινη δραστηριότητα και οι ιδέες) και αυτής του "σκληρού" περιβάλλοντος της πόλης (δομημένο περιβάλλον). Εκείνος που καθόριζε τις συνθήκες των ατμοσφαιρών ήταν ο ίδιος ο περιπλανητής. Η περιπλάνηση αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για δύο ποιητές όπως ο Wallter Benjamin ενώ η ποίησή του εστιάζει στο αστικό τοπίο και τις ιστορίες που εμπεριέχει. « *Το πλήθος είναι το πέπλο μέσα από το οποίο η οικεία πόλη μεταμορφώνεται για τον πλάνητα σε φαντασμαγορία*». ⁴⁴

40 Debord Guy, "Introduction to a Critique of Urban Geography", στο περιοδικό Les Lèvres No 6, (1955).

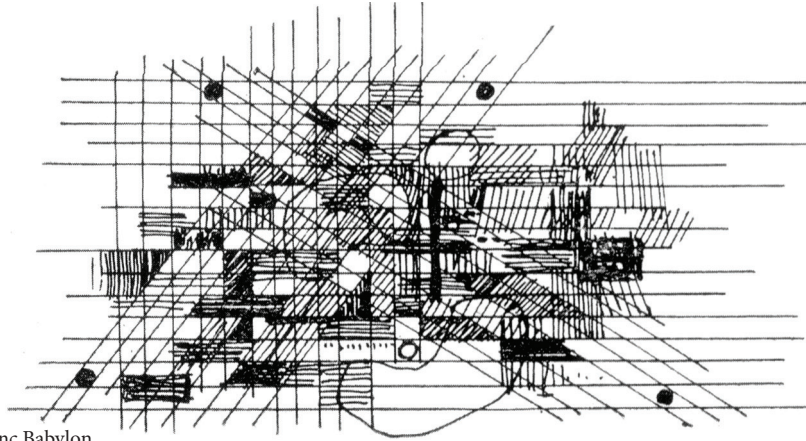
41 Hart Joseph, *A new Way of Walking, Utne Reade*, (2004).

42 Wigley Mark, *Catherine de Zegher, The Activist Drawing*, the Mit Press, Cambridge, Massachusetts, London, (2001).

43 <http://www.bopsecrets.org>, Debord Guy, *Theory of the Derive*.

44 Benjamin Walltep, *The Arcades Project*, translation: Howard Eiland, Kevin McLaughlin, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, London, (1999), σελ 21.

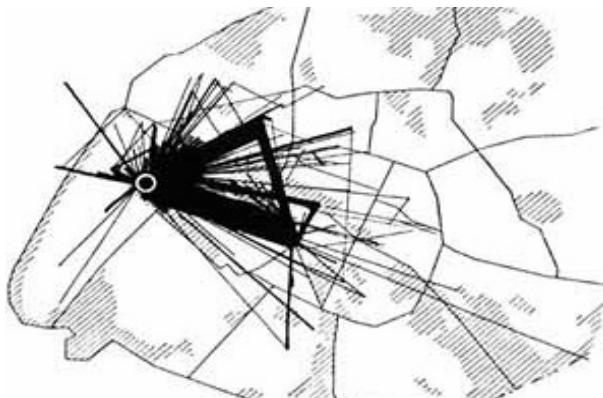
Οι απαρχές της περιπλάνησης και της Ψυχογεωγραφίας θα μπορούσαν να ανιχνευτούν στον Πλάνητα (Flaneur) του Γάλλου ποιητή audelaire. Ο Πλάνης περιπλανιέται στην πόλη εξερευνώντας το αστικό τοπίο και τις παραμέτρους που το καθιστούν "ευχάριστο", "δυσάρεστο", "προσελκυστικό", "οικείο", ή "ανοικείο". Ασχολείται με το βίωμα των ερεθισμάτων του αστικού περιβάλλοντος και τη συμβολή των εικόνων της πόλης. Περιφέρεται στο πλήθος της μεγαλούπολης παρατηρώντας την έμπνευση στην ένταση των τυχαίων συναντήσεων και το Πνεύμα του Τόπου (Genius Loci).⁴⁵

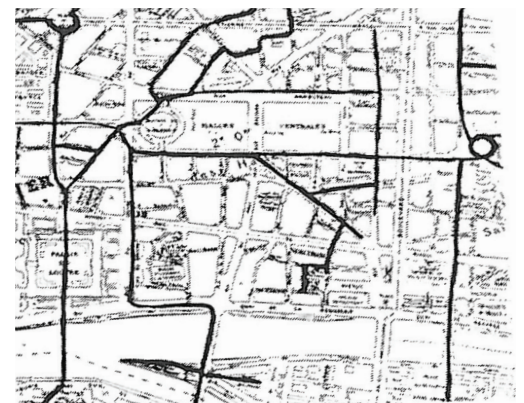
Πειραματικά Σχέδια της Babylon

Οι Καταστασιακοί ήταν η επόμενη ομάδα που εφήρμοσε στην πράξη τις Ψυχογεωγραφικές θεωρήσεις. Ήταν μία ομάδα ριζοσπαστών καλλιτεχνών και θεωρητικών που έδρασαν την περίοδο 1957-1972. Οι Καταστασιακοί θεωρούνται από τις πιο σημαντικές καλλιτεχνικές ομάδες της Πρωτοπορίας του δευτέρου μισού του 20^{ου} αιώνα. Η καταστασιακή πόλη στηρίζεται στην εναλλαγή καταστάσεων – ατμοσφαιρών και έχει ως βάση τη συμμετοχή των κατοίκων της καθώς υποστηρίζεται ότι μετατρέπονται από παθητικοί δέκτες σε ενεργοί χρήστες. Για τους καταστασιακούς η ατμόσφαιρα του χώρου είναι πιο σημαντική από το ίδιο το δομημένο περιβάλλον. Υποστηρίζεται ότι μόνο μέσα από την περιδιάβαση της πόλης μπορεί ο κάτοικος να βιώσει τον ενθουσιασμό των ιδιαίτερων αστικών φαινομένων και γεγονότων. Οι Καταστασιακοί είχαν λύσει το πρόβλημα της ανάγνωσης της πόλης μέσω της τεχνικής της ψυχογεωγραφικής περιπλάνησης.⁴⁶

Οι θεωρητικές αρχές των Καταστασιακών υλοποιήθηκαν και πήραν μορφή μέσα από τον σχεδιασμό της ουτοπικής πόλης New Babylon του Constant Nieuwenhugs. Στην πόλη ο κάθε χρήστης, σύμφωνα με τη βούλησή του, αναδιαμορφώνει το περιβάλλον. Ο χρήστης αλλάζει τα στοιχεία και τα υλικά γύρω του, όπως το φως, τα χρώματα, τις υφές, τη θερμοκρασία, τον ήχο, τις συνθήκες αερισμού, την υγρασία και ό,τι άλλο συμβάλει στη διαμόρφωση του περιβάλλοντος.⁴⁷

Χαρτογράφηση καταστασιακών περιπλανήσεων στο Παρίσι

45 Benjamin Walter, σπ. II, σελ 489.

46 Sadler Simon, *Archigram : Architecture without architecture*, the Mit Press, Cambridge, Massachusetts, London, (2005),σελ61

47 Wigley Mark, *Catherine de Zegher. The Activist Drawing*, the Mit Press, Cambridge, Massachusetts, London, (2001),σελ 50.

Σύγχρονες Ψυχογεωγραφικές Προσεγγίσεις

Kevin Lynch *"The Image of the City"*

Μία σύγχρονη ψυχογεωγραφική προσέγγιση αναφέρεται στον Αμερικάνο Πολεοδόμο Kevin Lynch που συνείσφερε στον τομέα του αστικού σχεδιασμού μέσω της εμπειρικής έρευνας για τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα αντιλαμβάνονται και προσανατολίζονται στο χώρο.

Στο βιβλίο του *"The Image of the City"* που δημοσιεύτηκε το 1960 έχει πραγματοποιήσει αστική έρευνα σχετικά με το πώς οι χρήστες αντιλαμβάνονται και οργανώνουν χωρικές πληροφορίες. Ασχολήθηκε με την μέθοδο της περιπλάνησης στην πόλη μέσω συνεντεύξεων από τους πολίτες της Βοστώνης, του Νιου Τζέρσεϋ και το Λος Άτζελες. Οι χρήστες μέσα από τις συνεντεύξεις τους περιγράφουν την πόλη διαμέσου ενός σκίτσου απεικόνισης μίας προσωπικής διαδρομής για τον κάθε ένα. Προέκυψε από την έρευνα ότι οι χρήστες αντιλαμβάνονται το περιβάλλον με προβλέψιμους τρόπους οι οποίοι δημιουργούνται μέσα από "νοητικούς χάρτες". Ο κάθε χρήστης που συμμετείχε στην έρευνα σχεδίαζε τον προσωπικό του χάρτη της πόλης. Οι σφαιρικές χαρτογραφήσεις αποτελούν μία υποκειμενική ανάγνωση του χώρου.⁴⁸

Ο Kevin Lynch υποστηρίζει ότι η σημασία των διαδρομών εξαρτάται από τον βαθμό της εξοικείωσης των κατοίκων με την πόλη, ενώ η κάθε διαδρομή νοηματοδοτείται βάσει χαρακτηριστικών χωρικών ποιοτήτων όπως η κλίμακα, οι αποστάσεις, το πλάτος των κτιρίων, τα τοπόσημα, το ύψος των κτιρίων, τα αναπύγματα των όψεων και οι υφές των πεζοδρομίων. Οι άνθρωποι κατανοούν την πόλη και προσανατολίζονται σε αυτήν χρησιμοποιώντας νοητικές αναπαραστάσεις όλων των στοιχείων που περιέχει η πόλη. Οι νοητικές αναπαραστάσεις των αστικών στοιχείων ομαδοποιούνται σε πέντε κατηγορίες : γραμμικά στοιχεία, όρια, περιοχές, κόμβοι και τοπόσημα.

Οι κυριότερες δομές της πόλης σύμφωνα με τον Kevin Lynch

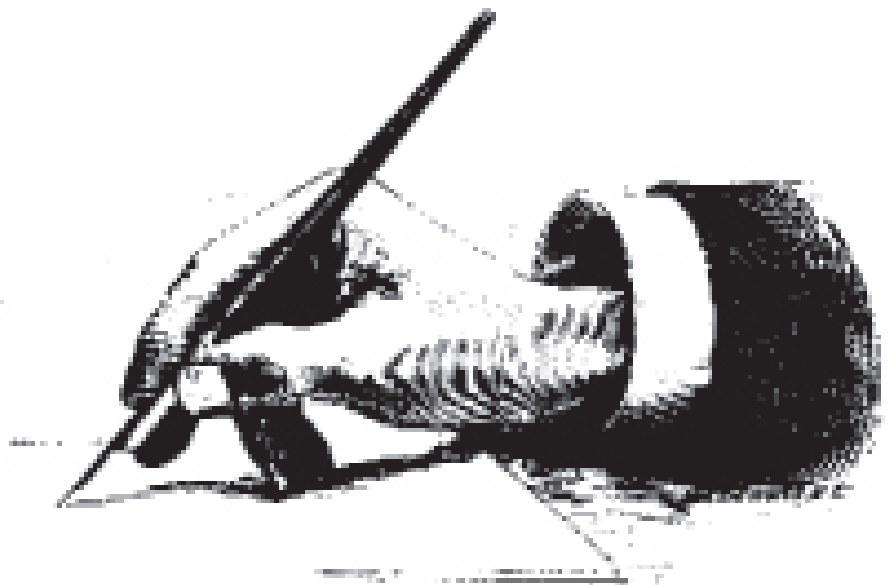

Χάρτης αφαιρετικός- Ψυχογεωγραφία.

Κεφάλαιο 2ο

Βιωματική Καταγραφή στον πεζόδρομο του Ηρακλείου

Στο παρόν κεφάλαιο της ερευνητικής πραγματοποιήθηκε το πρακτικό μέρος της μελέτης σχετικά με την αισθητηριακή βίωση του χώρου. Επιπρόσθετα της παρουσίασης του θεωρητικού πλαισίου, γύρω από την αντιληπτική διαδικασία του ανθρώπινου συστήματος, ακολουθεί παρακάτω μία προσωπική καταγραφική μελέτη σε αστικό χώρο, στην πόλη του Ηρακλείου Κρήτης, ώστε να αποτυπωθεί η "εντύπωση" του χώρου.

Αρχικά παρουσιάζεται εν συντομία η περιοχή μελέτης του αστικού χώρου ως προς την χωροθέτησή της στο σύνολο της πόλης. Η αστική "διαδρομή" εξελίσσεται σε τέσσερις ενότητες, ("παλιά αγορά", "Έβανς", "πλατεία λιονταριών", "25^{ης} Αυγούστου"), με αφετηρία την "παλιά αγορά" και σημείο κατάληξης την "25^{ης} Αυγούστου". Παράλληλα γίνεται ιστορική αναφορά για κάθε ενότητα ξεχωριστά ώστε να υπάρχει μία ολοκληρωμένη εικόνα του χώρου. Κατόπιν παρουσιάζονται στοιχεία βάσει των οποίων έγινε η επιλογή της περιοχής και τα οποία αναφέρονται στον ιδιαίτερο χαρακτήρα της αστικής "διαδρομής".

Στη συνέχεια ακολουθεί εκτενής παρουσίαση και περιγραφή των ποιοτικών χαρακτηριστικών του χώρου που συλλέχτηκαν μέσω της επιτόπιας φωτογραφικής αποτύπωσης και της έρευνας διαμέσου της προσωπικής επισκέψεως στο χώρο. Κατόπιν παρουσιάζονται αναλυτικά οι επικείμενες καταγραφές βάσει του ανθρώπινου αισθητηριακού συστήματος, η όραση, η ακοή, η όσφρηση και η αφή, ενώ απουσιάζει στη συγκεκριμένη μελέτη η γευστική αίσθηση για το λόγο ότι είναι καθαρά προσωπική επιλογή του χρήστη να την ενεργοποιήσει στο χώρο. Να τονιστεί ότι η μέθοδος της καταγραφής στηρίχτηκε αποκλειστικά στον ανθρώπινο παράγοντα και δεν χρησιμοποιήθηκαν ειδικές συσκευές μέτρησης από τον συγγραφέα. Οι καταγραφές του χώρου παρουσιάζονται σε συνάρτηση με το χρόνο (πρωί και βράδυ, εντός μίας εβδομάδας) διότι όπως προαναφέρθηκε ο χρόνος είναι άμεσα συνδεδεμένος με το χώρο και επηρεάζει τη βιωματική εμπειρία του χρήστη.

Έχοντας λοιπόν έρθει σε μία πρώτη επαφή με άλλες αντίστοιχες προσεγγίσεις, πραγματοποιείται μελέτη γύρω από το κομμάτι των αισθήσεων μέσα από την προσωπική μελέτη της αστικής εμπειρίας, για το λόγο αυτό διαχωρίστηκαν οι αισθήσεις στο χώρο και επιχειρήθηκε να καταγραφούν και να μελετηθούν μία-μία ξεχωριστά δίνοντας έτσι στην καθεμία τη σημασία που δίνεται σε ένα αρχιτεκτονικό σκίτσο. Πραγματοποιήθηκε η περιπλάνηση στον αστικό χώρο (πεζόδρομος), και έγιναν παρατηρήσεις στην λειτουργία των αισθήσεων και των βιωματικών εμπειριών στο χώρο, με στόχο να χαρτογραφηθεί και να αποτυπωθεί η εμπειρία του περιπλανητή.

2.1.1 Χωροθέτηση και Ιστορική Ανασκόπηση

Η επιλαχούσα περιοχή μελέτης αποτελεί συνθετικό κρίκο για το υπόλοιπο κέντρο της πόλης. Είναι χωροθετημένη βορειοδυτικά του Ηρακλείου και ξεκινάει από την "παλιά αγορά" και καταλήγει στον πεζόδρομο της "25^{ης} Αυγούστου", στο λιμάνι του Κούλε. Η περιοχή έχει πεζοδρομηθεί τα τελευταία 5 χρόνια έχοντας πλέον δημιουργηθεί ένα πολυχρηστικό αστικό περιβάλλον το οποίο συνδυάζει περίπατο, και ψυχαγωγία (διάφορες κοινωνικές εκδηλώσεις ,συναυλίες κλπ), και αποτελεί πόλο έλξης για το ευρύ κοινό. Επίσης προσφέρει πολλές δυνατότητες για έναν επισκέπτη και αποτελεί το ενεργό κομμάτι του κέντρου εντός των τειχών. Διαθέτει πλούσια χαρακτηριστικά και χωρικές ποιότητες που θα παρουσιαστούν στην παρακάτω ανάλυση και για το λόγο αυτό επιλέχθηκε η συγκεκριμένη περιοχή. Με βάση τα προαναφερθέντα στοιχεία και τις σφαιρικές παρατηρήσεις, έγινε η παρακάτω μελέτη της επιλεχθείσας αστικής πορείας.

(Παλιά Αγορά) Το πρώτο σημείο της αστικής διαδρομής είναι η παλιά αγορά η οποία παλαιότερα ήταν η κεντρική αγορά της πόλης με παραδοσιακά μαγαζιά, η λεγόμενη "ψαραγορά"⁴⁹ του κέντρου όπως είναι γνωστή για το ευρύ κοινό της πόλης. Σήμερα αποτελείται, κυρίως, από τουριστικά καταστήματα σε όλο το μήκος της, με παραδοσιακά είδη του νησιού. **(Εβανς)** Είναι μία από τις πιο σημαντικές εμπορικές περιοχές του κέντρου. Κατά ακρίβεια είναι εμπορικός δρόμος στον οποίο περιμετρικά υπάρχουν τα εμπορικά καταστήματα στο επίπεδο του ισογείου. Από την αναζήτηση στο παρελθόν διαπιστώθηκε ότι είχε τον ίδιο χαρακτήρα όπως και σήμερα με την μοναδική διαφορά ότι ήταν πεζόδρομος και όχι δρόμος. **(Πλατεία "λιονταριών")** Η πλατεία λιονταριών θεωρείται ένα σημείο ορόσημο του κέντρου τόσο του παρελθόντος όσο και του παρόντος. Τα "λιοντάρια"⁵⁰ θεωρούνται σημείο συνάντησης και πόλος έλξης για το κέντρο της πόλης. Πριν την πεζοδρόμηση τα "λιοντάρια" δεν ήταν πλατεία διαμορφωμένη όπως σήμερα, διότι βρισκόταν πάνω σε εμπορικό δρόμο με κυκλοφορία οχημάτων. Σήμερα πλέον υπάρχουν διαμορφωμένα πολυκαταστήματα, καφετέριες και μαγαζιά που κάνουν τον χώρο να διαφέρει ως προς τον χαρακτήρα που είχε πριν την πεζοδρόμηση. **(Πεζόδρομος 25^{ης} Αυγούστου)** Η οδός της 25^{ης} Αυγούστου, είναι ένα αστικό περιβάλλον με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αρχιτεκτονικής, με νεοκλασικά κτίρια, και παρέχει την δυνατότητα οπτικής θέασης προς το λιμάνι του "Κούλε"⁵¹. Μία αναδρομή στο παρελθόν δείχνει ότι τα νεοκλασικά κτίρια ήταν αρχοντικές κατοικίες που τώρα χρησιμοποιούνται ως εμπορικά καταστήματα και κυρίως στεγάζουν εμπορικές τράπεζες. Το συγκεκριμένο σημείο της αστικής διαδρομής είναι περισσότερο εμπορική περιοχή παρά ψυχαγωγική και αυτό λόγω του μεγάλου ποσοστού τραπεζών και καταστημάτων. Παρόλα αυτά πρόκειται για ένα χώρο με πολύ ιδιαίτερη αρχιτεκτονική ταυτότητα και προκαλεί έντονα την περιπατητική δραστηριότητα.

49 "ψαραγορά" είναι ο χώρος της κεντρικής αγοράς με είδη πρώτης ανάγκης (ψάρια, αρτοποιήματα κ.ο.κ τα οποία ήταν τοποθετημένα σε πάγκους περιμετρικά από τον δρόμο και εκεί γινόταν η αγοραπωλησία.

50 "λιοντάρια" είναι η κρήνη Μοροζίνη (σιντριβάνι)

51 "Κούλε" είναι το λιμάνι του Ηρακλείου

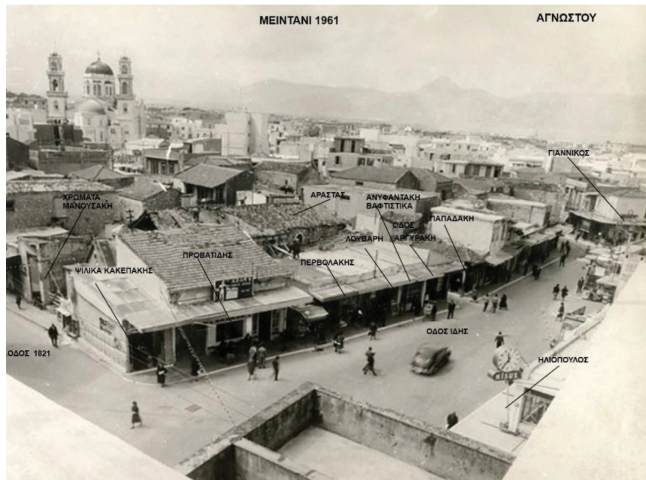
Η Αισθητηριακή Αντίληψη του Χώρου
 Βιωματική καταγραφή στον πεζόδρομο του Ηρακλείου

Η παλιά αγορά πριν

Η παλιά αγορά σήμερα

Η οδός Έβανς πριν

Η οδός Έβανς σήμερα

Η πλατεία Λιονταριών τότε

Η πλατεία Λιονταριών σήμερα

Ο πεζόδρομος 25ης Αυγούστου τότε

Ο πεζόδρομος της 25ης Αυγούστου σήμερα

Παρουσίαση του πεζόδρομου μέσω περιγραφικών απεικονήσεων της εικόνας του χώρου

2.1.2 Περιγραφή της βιωματικής εμπειρίας

Ο χώρος έχει υπόσταση εξαιτίας του ανθρώπινου σώματος. Το σώμα ενεργοποιεί το σύνολο των αισθήσεων όταν παραλάβει τα ερεθίσματα του περιβάλλοντα χώρου. Και εδώ τίθεται το εξής ερώτημα, *Ποια είναι τα ερεθίσματα που αντιλαμβάνονται οι αισθήσεις και πως καταγράφονται από τον παρατηρητή;* Πάνω σε αυτό το ερώτημα στηρίζεται η παρακάτω περιγραφή και ανάλυση των ποιοτικών χαρακτηριστικών του πεζόδρομου.

Το αστικό περιβάλλον γίνεται αντιληπτό από τα ποιοτικά ερεθίσματα που διέπουν τον χώρο. Στην αστική "διαδρομή" οι περιγραφές αναφέρονται στην λειτουργία και τη χρήση του χώρου, την δραστηριότητα των χρηστών, την ένταση του φωτός, των χρωμάτων, τα όρια προσβασιμότητας, τη θερμοκρασία και τις υλικές ποιότητες. Παρουσιάζονται όλα τα παραπάνω μέσα από μία αφηγηματική περιγραφή του συγγραφέα με σκοπό να εισάγει τον αναγνώστη στη βιωματική εμπειρία του αστικού περιβάλλοντος. Η παρουσίαση του χώρου γίνεται κατά τις πρωινές και τις βραδινές ώρες καθώς επίσης και στην χρονική περίοδο μιας εβδομάδας ώστε να καταγραφούν οι αλλαγές που υπέστη το τοπίο και η εμπειρία του παρατηρητή.

Παρακάτω ακολουθεί η χαρτογράφηση των βιωματικών καταγραφών, οι οποίες χωρίζονται αναλυτικά σε οπτικές, ακουστικές, οσφρητικές και απτικές, σε συνάρτηση με το χρόνο. Με βάση τις καταγραφές αναλύθηκαν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του χώρου και εν συνεχεία συντάχθηκαν οι ερμηνείες και τα συμπεράσματα των αισθητηριακών καταγραφών.

Διαδρομή: Παλιά Αγορά _ Έβανς_ Πλατεία Λιονταριών_ 25^{ης} Αυγούστου

Ημερομηνία: 05/11/2014

Τοποθεσία: Στο κέντρο του Ηρακλείου

Ώρα πρωινής καταγραφής: 8.00-10.00 πμ

Ερεθίσματα: Οπτικά, Ακουστικά, Οσφρητικά και Απτικά

Ενότητα 1^η

(Παλιά Αγορά) Ξεκινώντας την περιπατητική καταγραφή από την παλιά αγορά, παρατηρούνται εικόνες που μαρτυρούν τις δραστηριότητες, τις χρήσεις και τους χρήστες της περιοχής. Μια πρώτη εικόνα είναι οι ηλικιωμένοι στο παραδοσιακό καφενείο της παλιάς αγοράς, συγκεντρωμένοι σε παρέες γύρω από τα τραπεζάκια. Άλλη εικόνα που εμφανίζεται στο οπτικό πεδίο του παρατηρητή είναι οι νεαρές και οι μεσήλικες γυναίκες να πραγματοποιούν τα καθημερινά ψώνια τους (ρούχα, παπούτσια, κοσμήματα). Προχωρώντας παρακάτω ο κόσμος συσσωρευμένος σε καταστήματα για τα καθημερινά του ψώνια. Ο κόσμος αποτελείται από χρήστες διαφόρων ηλικιών, άλλοτε γυναίκες με παιδιά, άλλοτε ζευγάρια και άλλοτε οικογένειες που πραγματοποιούν τα καθημερινά τους ψώνια. Οι χρήστες μπαινοβγαίνουν στα καταστήματα με είδη πρώτης ανάγκης (κρεοπωλείο, μανάβικο, ψαραγορά, παντοπωλείο) και έκτοτε κρατώντας τα ψώνια στα χέρια διασχίζουν την αγορά. Κάπου μέσα στο πλήθος διακρίνονται και μερικοί ξεχασμένοι τουρίστες που παρατηρούν τα παραδοσιακά καταστήματα του νησιού (σφουγγαράδικα, τουριστικά είδη από κρητικά προϊόντα) και συνεχίζουν να περπατούν. Όσο συνεχίζει η διαδρομή εμφανίζονται μερικά παραδοσιακά μεζεδοπωλεία και καφενεία που προσφέρουν ψυχαγωγία στην παλιά αγορά διακρίνοντας νεαρές κυρίως ηλικίες, συγκεκριμένα σε παρέες των 10-15 ατόμων να διασκεδάζουν. Στην παλιά αγορά βρίσκεται κόσμος που ανήκει κατά κύριο λόγο στην μεσαία αστική τάξη εφόσον τα καταστήματα ανήκουν σε ανώνυμες εταιρείες και τα εμπορεύματα είναι τοπικά-παραδοσιακά και όχι επώνυμα. Τα χρώματα φωτίζουν την εικόνα του τοπίου που άλλοτε προέρχονται από τα ενδύματα των ανθρώπων που διασχίζουν την αγορά, άλλοτε από τα καταστήματα και τα προϊόντα τους. Χρώματα ζωντανά των εμπορικών καταστημάτων δεξιά και αριστερά του πεζοδρόμου και αυτό ενδυναμώνεται προς το τέλος της παλιάς αγοράς που τα καταστήματα αναφέρονται στα τουριστικά είδη, με μικρά αντικείμενα που έχουν διαφορετικά και ποικίλα χρώματα. Στην διάρκεια του πρωινού περιπάτου γίνεται αντιληπτό το έντονο άσπρο χρώμα του φυσικού φωτισμού στον χώρο. Ο ήλιος δεν είναι τόσο δυνατός ανάμεσα στις 7:00-9:00 π.μ όμως ο χώρος της αγοράς είναι αρκετά φωτεινός σε όλη την διαδρομή του μέχρις ότου ξεκινήσει η πορεία ανάμεσα στα εμπορικά καταστήματα τουριστικών ειδών, τα επίπεδα φωτισμού είναι αρκετά μειωμένα διότι στο παρόν σημείο ο χώρος στεγάζεται και προστατεύεται με αποτέλεσμα ο φυσικός φωτισμός να μην διαχέεται ομαλά στο εσωτερικό του αστικού περιβάλλοντος. Στον χώρο της "ψαραγοράς" διακρίνονται οι πάγκοι με τα ψάρια που είναι τοποθετημένοι πάνω στην κίνηση του πεζοδρόμου με τον κόσμο να διακινείται ανάμεσα στα εμπορεύματα. Μετά στα αριστερά τα τραπεζάκια πάνω στο πεζόδρομο από το μεζεδοπωλείο ενώ μετά οι μεγάλες βιτρίνες στο επίπεδο του ισόγειου. Σε όλη την υπόλοιπη διαδρομή το αστικό τοπίο της αγοράς γεμίζει με τα εμπορεύματα των τουριστικών καταστημάτων τα οποία βρίσκονται στην ζώνη της κίνησης των πεζών και ο κόσμος διασχίζει την υπόλοιπη πορεία ανάμεσα από μικρά αντικείμενα. Τα ακούσματα και οι θορυβήσεις που προέρχονται από τις δραστηριότητες των χρηστών και της αγοράς, ένας έντονος θόρυβος προέρχεται από τον αυτοκινητόδρομο, μετά όσο μεγαλώνει η απόσταση ακούονται ήχοι από τα πατήματα ανθρώπων στον πεζόδρομο καθώς και οι ομιλίες τους, έντονη ηχώ δημιουργούν τα εμπορικά καταστήματα, χτυπήματα από το κρεοπωλείο.

Παλιά Αγορά: Απεικόνιση των χρήσεων και των δραστηριοτήτων στο χώρο.

Ενότητα 2^η

(Εμπορικός δρόμος Έβανς) Στον εμπορικό δρόμο της Έβανς υπάρχουν διάφορες ποιότητες χρωματισμού αλλά σε πολύ λιγότερο ποσοστό από την παλιά αγορά. Ο χώρος προσφέρει χρωματικές αναφορές από τα εμπορεύματα των καταστημάτων τα οποία διακρίνονται μέσα από τις γυάλινες βιτρίνες. Επίσης τα χρώματα που προέρχονται από την ανθρώπινη δραστηριότητα (κόσμος που περπατάει στα εμπορικά καταστήματα) και αναφέρονται στα αντικείμενα που κρατάει (πχ γυναικείες τσάντες) μέχρι και στα προσωπικά τους ενδύματα. Έντονη εικόνα είναι η πιάτσα των ταξί. Τριγύρω ο κόσμος πραγματοποιεί τα ψώνια του στα εμπορικά καταστήματα. Από τις καταγραφές επισημαίνεται ότι σ' αυτό το σημείο της διαδρομής ο κόσμος αποτελείται από πιο νεαρές ηλικίες 15-40 χρόνων, οι οποίες αγοράζουν επώνυμες μάρκες εμπορευμάτων. Ο χώρος είναι αρκετά φωτεινός και αυτό διότι το φως διαχέεται ομοιόμορφα στο τοπίο, έχει ήπια ένταση χωρίς να είναι σε υπερβολικά επίπεδα. Τα ψηλά κτίρια προστατεύουν τον χώρο από την υπερβολική

ένταση του ηλίου καθ' όλη την διάρκεια της ημέρας με αποτέλεσμα να μην είναι ενοχλητικός ο φωτισμός στον χώρο. Σε όλη την έκταση του εμπορικού δρόμου υπάρχουν καταστήματα με

βιτρίνες που διαφημίζουν τα εμπορεύματά τους, η εικόνα αυτή συμβαίνει σε όλο το μήκος του δρόμου. Ανάμεσα στις δύο εμπορικές λωρίδες μεσολαβεί ο αυτοκινητόδρομος με τα οχήματα να κινούνται ασταμάτητα προς την μία κατεύθυνση του δρόμου. Ο ήχος των αυτοκινήτων προκαλεί έντονη θορύβηση στον αστικό χώρο του εμπορικού δρόμου ενώ κάπου στο βάθος διακρίνονται και ανθρώπινες ομιλίες των περαστικών. Πιο πέρα ο ήχος του περιπολικού σκεπάζει την ηχορύπανση των οχημάτων και ο ήχος της σφυρίχτρας του αστυνομικού που προσπαθεί να οργανώσει την κίνηση.

Εβανς: Ανθρώπινη δραστηριότητα και η κίνηση των οχημάτων στον εμπορικό δρόμο της οδού.

Ενότητα 3^η

(Πλατεία "Λιονταριών") Στην πλατεία εξακολουθούν να παρατηρούνται νεαρές κυρίως ηλικίες χρηστών, που πραγματοποιούν τα ψώνια τους (κοσμήματα, ρούχα κλπ) και συνάμα επιλέγουν καταστήματα αναψυχής για στάση και ξεκούραση (καφετέριες, παγωταζίδικα, κρεπαρίες κλπ). Οι περισσότεροι χρήστες διασχίζουν απλά την περιοχή ενώ λίγοι είναι εκείνοι που επισκέπτονται τις πρωινές ώρες τα παραπάνω καταστήματα. Ανάμεσα στις νεαρές ηλικίες διακρίνονται άτομα τρίτης ηλικίας που απολαμβάνουν την παραδοσιακή «μπουγάτσα των Λιονταριών». Γύρω από την πλατεία Μοροζίνι (σιντριβάνι των Λιονταριών) άνθρωποι απολαμβάνουν τον πρωινό ήλιο στα παγκάκια του πεζόδρομου, κόσμος περιφέρεται τριγύρω. Στην συνέχεια της πορείας η εμπορική δραστηριότητα έχει μειωθεί αισθητά ενώ ταυτόχρονα αυξήθηκε η ψυχαγωγική δραστηριότητα με σύγχρονες καφετέριες, μπυραρίες και ψητοπωλεία. Ο κόσμος που βρίσκεται στην περιοχή περπατάει κρατώντας τα καθημερινά του ψώνια και μερικοί εκ των οποίων αναζητούν καλό σημείο στάσης και

αναψυχής. Τα χρώματα από τα παγωτά που φαίνονται στην βιτρίνα του μαγαζιού, ο χώρος γεμίζει με τους χρωματισμούς των ανθρώπων που περπατούν ανάμεσα μας και η συγκεκριμένη εικόνα γίνεται πιο έντονη όταν ο κόσμος είναι πυκνότερος και τα χρώματα είναι συσσωρευμένα το ένα πολύ κοντά στο άλλο. Παρακάτω διακρίνονται τα καταπράσινα δέντρα που σκιάζουν τον χώρο. Συνεχίζοντας την διαδρομή, άλλες χρωματικές αναφορές διαμορφώνονται από τα μαγαζιά του αστικού περιβάλλοντος με την ένταση των χρωμάτων να είναι αρκετά μειωμένη. Στην πλατεία υπάρχουν περισσότερο φωτεινά και λιγότερο φωτεινά σημεία. Στο σημείο γύρω από την πλατεία ο χώρος είναι αρκετά φωτεινός, ο ήλιος βρίσκεται σε σημείο που ξεπερνά τα κτήρια της περιοχής και φωτίζει τον ανοιχτό δημόσιο χώρο της. Στο βάθος του αστικού τοπίου ο χώρος έχει πολύ χαμηλά επίπεδα φωτισμού εφόσον είναι στεγασμένο το μεγαλύτερο ποσοστό του (τέντες στέγαστρα).

Παρακάτω ο χώρος διαθέτει πολύ χαμηλά επίπεδα φωτισμού συγκριτικά με την πλατεία των Λιονταριών, σε αυτό το σημείο παρατηρείται το μεγαλύτερο ποσοστό σκιασμένου χώρου σε σχέση με τον υπόλοιπο πεζόδρομο, ούτω ώστε να μην είναι αρκετά φωτεινός και ηλιόλουστος δημόσιος χώρος. Στο σημείο γύρω από την πλατεία παντού βρίσκονται τραπεζάκια και καθίσματα από τα υπάρχοντα καταστήματα ενώ στην απέναντι πλευρά είναι τα καταστήματα με τις γυάλινες εντυπωσιακές βιτρίνες να αντανακλούν στον πρωινό ήλιο της αγοράς. Σε όλο το μήκος του παρόντος πεζόδρομου το ισόγειο αποτελείται από γυάλινες όψεις στο επίπεδο του ισόγειου. Παρακάτω τα καταστήματα έχουν δημιουργήσει από μόνα τους μία εσώκλειστη αυτόνομη πλατεία εφόσον έχουν τοποθετήσει πολύ κοντά το ένα με το άλλο τα καθίσματά τους και ο κόσμος κυριολεκτικά περνάει μέσα από το πέρασμα που έχουν δημιουργήσει. Παράλληλα ακούγονται τα μουσικά ακούσματα των σύγχρονων καταστημάτων, οι διάφορες ομιλίες και φωνές μικρών και μεγάλων που συνεχίζονται

Πλατεία Λιονταριών: Η ανθρώπινη και η ψυχαγωγική δραστηριότητα στο χώρο.

Ενότητα 4^η

(Πεζόδρομος 25^{ης} Αυγούστου) Προς την είσοδο στον πεζόδρομο παρατηρήθηκε έντονη εμπορική δραστηριότητα παρά ψυχαγωγική και οι χρήστες επισκέπτονται το αστικό περιβάλλον με σκοπό να ολοκληρώσουν τις εμπορικές συναλλαγές τους ή να πραγματοποιήσουν τα ψώνια (όχι σε πολύ μεγάλο βαθμό όπως την παλιά αγορά). Η ψυχαγωγική δραστηριότητα είναι πάρα πολύ μειωμένη και οι χρήστες επιλέγουν την περιοχή κυρίως για περίπατο και για στάση στα κατά μήκος παγκάκια του πεζόδρομου ή για να διασχίσουν απλώς τον πεζόδρομο. Στον πεζόδρομο κάποιος μπορεί να ενοικιάσει αυτοκίνητο, να κλείσει αεροπορικά εισιτήρια ή και να επιλέξει ένα μέρος για αναψυχή (καφετέρια, μπαρ. Τα επίπεδα της έντασης των χρωμάτων διαφέρουν ανά σημείο, με το μεγαλύτερο ποσοστό να ανήκει στο τελευταίο κομμάτι της αστικής διαδρομής. Η ποιότητα των χρωμάτων είναι ουδέτερη και αυτό διότι παρακάτω συναντάμε ζεστά χρώματα στο αστικό τοπίο. Παρακάτω τα χρώματα γίνονται ξανά παιχνιδιάρικα και έντονα αφού παραπέρα βρίσκονται τα καταστήματα τουριστικών ειδών με τα μικρά πολύχρωμα αντικείμενα που ζωντανεύουν την εικόνα του τοπίου, ακόμη οι μεγάλες μπλε αφίσες που στολίζουν το χώρο από τα σύγχρονα σπα με ψαράκια. Αυτό συμβαίνει για λίγα μέτρα μέχρι που καταλήγουμε στο τέλος του πεζόδρομου που εμφανίζονται μερικά ακόμη νεοκλασικά κτήρια και το τοπίο πλέον γεμίζει με το βαθύ μπλε της θάλασσας του λιμανιού. Ξαφνικά ο χρήστης μεταφέρεται σε ένα πάρα πολύ φωτεινό αστικό περιβάλλον και όσο η ώρα περνάει και ο ήλιος γίνεται πιο έντονος τόσο η ένταση του φωτός γίνεται περισσότερο αντιληπτή στο χώρο. Αυτό διακρίνεται από τις μεγάλες σκιάσεις των κτηρίων στο χώρο, από τις σκιές που δημιουργούνται στην επιφάνεια του δρόμου εξαιτίας των ανθρώπινων φιγούρων, ακόμη και από τις έντονες σκιασμένες περιοχές που δημιουργούν τα ψηλά δέντρα σε όλο το μήκος της διαδρομής. Τα περισσότερα κτίρια αποτελούνται από σχεδόν τυφλές όψεις (νεοκλασικά με πέτρα ή σκυρόδεμα) ενώ σε κάποια σημεία συναντιούνται και κάποιες γυάλινες όψεις καταστημάτων. Υπάρχουν καταστήματα με τουριστικά είδη που έχουν τα αντικείμενα έξω σε πάγκους πάνω στον πεζόδρομο και ο κόσμος περνάει από δίπλα τους κάνοντας στάσεις ώστε να ψωνίσουν ή απλά να κοιτάξουν. Στον πεζόδρομο υπάρχει μικρή δόση ηχορύπανσης καθώς και ο ήχος κάποιου ποδηλάτου που μπορεί να περάσει δίπλα από τον επισκέπτη. Παρακάτω ήχοι από τα τριγύρω μαγαζιά που όμως δεν είναι τόσο ξεκάθαροι όσο είναι στο επόμενο σημείο του πεζόδρομου που ο κόσμος βρίσκεται έξω στον πεζόδρομο και οι ομιλίες τους είναι πολύ ζωντανές. Από τα παραδοσιακά κτίρια του πεζόδρομου στον χώρο μυρίζει η βρεγμένη πέτρα ενώ ταυτόχρονα αισθητή είναι και η αλμύρα στον αέρα του αστικού περιβάλλοντος εξαιτίας της θάλασσας, καυσαέρια ενώ πιο μετά η μυρωδιά του θαλασσινού ιωδίου εισχωρεί στα πνευμόνια προκαλώντας μία ευχάριστη ευφορία.

25ης Αυγούστου: Τα κτίρια της νεοκλασικής αρχιτεκτονική και η ανθρώπινη δραστηριότητα.

Το βράδυ το αστικό περιβάλλον που εξετάστηκε, παρουσιάζει αρκετές αλλαγές ως προς τις χρήσεις, τους χρήστες και κατ' επέκταση τις αντίστοιχες δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στον πεζόδρομο του κέντρου. Ο αστικός χώρος στο πέρας της ημέρας διαφοροποιείται διότι αλλάζουν ορισμένα από τα χαρακτηριστικά του όπως για παράδειγμα (κλείνουν τα εμπορικά καταστήματα) και αυτό επηρεάζει κάποια άλλα στοιχεία του χώρου που είναι άμεσα συνδεδεμένα αυτών.

Διαδρομή: Παλιά Αγορά _ Έβανς_ Πλατεία Λιονταριών_ 25^{ης} Αυγούστου

Ημερομηνία: 05/11/2014

Τοποθεσία: Στο κέντρο του Ηρακλείου

Ώρα βραδινής καταγραφής: 6.00 -8.00 μμ

Ερεθίσματα: Οπτικά, Ακουστικά, Οσφρητικά και Απτικά

Ενότητα 1^η

(Παλιά Αγορά) Στην παλιά αγορά τα εμπορικά καταστήματα έχουν κλείσει και το μοναδικό ενεργό σημείο είναι τα παραδοσιακά καφενεία που λειτουργούν ως αργά το βράδυ. Ο κόσμος που καταγράφεται καθ' όλη τη διάρκεια της πορείας είναι κατά πολύ μειωμένος από τις πρωινές ώρες και κυρίως οι χρήστες αναφέρονται σε ηλικίες μεταξύ 25-45 που πραγματοποιούν τη βραδινή βόλτα τους στον πεζόδρομο. Τις βραδινές ώρες διακρίνεται έντονα ο χρωματισμός της λάμπας των φαναριών που είναι τοποθετημένα στην παλιά αγορά. Η ένταση των χρωμάτων στην αρχή της πορείας είναι πολύ μειωμένη έως και ανύπαρκτη. Καθώς παρατηρείται ο χώρος κάπου στο βάθος διακρίνονται μερικοί χρωματισμοί από τα ενδύματα των περιπατητών. Παρακάτω τα παραδοσιακά στέκια της αγοράς με το χώρο φωτίζονται με τις ανοιχτόχρωμες τεχνητές λάμπες των καταστημάτων. Το τεχνητό φως των φαναριών διοχετεύεται στο αστικό περιβάλλον της αγοράς προσφέροντας στον χώρο ένα ήπιο φωτισμό. Διασχίζοντας την αγορά ο χώρος γίνεται αντιληπτός τοπικά και αυτό διότι το φως εστιάζει σε μικρή εμβέλεια του χώρου με αποτέλεσμα να τονίζονται κάποια από τα αντικείμενα που βρίσκονται εκεί όπως (πάγκος αγοράς, ταμπέλα, βιτρίνα καταστήματος κλπ). Στη συνέχεια όμως η συγκεκριμένη ποιότητα φωτισμού ξαφνικά χάνεται αφού πιο πέρα ο χώρος φωτίζεται αποκλειστικά από τα φανάρια του πεζόδρομου. Τα περισσότερα καταστήματα είναι κλειστά, μερικά από αυτά έχουν κατεβάσει σιδερένιες καγκελόπορτες χωρίς καμία οπτική διαπερατότητα ενώ κάποια άλλα έχουν τις γυάλινες βιτρίνες. Παρακάτω υπάρχουν κάποια καταστήματα ακόμη ανοιχτά και τα εμπορεύματα είναι στους πάγκους, ένα μαγαζί παραδοσιακό έχει τα τραπέζια στον πεζόδρομο και ο κόσμος περνάει δίπλα τους, από την άλλη μεριά μερικά μαγαζιά έχουν κλειστές τις όψεις τους χωρίς οπτική θέαση. Ακούγονται απαλές ανθρώπινες ομιλίες, συζητήσεις εμπόρων και ακούσματα από τα τελευταία ανοιχτά καταστήματα της αγοράς μέχρι το σημείο που στο χώρο ακούγονται οι μουσικές βραδινές μελωδίες των παραδοσιακών μεζεδοπωλείων. Διακρίνονται η έντονη μυρωδιά της κλειστής ψαραγοράς, τα αρώματα των ανθρώπων που διασχίζουν την αγορά καθώς και τα μπαχαρικά από τα παραδοσιακά εδέσματα των μεζεδοπωλείων.

Παλιά Αγορά: Τα ενεργά σημεία του αστικού χώρου το βράδυ.

Ενότητα 2^η

(Εμπορικός δρόμος Έβανς) Ο εμπορικός δρόμος της Έβανς χρησιμοποιείται πλέον ως περιπατητική διαδρομή αφού έχουν κλείσει όλα τα εμπορικά καταστήματα. Η εικόνα είναι παρόμοια με την πρωινή εντύπωση του αστικού χώρου αλλά τώρα ο κόσμος είναι κατά πολύ ελαττωμένος και οι χρήστες που συναντούνται, περπατούν μπροστά από τις βιτρίνες των καταστημάτων. Στον εμπορικό δρόμο κατά τις βραδινές ώρες παρατηρούνται τα ταξί που περιμένουν στην άκρη του δρόμου αλλά και χρώματα των καταστημάτων (ρούχα, κοσμήματα...) που διακρίνονται λόγω του τεχνητού φωτισμού των βιτρινών. Το βράδυ οι βιτρίνες φωτίζονται με τεχνητό φωτισμό από λαμπτήρες που εστιάζουν στα εμπορεύματά τους για την καλύτερη ανάδειξη και προώθησή τους.

Έβανς: Η Περιπατητική δραστηριότητα και η ελαττωμένη εμπορική χρήση στο χώρο.

Ενότητα 3^η

(Πλατεία "Λιονταριών") Στην πλατεία λιονταριών συνεχίζεται να παρευρίσκονται οι ίδιες ηλικίες χρηστών στον αστικό χώρο με το μεγαλύτερο ποσοστό να πραγματοποιεί τον βραδινό περίπατο. Εξελίσσεται η ψυχαγωγική δραστηριότητα (καφετέριες, ψητοπωλεία, μπαρ) σε πολύ μεγάλο βαθμό. Τα μαγαζιά είναι γεμάτα από νέο κόσμο (25-50 χρόνων), απολαμβάνουν εδέσματα και τα βραδινά τους ποτά. Μέσα στο μαύρο χρώμα της νύχτας τα φωτιστικά φωτίζουν το χώρο. Παράλληλα γύρω υπάρχουν χρωματικές αναφορές στα ενδύματα αντρών και γυναικών, τα πολύχρωμα φορέματα μικρών κοριτσιών. Η ένταση των χρωμάτων μειώνεται και πλέον στο βάθος της πλατείας διακρίνονται κάποιες κίτρινες λάμπες από τις καφετέριες της περιοχής. Η εικόνα της πλατείας αρχικά γίνεται αντιληπτή από τα φωτισμένα καταστήματα αναψυχής που περιβάλλουν το αστικό περιβάλλον. Επίσης παρακάτω γίνονται αντιληπτές οι συγκεντρωμένες καφετέριες – μπαρ από τον φωτισμό των πολλαπλών συσκευών (σόμπες αλογόνου) προσφέροντας ήπια επίπεδα φωτισμού τονίζοντας το συγκεκριμένο σημείο της πλατείας. Προς το τέλος της πλατείας η ένταση του φωτός στον αστικό χώρο είναι πολύ υψηλή και είναι πολύ κοντινές οι αποστάσεις που αυτό σημαίνει

ότι η ένταση του φωτός δυναμώνει και υπερισχύει στο αστικό τοπίο . Στην αρχή της πλατείας υπάρχουν τα ανοιχτά καταστήματα με κόσμο που στέκεται για να παραγγείλει εδέσματα , παρακάτω κλειστά μαγαζιά που διακρίνονται από τις γυάλινες όψεις τους ενώ ακριβώς απέναντι η τυφλή όψη της δημοτικής βιβλιοθήκης που καταλαμβάνει όγκο στο δημόσιο χώρο της πλατείας. Στη απέναντι πλευρά της πλατείας καταστήματα είναι εμφανή από τις βιτρίνες στο ύψος του ανθρώπου ενώ στη συνέχεια της διαδρομής το παραδοσιακό κτίριο με τον προαύλιο χώρο προσελκύει τον επισκέπτη για εισέλθει στο εσωτερικό του. Ο χώρος γεμίζει με ακούσματα περαστικών που διασχίζουν την πλατεία και μερικά ακούσματα από τα διανυχτερεύοντα μαγαζιά. Παρακάτω έντονοι μουσικοί ήχοι ταξιδεύουν στο περιβάλλον με τις ομιλίες των χρηστών του χώρου που διασκεδάζει στα μαγαζιά της πλατείας .Στην αρχή μυρίζει ψημένο κρέας και δροσερό παγωτό ενώ στη συνέχεια κυριαρχούν οι μυρωδιές από τα ψημένα φαγητά των παρακάτω καταστημάτων τις οποίες παρασέρνει ο βορινός αέρας προς το σύνολο του χώρου της πλατείας.

Πλατεία Λιονταριών: Βραδινός φωτισμός και η ενεργή ψυχαγωγική δραστηριότητα στο χώρο.

Ενότητα 4^η

(Πεζόδρομος 25^{ης} Αυγούστου) Στον πεζόδρομο της 25^{ης} Αυγούστου παρατηρείται η περιπατητική δραστηριότητα. Τις βραδινές ώρες ο κόσμος κάνει βόλτα στον πεζόδρομο, η ένταση του κόσμου είναι ελαττωμένη και μερικοί ψυχαγωγούνται στα ελάχιστα καταστήματα που λειτουργούν ως αργά. Κυρίως όμως γίνεται αντιληπτό ένα περιβάλλον στο οποίο υπερτερεί η κίνηση και η στάση των πεζών στα οργανωμένα παγκάκια του πεζόδρομου. Η εμπορική δραστηριότητα είναι αμυδρή εφόσον τα εμπορικά καταστήματα είναι κλειστά. Τα χρωματικά επίπεδα είναι αυξημένα αλλά όχι σε πολύ μεγάλο βαθμό. Με την είσοδο μας στον πεζόδρομο εστιάζουμε την προσοχή στα διαδοχικά φανάρια του χώρου και αντανακλούν το κίτρινο χρώμα της λάμπας τους. Τα χρώματα δεν είναι τόσο φωτεινά , οι μόνες χρωματικές πηγές προέρχονται από κάποια ανοιχτά μαγαζιά (κάποια καφετέρια μπουραρία) που είναι σκόρπια δεξιά και αριστερά με λίγο κόσμο στο εσωτερικό τους. Άλλη χρωματική πηγή αναφέρεται στα φωτισμένα παραδοσιακά κτήρια με το τεχνητό φως να τονίζει το χρώμα της πέτρας και του ξύλου από τις κεντρικές πόρτες των όψεων και αυτό συμβαίνει μέχρι το τέλος της πορείας.

Η μοναδική αλλαγή είναι τα χρώματα που αντανakλούνται από το μικρό περίπτερο του πεζόδρομου που αποτελεί φωτεινή πηγή μέσα στο σκοτάδι ενώ μερικά καταστήματα τουριστικών ειδών που προσπαθούν να μαζέψουν τα χρωματιστά αντικείμενα από τους πάγκους τους.

Το βράδυ στο συγκεκριμένο σημείο της αστικής διαδρομής εξακολουθούν να γίνονται αντιληπτές οι τυφλές όψεις των τραπεζών αλλά και οι γυάλινες όψεις αρκετών καταστημάτων ενώ η ίδια εικόνα παραμένει στο κατάστημα της καφετέριας που λειτουργεί ως αργά και έχει τραπέζια στο επίπεδο του πεζόδρομου. Παρακάτω (σχεδόν) το μεγαλύτερο ποσοστό των εμπορικών καταστημάτων διακρίνεται από τις βιτρίνες τους. Στον πεζόδρομο παρατηρούνται ήχοι από τους χρήστες που αθλούνται (τρέξιμο, γρήγορο περπάτημα) καθώς επίσης και συζητήσεις περαστικών. Κάπου ανάμεσα στην διαδρομή ακούγονται και τα οχήματα που διασχίζουν τον πεζόδρομο.

25ης Αυγούστου: Οήπιος φωτισμός στο χώρο και η ανθρώπινη δραστηριότητα στον πεζόδρομο τις βραδινές ώρες.

Διάγραμμα 1. Αποτύπωση των ερεθισμάτων του αστικού χώρου βάσει των περιγραφών

Τι δείχνει το διάγραμμα 1: Στο πρώτο διάγραμμα καταγράφονται σχολαστικά τα χαρακτηριστικά που συνθέτουν την εικόνα του πεζόδρομου σε όλο το μήκος της αστικής "διαδρομής". Παρουσιάζονται τα ποιοτικά στοιχεία του χώρου όπως προσλήφθηκαν και μεταφράστηκαν από τον παρατηρητή. Ουσιαστικά συγκεντρώνονται όλα τα στοιχεία που αναφέρθηκαν στις πρωινές και στις βραδινές περιγραφές αποκωδικοποιώντας το κάθε ερέθισμα με φωτογραφική απεικόνιση και σκίτσα. Αποτελείται από διαγράμματα που το κάθε ένα αντιστοιχεί στις αισθήσεις της όρασης, της ακοής, της όσφρησης και της αφής. Έγινε η αποτύπωση των ερεθισμάτων βάσει κατηγορίας (χρήστες, χρήσεις, χρώματα, φωτισμός...) ανάλογα με ποια αίσθηση ενεργοποιεί η καθεμία. Για παράδειγμα το ερέθισμα του φωτισμού διεγείρει μόνο την αίσθηση της όρασης άρα καταγράφεται και αποτυπώνεται στις οπτικές καταγραφές.

Οπτικές Καταγραφές

2.2.1 Χρήστες , Χρήσεις και Δραστηριότητες

Τι δείχνει το διάγραμμα 2: Το διάγραμμα αφορά την οπτική αίσθηση. Κατηγοριοποιούνται τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των δραστηριοτήτων, που προέρχονται από τους χρήστες , τις δραστηριότητες και τις χρήσεις στο χώρο, σε εμπορική, περιπατητική και ψυχαγωγική ενώ η ένταση των κουκίδων ,της κάθε πληροφορίας, συμβολίζει την έντασή τους στο σύνολο της διαδρομής το πρωί και το βράδυ.

Κατηγοριοποίηση Δραστηριοτήτων

- **Εμπορική** : (εμπορικά καταστήματα: είδη πρώτης ανάγκης, είδη ρουχισμού, πολυκαταστήματα, τράπεζες, ενοικίαση αυτοκινήτων κ.ο.κ. και οι πλανόδιοι).
- **Περιπατητική** : (χαλαρό περπάτημα, χαλαρό τρέξιμο).
- **Ψυχαγωγική** :(κέντρα διασκέδασης, καφετέριες, μπαράκια, καφενεία, ουζερί)

2.2.1.1 Παρατηρήσεις

(Παλιά Αγορά) Το αστικό περιβάλλον της παλιάς αγοράς κατά τις πρωινές ώρες γίνεται αντιληπτό ως ένα ξεκάθαρο εμπορικό αστικό σύνολο του κέντρου το οποίο το βράδυ μετατρέπεται σε έναν υποβαθμισμένο παράδρομο του ιστού της πόλης , με το μοναδικό ενεργό του σημείο τα παραδοσιακά καταστήματα που προσφέρουν αναψυχή και λειτουργούν ως αργά. Η αντίληψη του χώρου διαφέρει κατά πολύ και αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το πρωί παρατηρείται έντονη εμπορική και περιπατητική δραστηριότητα με πολλούς χρήστες στην αγορά ενώ το βράδυ το τοπίο αλλάζει εικόνα με την περιπατητική δραστηριότητα να υπερτερεί των άλλων δραστηριοτήτων και η διαφορά είναι αισθητή στο χώρο. **(Εμπορικός δρόμος Έβανς)** Ο εμπορικός δρόμος το πρωί αποτελεί βάσει των καταγραφών ένα εμπορικό περιβάλλον ενώ το βράδυ μετατρέπεται σε χώρο περιπάτου για τους χρήστες. **(Πλατεία "λιονταριών")** Ο χώρος της πλατείας διαβάζεται ως ένα πολυχρηστικό αστικό περιβάλλον με ποικίλες χρήσεις και δραστηριότητες. Τις πρωινές ώρες υπερτερεί η περιπατητική και η ψυχαγωγική δραστηριότητα με μειωμένη την εμπορική ενώ το βράδυ αυξάνεται αναλογικά τόσο η ψυχαγωγική όσο και η περιπατητική. **(Πεζόδρομος 25^{ης} Αυγούστου)** Παρατηρείται σε μεγάλο ποσοστό η εμπορική και η περιπατητική δραστηριότητα. Το βράδυ αλλάζει τελείως χαρακτήρα εφόσον κυριαρχεί η περιπατητική δραστηριότητα αλλά σημαντικά μειωμένη συγκριτικά με τις πρωινές καταγραφές.

Πως βιώνει ο παρατηρητής το χώρο βάσει των παρατηρήσεων στο διάγραμμα 2. Αποτυπώνεται η αίσθηση του χώρου σύμφωνα με την δραστηριότητα του αστικού χώρου κατά τις πρωινές και βραδινές ώρες.

Δραστηριότητες _ Αίσθηση Χώρου

Εμπορική δραστηριότητα: Σημείο Στάσης

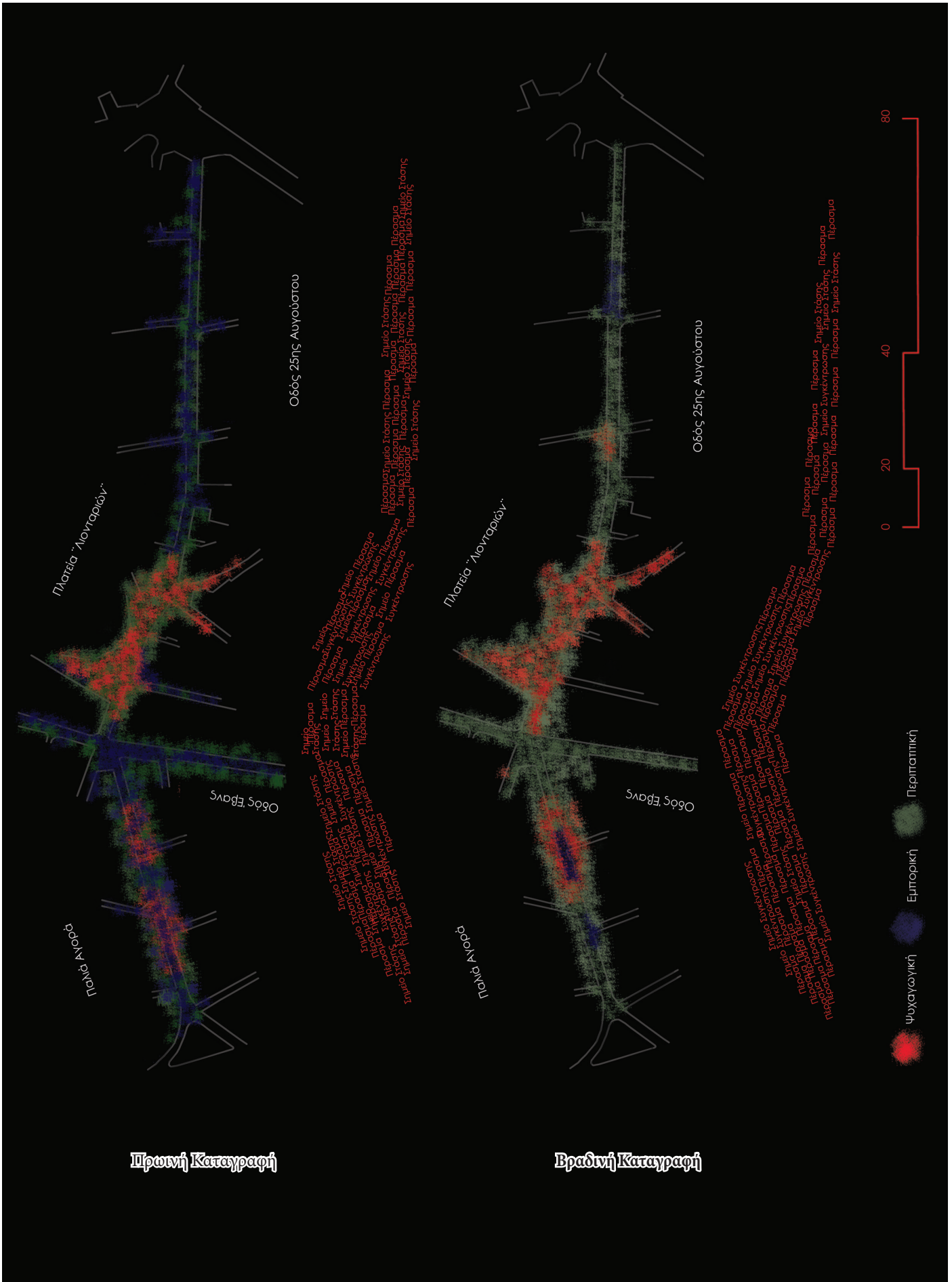
Ψυχαγωγική δραστηριότητα: Σημείο Συγκέντρωσης

Περιπατητική δραστηριότητα: Πέρασμα

2.2.1.2 Ερμηνεία - Συμπέρασμα

Σύμφωνα με τα παραπάνω ο χώρος της παλιάς Αγοράς γίνεται , σε μεγάλο βαθμό, αντιληπτός ως πέρασμα (κατά κύριο λόγο) αλλά και σημείο στάσης λόγω των εμπορικών καταστημάτων. Το βράδυ αντιλαμβάνεται καθαρά ως πέρασμα και λιγότερο ως σημείο συγκέντρωσης. Ο εμπορικός δρόμος βιώνεται ως ένας χώρος στάσης και περάσματος αλλά το βράδυ μετατρέπεται σε ένα περιβάλλον περιπάτου και γι' αυτό θεωρείται ως πέρασμα του αστικού συνόλου. Παρακάτω η πλατεία θεωρείται ότι είναι πέρασμα όσο και σημείο συγκέντρωσης, βάσει των καταγραφών, γεγονός το οποίο αυξάνεται αναλογικά κατά τις βραδινές ώρες. Και ο χώρος της 25^{ης} Αυγούστου βιώνεται ταυτόχρονα ως πέρασμα αλλά και σημείο στάσης και σύμφωνα με τις καταγραφές έχει το μεγαλύτερο ποσοστό συγκριτικά με την υπόλοιπη αστική διαδρομή. Το βράδυ είναι απλά πέρασμα για τους χρήστες.

Διάγραμμα 2: Εμπορική Δραστηριότητα

2.2.2 Χρωματικές αναφορές στο χώρο

Τι δείχνει το διάγραμμα 3: Το διάγραμμα αφορά την οπτική αίσθηση, Παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά της χρωματικής πληροφορίας του χώρου ανάλογα με την ποιότητα και την ένταση των χρωμάτων που καταγράφεται από τον περιπατητή. Τα χρώματα διαβαθμίζονται από έντονα σε ήπια και το μέγεθος της καταγραφής αφορά την ένταση με βάση την οποία παρατηρούνται στο χώρο, το πρωί και το βράδυ.

Κατηγοριοποίηση Χρωματικών Αναφορών

- **“Πολύχρωμα”** : (πάρα πολλά και έντονα χρώματα)
- **“Χαρούμενα”** : (έντονα χρώματα)
- **“Ήπια”** : (γήινες αποχρώσεις)

2.2.2.1 Παρατηρήσεις

Το αστικό περιβάλλον του πεζοδρόμου καταγράφηκε βάση των χρωματικών αναφορών που έχει το πρωί και το βράδυ. Τα χρώματα διαμορφώνουν στον χώρο τον χαρακτήρα και την αντιληπτική του εικόνα προς τους χρήστες ανάλογα με την ένταση και την ποιότητα τους. **(Παλιά Αγορά)** Στην αρχή της αγοράς παρατηρούνται ζωντανόι χρωματισμοί ενώ στη συνέχεια στο περιβάλλον κυριαρχούν πολλά και έντονα χρώματα από τα πολύχρωμα αντικείμενα του χώρου. Το βράδυ το περιβάλλον αποτελείται κυρίως από ήπιους χρωματισμούς ενώ σημειακά σημειώνονται έντονοι χρωματισμοί από τα ενεργά καταστήματα. Σημαντική παρατήρηση είναι ότι η παλιά αγορά (το πρωί) σημειώνεται με το μεγαλύτερο ποσοστό χρωμάτων έντασης, από το σύνολο της υπόλοιπης διαδρομή, και μετατρέπεται σε ένα χώρο με μικρότερης έντασης χρωμάτων (το βράδυ) και αυτό λόγω του ότι άλλαξαν κάποια από τα χαρακτηριστικά του χώρου. **(Εμπορικός δρόμος Έβανς)** Παρακάτω το αστικό περιβάλλον χαρακτηρίζεται από ζωντανά χρώματα εξαιτίας των εμπορικών καταστημάτων ενώ το βράδυ τα χρώματα έχουν περισσότερη ένταση συγκριτικά με τις πρωινές καταγραφές και το τοπίο έχει τελείως διαφορετική εικόνα. **(Πλατεία “λιονταριών”)** Στην πλατεία οι χρωματικές αναφορές διαφέρουν ανά σημείο ως προς την ένταση και την ποιότητα. Στην αρχή ο χώρος έχει έντονα χρώματα ενώ παρακάτω γίνεται μία απότομη αλλαγή στις χρωματικές αναφορές του χώρου, από έντονα χρώματα σε πολύχρωμα χρώματα διότι ο χώρος μικραίνει και τα χρώματα είναι πιο κοντά το ένα με το άλλο. Το βράδυ οι καταγραφές έδειξαν ότι το αστικό περιβάλλον αρχικά γίνεται αντιληπτό με έντονους χρωματισμούς αλλά σε μικρότερη ένταση σχετικά με τις πρωινές καταγραφές ενώ στη συνέχεια τα χρώματα είναι μεγάλης έντασης, ξαφνικά ο χώρος μετατρέπεται σε ένα τελείως “ζωντανό” και γεμάτο ένταση αστικό περιβάλλον που σφύζει από πολλά και έντονα χρώματα. **(Πεζόδρομος 25^{ης} Αυγούστου)** Ο πεζόδρομος το πρωί αναγνωρίζεται

ως ένα αρκετά "χαρούμενο" και "ζωντανό" αστικό τοπίο το οποίο διαφοροποιείται στη συνέχεια σε ένα ήπιο περιβάλλον με σημειακές χρωματικές εντάσεις των αντικειμένων του πεζόδρομου. Από την άλλη το αστικό περιβάλλον του πεζοδρόμου κατά τις βραδινές ώρες έχει αρκετά ήπιο χαρακτήρα, στο μεγαλύτερο μέρος του, παρά μόνο σημειακά παρατηρούνται έντονοι χρωματισμοί από τα μαγαζάκια που μένουν ως αργά ανοιχτά.

Πως βιώνει ο παρατηρητής το χώρο βάσει των παρατηρήσεων στο διάγραμμα 3. Αποτυπώνεται η αίσθηση που προκαλεί ο χώρος στο περιπατητή βάσει των χρωματικών πληροφοριών.

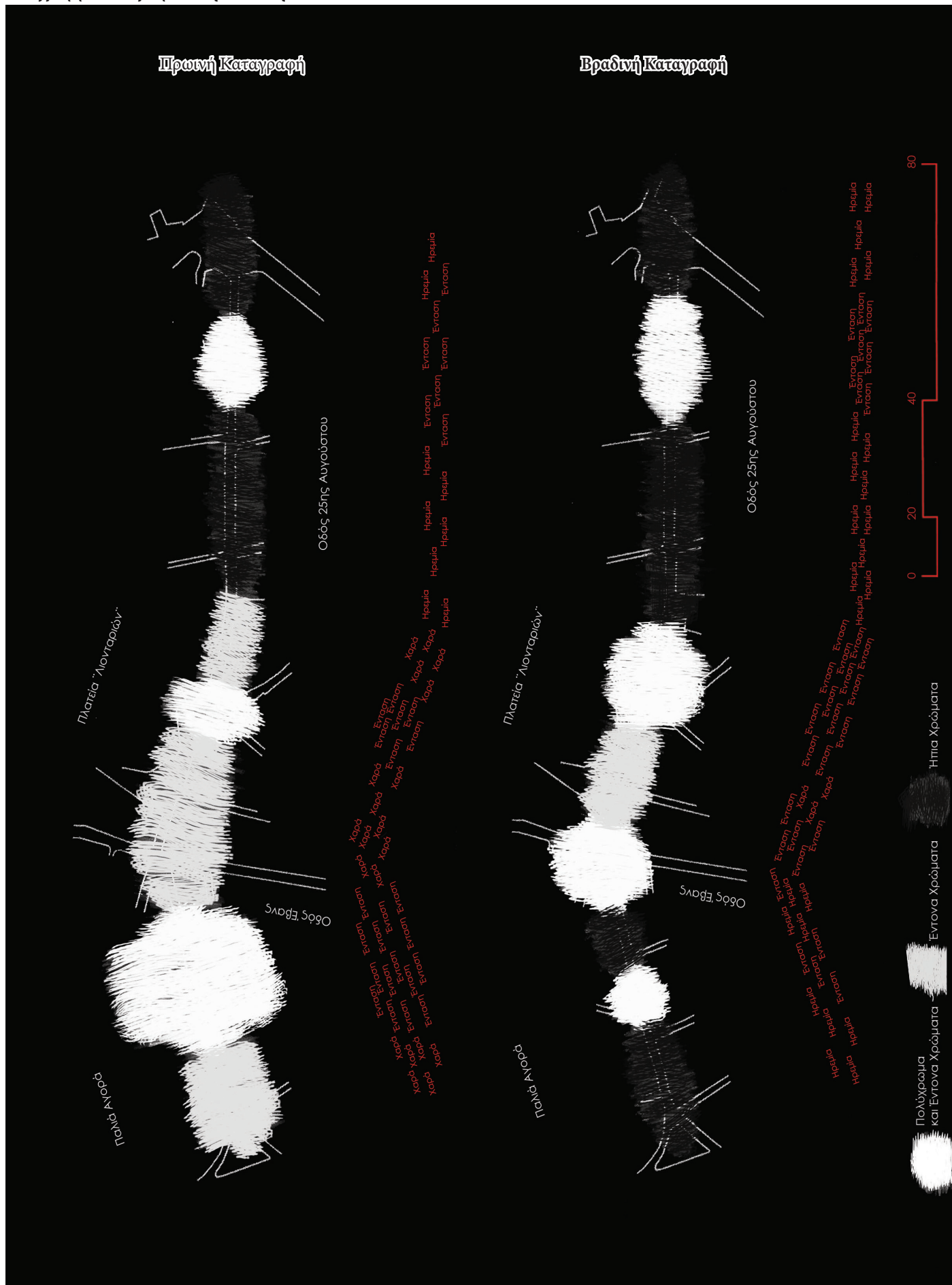
Χρωματικές Αναφορές _ Αίσθηση Χώρου

"Πολύχρωμα"	: αίσθημα Έντασης
"Φωτεινά"	: αίσθημα "Χαράς"
"Ήπια"	: αίσθημα "Ηρεμίας"

2.2.2.1.2 Συμπέρασμα

Η αστική διαδρομή, κατά τις πρωινές ώρες, σύμφωνα με τις χρωματικές αναφορές του περιβάλλοντος βιώνεται με συναισθήματα "χαράς" ενώ υπάρχουν κάποιες περιοχές που προκαλούν το αίσθημα της "έντασης" στον χρήστη εξαιτίας των πολύχρωμων ερεθισμάτων. Τα σημεία που ο χώρος προκαλεί την αίσθηση της "ηρεμίας" είναι πολύ περιορισμένα και παρατηρούνται στον πεζόδρομο της 25ης Αυγούστου. Κατά την νυχτερινή περιπλάνηση στο χώρο, ο παρατηρητής βιώνει το τοπίο μέσα από την αίσθηση της "ηρεμίας" ενώ παράλληλα σημειώνονται τοπικές διακυμάνσεις των χρωματισμών πράγμα που προκαλεί το αίσθημα της "έντασης" και της "χαράς".

Διάγραμμα 3: Χρωματική Ένταση

2.2.3 Ποιότητα φωτισμού στο αστικό περιβάλλον του πεζόδρομου

Τι δείχνει το διάγραμμα 4: Το διάγραμμα αφορά την οπτική αίσθηση, Παρουσιάζονται τα επίπεδα φωτισμού στο χώρο, από τα πολύ φωτεινά μέχρι και τα λιγότερα φωτεινά σημεία του χώρου, πρωί και βράδυ, ενώ αποτυπώνεται η αίσθηση που προκαλεί ο χώρος από την ένταση του φωτισμού.

Κατηγοριοποίηση Επιπέδων Φωτισμού

- **Πολύ Φωτεινό** : Αναφέρεται σε μεγάλη ένταση φωτισμού
- **Αρκετά Φωτεινό** : Αναφέρεται σε ικανοποιητική ποιότητα φωτισμού
- **Λιγότερο Φωτεινό** : Αναφέρεται στα χαμηλά επίπεδα φωτισμού

2.2.3.1 Παρατηρήσεις

(Παλιά Αγορά) Ο φωτισμός στην παλιά αγορά είναι αρκετά ικανοποιητικός. Στο πρώτο σημείο του χώρου τα επίπεδα φωτισμού είναι πολύ υψηλή διότι ο χώρος δεν στεγάζεται από κάποιο προστατευτικό σκίαστρο με αποτέλεσμα ο πρωινός ήλιος να διεισδύει στο εσωτερικό του. Στο υπόλοιπο μέρος του αστικού περιβάλλοντος, τα φωτεινά επίπεδα είναι μειωμένα και αυτό οφείλεται στα πολλαπλά σκίαστρα (τέντες) που διαθέτουν τα καταστήματα της αγοράς. Το βράδυ η ένταση του φωτισμού ελαττώνεται σημαντικά και παρατηρούνται μόνο τοπικά μεγαλύτερα επίπεδα φωτισμού. Στα σημεία που λειτουργούν τα κέντρα αναψυχής, ο φωτισμός είναι πιο έντονος και το αστικό τοπίο γίνεται ευχάριστα αντιληπτό. **(Εμπορικός δρόμος Έβανς)** Στην Έβανς, αμέσως έγινε αντιληπτή η υψηλή ένταση του φωτός στο χώρο. Το αστικό τοπίο είναι αρκετά φωτεινό και δημιουργείται ένα συναίσθημα "ελευθερίας". Στην βραδινή αποτύπωση ο χώρος φωτίζεται από τις βιτρίνες των καταστημάτων και λιγότερο από τα φωτιστικά των πεζοδρομίων. Όπως καταγράφηκε, τα φωτεινά επίπεδα παρατηρήθηκαν κυρίως στο επίπεδο των ισογείων λόγω των καταστημάτων, γι' αυτό το αστικό τοπίο είναι κυρίως διακριτό ως προς το ύψος του παρατηρητή.

(Πλατεία "λιονταριών") Στο κέντρο της πλατείας καταγράφηκε μεγάλο ποσοστό φωτισμού ενώ στα περίχωρα λόγω των περικλειστων καταστημάτων και των προστατευτικών τους ο χώρος έχει λιγότερα ποσοστά φωτισμού χωρίς όμως να παραπέμπουν σε σκοτεινά σημεία. Παρακάτω ο χώρος σκοτεινιάζει και τα επίπεδα φωτισμού είναι ελαττωμένα και αυτό διότι τα καταστήματα αναψυχής δημιούργησαν ένα δεύτερο αστικό περιβάλλον με τα σκίαστρα με αποτέλεσμα το φυσικό φως να μην εισέρχεται εξ ολοκλήρου μέσα στο χώρο. Η παραπάνω απότομη εναλλαγή από το πιο φωτεινό μέρος της πλατείας στο πιο σκοτεινό προκαλεί στον παρατηρητή την αίσθηση του "εγκλωβισμού". Η πλατεία κατά τις νυχτερινές ώρες προκαλεί το αίσθημα της "ηρεμίας" και αυτό διότι ο φωτισμός του

χώρου είναι ήπιος και σε ικανοποιητικά επίπεδα. Παρακάτω το περιβάλλον είναι κατά πολύ πιο φωτεινό λόγω της μικρής κλίμακας του χώρου ο βραδινός φωτισμός των ενεργών καταστημάτων γίνεται πιο έντονος με αποτέλεσμα ο παρατηρητής βιώνει το αίσθημα της "έντασης." (**Πεζόδρομος 25^{ης} Αυγούστου**) Στον πεζόδρομο ο χώρος είναι αρκετά φωτεινός και τα μόνα σημεία που είναι λιγότερα φωτεινά είναι τα στενά σοκάκια του. Ο συνδυασμός του έντονου φυσικού φωτισμού και η οπτική θέαση προς το λιμάνι δημιουργεί ένα πολύ ευχάριστο συναίσθημα στον περιπατητή. Το βράδυ η ποιότητα φωτισμού στον πεζόδρομο είναι αρκετά χαμηλή αλλά ο χώρος βιώνεται αρνητικά μέσω της αίσθησης του "εγκλωβισμού."

Πως βιώνει ο παρατηρητής το χώρο βάσει των παρατηρήσεων στο διάγραμμα 4.

Παρουσιάζεται η αίσθηση που προκαλεί ο χώρος στο περιπατητή βάσει της έντασης του φωτισμού.

Ποιότητα Φωτισμού _ Αίσθηση Χώρου

Πολύ Φωτεινό : αίσθημα "ελευθερίας"

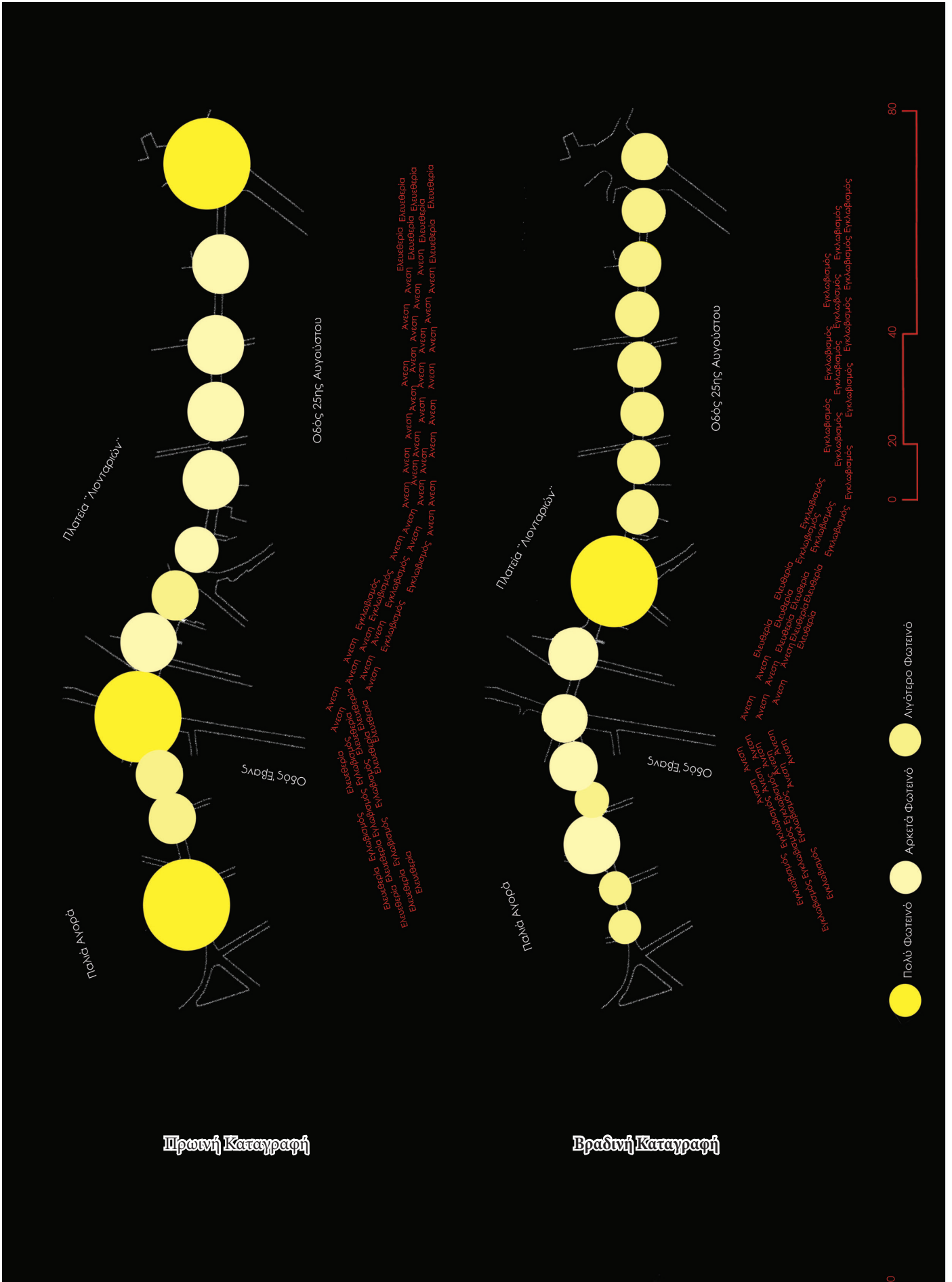
Αρκετά Φωτεινό : αίσθημα "άνεσης"

Λιγότερο Φωτεινό : αίσθημα "εγκλωβισμού"

2.2.3.2 Συμπέρασμα

Σύμφωνα με την παραπάνω αντιστοιχία των εννοιών, τις πρωινές ώρες ο χώρος χαρακτηρίζεται από θετικά συναισθήματα στο μεγαλύτερο μέρος του, και αυτό διότι στα πλείστα σημεία της διαδρομής σημειώνεται ικανοποιητικός προς έντονος ο φυσικός φωτισμός. Το περιβάλλον δημιουργεί έντονα το αίσθημα της "άνεσης" και της "ελευθερίας" στον παρατηρητή. Το βράδυ σημειώνεται μία μεγάλη αλλαγή ως προς την ποιότητα του φωτισμού, τα σημεία της αγοράς και της 25^{ης} Αυγούστου έχουν χαμηλά επίπεδα φωτισμού δίνοντας την εντύπωση του υποβαθμισμένου χώρου μέσα από το αίσθημα του "εγκλωβισμού". Τα φωτεινά σημεία στο χώρο έχουν μειωθεί συγκριτικά με τις πρωινές εντυπώσεις στο περιβάλλον παρόλα αυτά παρατηρείται σε αυτά τα σημεία της διαδρομής ότι οι παρατηρητές βιώνουν με άνεση το χώρο.

Διάγραμμα 4: Επίπεδα φωτισμού

2.2.4 Όρια Προσβασιμότητας στο αστικό περιβάλλον του πεζόδρομου

Τι δείχνει το διάγραμμα 5: Το διάγραμμα αφορά την οπτική αίσθηση. Παρουσιάζονται τα όρια προσβασιμότητας ως προς στους ιδιωτικούς χώρους της αστικής διαδρομής (εμπορικά καταστήματα, κέντρα ψυχαγωγίας κλπ), δηλαδή αποτυπώνεται ο βαθμός πρόσβασης που έχει ο χρήστης, το πρωί και το βράδυ.

Κατηγοριοποίηση Ορίων Προσβασιμότητας:

Μαλακά : Αναφέρονται στους ιδιωτικούς χώρους που βρίσκονται πλησιέστερα στη ζώνη κίνησης του παρατηρητή.

Λιγότερο Μαλακά: Αναφέρονται στους χώρους που έχουν διαφανείς όψεις (πχ καταστήματα με βιτρίνες)

Σκληρά : Αναφέρονται στους χώρους με συμπαγείς επιφάνειες (πχ κατάστημα με τυφλή όψη)

2.2.4.1 Παρατηρήσεις

(Παλιά Αγορά) Από τις παραπάνω περιγραφές τα όρια προσβασιμότητας των μαγαζιών στο επίπεδο του ισογείου σύμφωνα και με τις πρωινές αναλύσεις είναι σε κάποια σημεία λιγότερο "μαλακά" και σε κάποια άλλα είναι περισσότερο "μαλακά αυτό αφενός οφείλεται στις όψεις των καταστημάτων που αλλού είναι γυάλινες ενώ αλλού έχουν τοποθετήσει τα εμπορεύματά τους πάνω στο πεζοδρόμιο. Από ένα σημείο και μετά τα όρια είναι απολύτως "μαλακά" εφόσον όλα τα τουριστικά καταστήματα έχουν τους πάγκους με τα αντικείμενα πάνω στην κίνηση του πεζόδρομου και ο κόσμος διασχίζει την αγορά ανάμεσα από τα εμπορεύματα. Τις βραδινές ώρες τα όρια είναι λιγότερο "μαλακά" σε κάποια σημεία του αστικού χώρου διότι δεν λειτουργούν όλα τα καταστήματα της αγοράς ως αργά με αποτέλεσμα να έχουν κλειστές τις όψεις τους. Στην αρχή της αγοράς υπάρχουν τα λιγότερο "μαλακά" όρια διότι είναι κλειστά τα μαγαζιά αλλά προσφέρουν οπτική θέαση ως προς τον επισκέπτη. Εμφανίζονται σε κάποια σημεία στο διάγραμμα "σκληρά" όρια και αυτό διότι οι όψεις των καταστημάτων είναι τυφλές (τα καταστήματα κατεβάζουν σιδερένιες πόρτες και δημιουργούν τυφλές όψεις), κάτι που δεν σημειώνεται το πρωί στο χώρο. Παρακάτω τα όρια γίνονται περισσότερο "μαλακά" αλλά όχι στον βαθμό που είναι τις πρωινές ώρες. Το βράδυ υπάρχουν τουριστικά μαγαζιά που μένουν ανοιχτά ως το αργά ενώ παράλληλα λειτουργούν και τα παραδοσιακά μαγαζιά με μουσική που έχουν "μαλακά" όρια προσβασιμότητας ως προς τους χρήστες του αστικού περιβάλλοντος. **(Εμπορικός δρόμος Έβανς)** Στον εμπορικό δρόμο τα όρια προσβασιμότητας είναι λιγότερο "μαλακά" συγκριτικά με το σύνολο της αστικής διαδρομής διότι μεσολαβεί ο αυτοκινητόδρομος και ουσιαστικά διαχωρίζει την μία εμπορική ζώνη

με την άλλη. Παρόλα αυτά τα όρια προσβασιμότητας τις πρωινές ώρες είναι "μαλακά" ως προς τους χρήστες στα ισόγεια των κτιρίων ενώ το βράδυ τα όρια είναι λιγότερο "μαλακά" και στα αριστερά και στα δεξιά της εμπορικής ζώνης στο εσωτερικό των καταστημάτων. (**Πλατεία "λιονταριών"**) Στην αρχή του αστικού περιβάλλοντος τα όρια είναι "σκληρά" εξαιτίας της τυφλής όψης της δημοτικής βιβλιοθήκης προς τον πεζόδρομο, από την άλλη πλευρά του πεζόδρομου τα όρια είναι πιο "μαλακά" λόγω των ανοιχτών καταστημάτων. Στη συνέχεια τα όρια προσβασιμότητας γίνονται πιο "μαλακά" εφόσον γύρω από την πλατεία υπάρχουν τα τραπεζοκαθίσματα των καταστημάτων πάνω στον πεζόδρομο ενώ στην απέναντι ακριβώς πλευρά τα όρια είναι λιγότερο "μαλακά" επειδή τα καταστήματα έχουν το όριο των γυάλινων βιτρινών μεταξύ του χρήστη και του χώρου. Στο τέλος της πλατείας τα όρια είναι ξανά απολύτως "μαλακά" με τον χρήστη να διακινείται ανάμεσα στα μαγαζιά και να έχει άμεση πρόσβαση προς αυτά. Τις βραδινές ώρες τα όρια παραμένουν τα ίδια. Στο παρακάτω σημείο της πλατείας εξακολουθούν να είναι "μαλακά" τα όρια προσβασιμότητας και ο κόσμος να διασχίζει τον πεζόδρομο ανάμεσα από τα καταστήματα ως αργά το βράδυ. (**Πεζόδρομος 25^{ης} Αυγούστου**) Ο πεζόδρομος στο σημείο εκκίνησής του έχει "σκληρά" όρια στο μεγαλύτερο ποσοστό των κτιρίων ενώ πιο κάτω στην διαδρομή τα όρια πρόσβασης γίνονται πιο "μαλακά" από τις όψεις των καταστημάτων που βρίσκονται πάνω στον πεζόδρομο. Παρακάτω τα όρια γίνονται αλλού "σκληρά" και αλλού λιγότερο "μαλακά" το μοναδικό σημείο του πεζόδρομου που τα όρια προσβασιμότητας είναι τελείως "μαλακά" είναι προς το τέλος της διαδρομής.

Πως βιώνει ο παρατηρητής το χώρο βάσει των παρατηρήσεων στο διάγραμμα 5.

Αποτυπώνεται η αίσθηση που προκαλεί ο χώρος στον χρήστη βάσει των ποιοτικών ορίων στο σύνολο της διαδρομής.

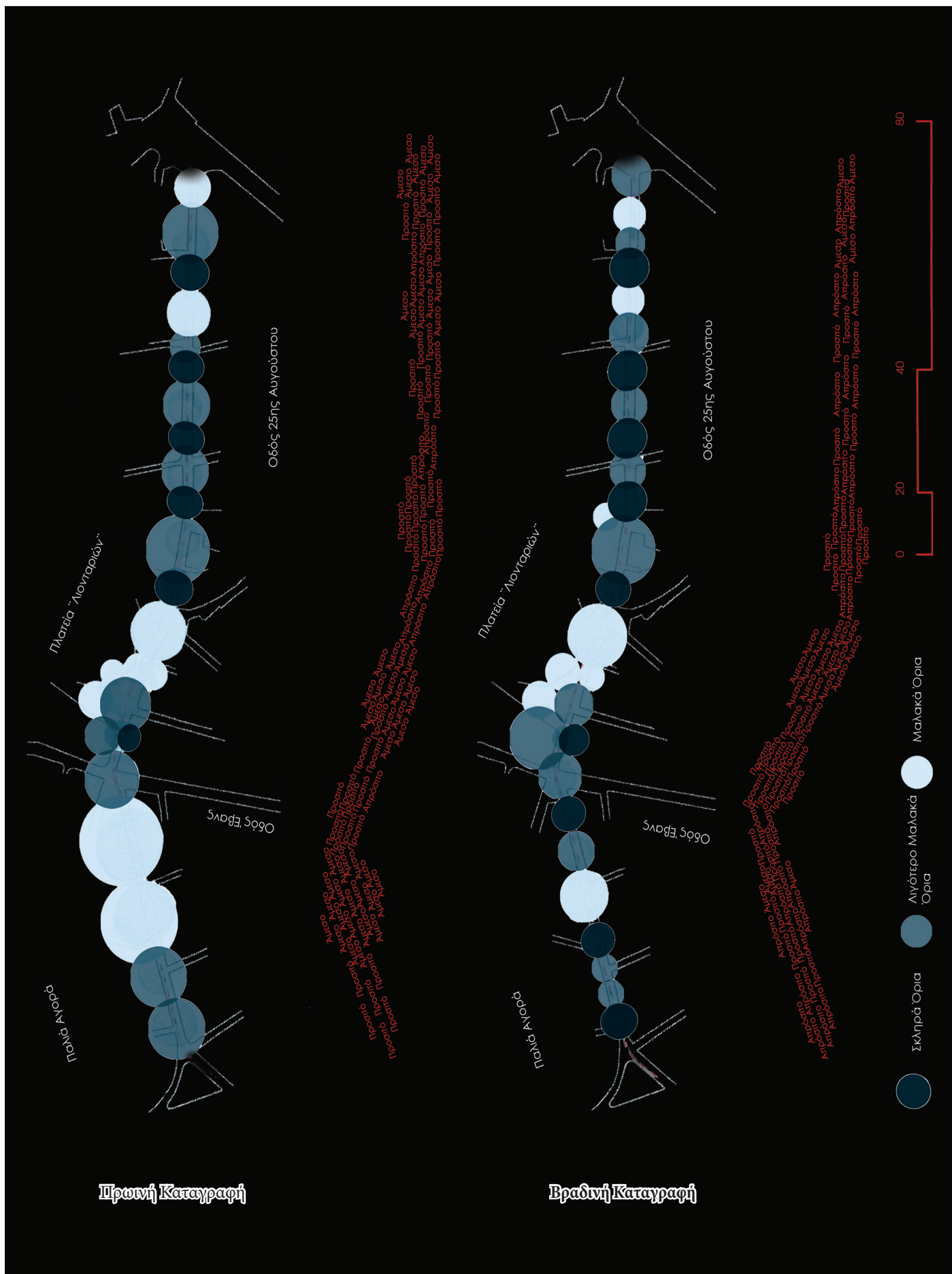
Όρια _ Αίσθηση Χώρου

Μαλακά	: Άμεσο (περιβάλλον)
Λιγότερο Μαλακά	: Προσιτό (περιβάλλον)
Σκληρό	: Απρόσιτο (περιβάλλον)

2.2.4.2 Συμπέρασμα

Σύμφωνα με τις παραπάνω παρατηρήσεις ο αστικός χώρος αποτελείται κατά κύριο λόγο από "μαλακά" όρια και πολύ λιγότερο από "σκληρά". Από την αρχή της διαδρομής ο παρατηρητής έρχεται σε επαφή με ένα άμεσο και προσιτό αστικό περιβάλλον, με το μεγαλύτερο ποσοστό να αντιστοιχεί στην παλιά αγορά, καθώς επίσης το υπόλοιπο τοπίο χαρακτηρίζεται ως προσιτός χώρος πέραν κάποιων σημείων (οδός 25^{ης} Αυγούστου λόγω των τυφλών όψεων) που εμφανίζονται ως απρόσιτα αστικά σύνολα. Το βράδυ που κλείνουν τα εμπορικά καταστήματα παρατηρείται ότι ο πεζόδρομος μετατρέπεται σε ένα λιγότερο προσιτό περιβάλλον ως, προς την προσβασιμότητα, στο σύνολο της πορείας με το μεγαλύτερο ποσοστό να βρίσκεται στην πλατεία λιονταριών. Όσον αφορά τα απρόσιτα σημεία βάσει του διαγράμματος αποτυπώνονται σε διάφορα σημεία της πορείας και βρίσκονται σε μεγαλύτερο ποσοστό από τις πρωινές καταγραφές του χώρου.

Διάγραμμα 5: Όρια Προσβασιμότητας

2.3 Ακουστικές καταγραφές

2.3.1 Χρήστες, Χρήσεις και Δραστηριότητες στο αστικό περιβάλλον

Τι δείχνει το διάγραμμα 6 : Το διάγραμμα αφορά την ακουστική αίσθηση. Αποτυπώνονται τα ακουστικά ερεθίσματα του χώρου, βάσει της προέλευσής τους, σε μηχανικά, μελωδικά, φυσικά, ανθρωπογενή και διάφορα, ενώ το μέγεθος του σχήματος γύρω από κάθε εστία ήχου συμβολίζει την ένταση των ακουστικών ερεθισμάτων, πρωί και βράδυ.

Κατηγοριοποίηση Ήχων :

- **Μηχανικοί** : Μέσα μεταφοράς (κόρνες, εξατμίσεις, αυτοκίνητο, μηχανάκι διερχόμενο, λεωφορείο)
- **Φυσικοί** : Περιβάλλον (Νερό, αέρας, ήχος φύλλων), Ζώα(πουλιά)
- **Ανθρωπογενείς** : Σώμα(βήματα, φτέρνισμα), Φωνές(συζητήσεις ,ομιλίες)
- **Μελωδικοί** : Μουσική (από χώρους ψυχαγωγίας)
- **Διάφοροι Ήχοι** : Άλλοι ήχοι (χτυπήματα πόρτας, ποτήρια, πιρούνια, πιάτα από μαγαζιά, ήχοι : κρεοπωλείου, καφεκοπτείου...)

2.3.1.1 Παρατηρήσεις

(Παλιά Αγορά) Στον χώρο της παλιάς αγοράς παρατηρείται μεγάλη ένταση των ηχητικών ερεθισμάτων που προέρχονται από τις διάφορες δραστηριότητες του αστικού χώρου. Τα ακούσματα είναι πολύ κοντά στον παρατηρητή εφόσον και η κλίμακα του χώρου είναι μικρή με αποτέλεσμα ο ήχος παγιδευεται στο περιβάλλον της αγοράς και ο κάθε ήχος γίνεται ξεκάθαρα αντιληπτός και άμεσος στον επισκέπτη. Στο χώρο κυριαρχούν διάφοροι ήχοι οι οποίοι προέρχονται από τα καταστήματα, ενώ παράλληλα καταγράφονται και ανθρωπογενή ερεθίσματα από τους ανθρώπους που βρίσκονται στην αγορά ενώ κάπου - κάπου ο παρατηρητής παραλαμβάνει και μελωδικά ακούσματα από κάποια παραδοσιακά κουτούκια .Οι μηχανικοί ήχοι παρατηρούνται στα άκρα της διαδρομής λόγω των κεντρικών δρόμων. Τις βραδινές ώρες στην αγορά έχουν μειωθεί κατά πολύ τα ακούσματα και η ένταση τους εφόσον έχουν κλείσει αρκετά από τα εμπορικά καταστήματα. Οι ανθρώπινες ομιλίες αποτελούν μία ηχητική πηγή αλλά όχι στο βαθμό που είναι το πρωί, η περιπατητική δραστηριότητα είναι μειωμένη, ενώ παρακάτω αισθητοί είναι οι μελωδικοί ήχοι των νυχτερινών κέντρων που αντηχούν σε όλο το αστικό περιβάλλον της αγοράς. **(Εμπορικός δρόμος Έβανς)** Στον εμπορικό δρόμο κυριαρχεί η έντονη ηχορύπανση των αυτοκινήτων λόγω του πρωινού κυκλοφοριακού προβλήματος της πολυσύχναστης λεωφόρου. Οι μηχανικοί ήχοι από τα οχήματα είναι τόσο έντονοι που δεν είναι ευδιάκριτα τα διάφορα άλλα ακούσματα. Το βράδυ τα οχήματα έχουν μειωθεί αρκετά και η θορύβηση έχει ισορροπηθεί συγκριτικά με τις πρωινές καταγραφές ενώ αντιληπτά γίνονται τα ανθρώπινα ακούσματα των βραδινών περιπατητών του εμπορικού δρόμου.

(Πλατεία "Λιονταριών") Στον χώρο της πλατείας παρατηρούνται ποικίλα ακουστικά ερεθίσματα μεγάλης έντασης που ερμηνεύουν τον πολυχρηστικό χαρακτήρα της πλατείας. Ευχάριστη ατμόσφαιρα δημιουργούν και οι μουσικές μελωδίες και οι διάφοροι ήχοι των καταστημάτων που παρατηρούνται σε όλη την διαδρομή της πλατείας. Στη συνέχεια ο αστικός χώρος περιορίζεται σε μικρότερη κλίμακα και τα ακούσματα των ανθρώπων είναι το ίδιο έντονα και παραστατικά όσο και στην παλιά αγορά διότι ο κόσμος κινείται πολύ κοντά στον περιπατητή. Το βράδυ τα ακούσματα δεν ποικίλουν, ακούγονται, κατά κύριο λόγο, ανθρώπινες ομιλίες (έντονη περιπατητική δραστηριότητα και ψυχαγωγική) σε τέτοια ένταση που σκεπάζουν τα υπόλοιπα ακούσματα (ήχος από κάποιο κατάστημα, μουσική...) και γίνονται πιο έντονες όσο πλησιάζεται το παρακάτω αστικό περιβάλλον που ο χώρος είναι περιορισμένης κλίμακας. **(Πεζόδρομος 25^{ης} Αυγούστου)** Στον πεζόδρομο ακούγονται θορυβήσεις οχημάτων ενώ παρακάτω διακρίνονται ανθρώπινες ομιλίες και ελάχιστοι μελωδικοί ήχοι. Η κλίμακα του χώρου αλλοιώνει την ποιότητα των ακουσμάτων. Τις νυχτερινές ώρες στον χώρο παρατηρούνται κυρίως ανθρωπογενείς ήχοι (περιπατητική δραστηριότητα), έχουν μειωθεί οι μηχανικοί ήχοι και τα ακούσματα είναι περισσότερο διακριτά από τον παρατηρητή.

Πως βιώνει ο παρατηρητής το χώρο βάσει των παρατηρήσεων στο διάγραμμα 6.

Αποτυπώνεται η αίσθηση που προκαλεί ο χώρος στον χρήστη βάσει των ακουστικών ερεθισμάτων.

Ήχοι _ Αίσθηση Χώρου

Δυσαρέσκεια : μηχανάκι διερχόμενο, λεωφορείο, κόρνες, εξατμίσεις, αυτοκίνητο, Φωνές.

Ηρεμία : Περιβάλλον (Νερό, αέρας, ήχος φύλλων), Ζώα(πουλιά)

Οικειότητα : βήματα, φτέρνισμα, συζητήσεις, ομιλίες

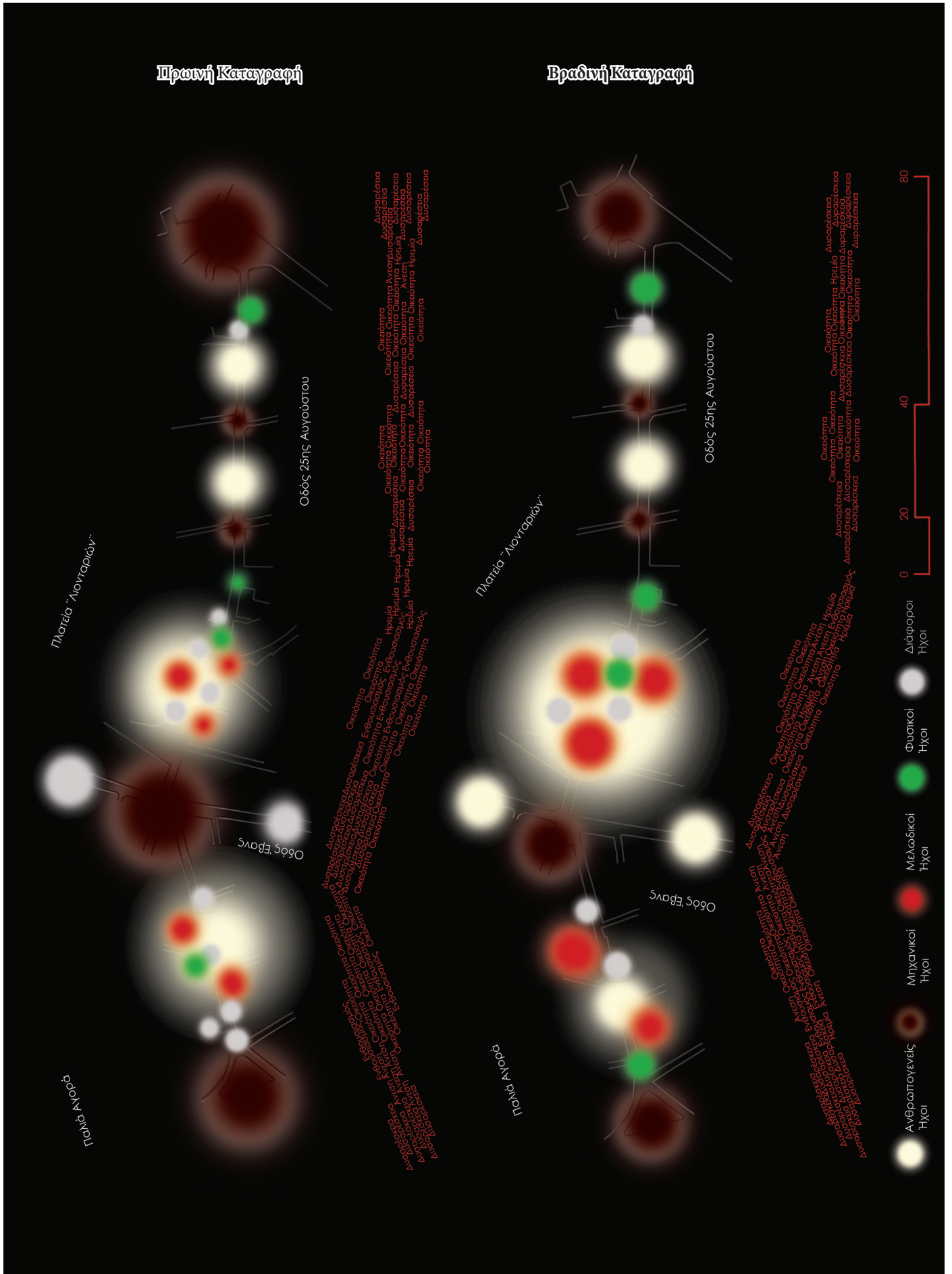
Ενθουσιασμός : Μουσική (από χώρους ψυχαγωγίας)

Άνεση : χτυπήματα πόρτας, ποτήρια, πιρούνια, πιάτα από μαγαζιά, ήχοι : κρεοπωλείου, καφεκοπτείο.

2.3.1.2 Συμπέρασμα

Αναλύοντας το παραπάνω διάγραμμα ηχητικών ερεθισμάτων, σημειώνεται πως ο χώρος κατά τις πρωινές ώρες προκαλεί άνεση, οικειότητα προς τον παρατηρητή και σε λιγότερο βαθμό προκαλεί το αίσθημα της ηρεμίας και του ενθουσιασμού. Τα σημεία που προκαλούν δυσαρέσκεια στον περιπατητή εξελίσσονται τοπικά και σε μεγάλη ένταση αλλά δεν σημειώνονται σε όλο το μήκος της πρωινής διαδρομής. Σε γενικές γραμμές ο χώρος αντιμετωπίζεται ευχάριστα ως προς το σύνολο της πόλης. Στην βραδινή αποτύπωση των ηχητικών ερεθισμάτων παρατηρούνται αρκετές διαφοροποιήσεις κυρίως στο πλαίσιο της έντασης των ερεθισμάτων και όχι τόσο στην ποιότητα. Στα σημεία που προκαλείται η δυσαρέσκεια είναι αρκετά μειωμένη σε ένταση και αυτό διότι οι μηχανικοί ήχοι έχουν ελαττωθεί. Στα υπόλοιπα σημεία ο χώρος προκαλεί αισθήματα οικειότητας και άνεσης (κυρίως στην πλατεία λιονταριών και την οδό της 25^{ης} Αυγούστου, αναφέρονται στην έντονη ανθρώπινη δραστηριότητα), και παράλληλα η ένταση στο σύνολο των ηχητικών ερεθισμάτων είναι αισθητά μεγαλύτερη εξαιτίας της μειωμένης εμπορικής δραστηριότητας διότι έχουν μειωθεί οι διάφοροι και οι μηχανικοί ήχοι.

Διάγραμμα 6: Ακουστική Ποιότητα Χώρου

2.4 Οσφρητικές καταγραφές

2.4.1 Χρήστες, Χρήστες και Δραστηριότητες στο αστικό περιβάλλον

Τι δείχνει το διάγραμμα 7 : Το διάγραμμα αφορά την οσφρητική αίσθηση._____ Οι οσμές που παρατηρεί ο περιπατητής κατηγοριοποιούνται, βάσει της προέλευσης τους, σε ανθρωπογενείς, τεχνητές και οσμές τροφής. Το μέγεθος του κυκλικού σχήματος στο διάγραμμα συμβολίζει το εύρος της αντίστοιχης οσμής, όπως ο παρατηρητής την αντιλήφθηκε μέσω των αισθήσεών του, το πρωί και το βράδυ.

Κατηγοριοποίηση Οσμών

- **Ανθρωπογενείς** : αρώματα, ιδρώτας, καπνός τσιγάρου
- **Τεχνητές** : καυσαέριο, μπογιά, σίδηρο, αποχέτευση, πλαστικό
- **Τροφής** : κοτόπουλο, ψάρι, καφέ, ψημένο κρέας, σουβλάκι
χυμός πορτοκάλι, φρέσκο ψωμί τυρόπιτα

2.4.1.1 Παρατηρήσεις

(Παλιά Αγορά) Τις πρωινές ώρες καταγράφηκαν αρκετά και ποικίλα ερεθίσματα οσμών στο χώρο. Στην αγορά παρατηρείται έντονη εναλλαγή των οσφρητικών ερεθισμάτων, έχουν μικρή ένταση αλλά αποτελούν μία συνεχή ενότητα από τεχνητές ανθρωπογενείς και οσμές τροφής, που η μία αυτομάτως αντικαθιστά την άλλη καθώς διασχίζει ο περιπατητής την αγορά. Το βράδυ η παραπάνω ενότητα οσμών αντικαθίστανται από μεμονωμένες εστίες οσφρητικών ερεθισμάτων, για παράδειγμα η οσμή της τροφής συναντάται προς το τέλος της αγοράς, δηλαδή δεν αναμιγνύονται οι οσμές διότι οι δραστηριότητες στον χώρο εξελίσσονται σημειακά. **(Εμπορικός δρόμος Έβανς)** Ο εμπορικός δρόμος έχει τα ίδια ερεθίσματα το πρωί και το βράδυ με την διαφορά ότι το πρωί είναι πολύ πιο έντονη η οσμή των καυσαερίων λόγω έντονης κινητικότητας οχημάτων. Είναι πιθανώς το πιο δυσάρεστο σημείο της αστικής διαδρομής από άποψη οσφρητικών ερεθισμάτων και ο κόσμος δεν επιλέγει τα καταστήματα αναψυχής στο συγκεκριμένο δρόμο παρά μόνο τα εμπορικά. Το βράδυ περιορίζεται η ένταση των τεχνητών οσμών και στο χώρο συνυπάρχουν και ανθρωπογενείς οσμές.

(Πλατεία "Λιονταριών") Στην αρχή της πλατείας τα οσφρητικά ερεθίσματα δεν είναι τόσο έντονα, οι μυρωδιές απλώνονται στην κλίμακα του αστικού χώρου και δεν είναι τόσο ευδιάκριτες προς τον αποδέκτη, ενώ παρακάτω μεγαλώνει η ένταση των οσμών ώστε να είναι περισσότερο κατανοητά τα ερεθίσματα του τοπίου. Το βράδυ η διαφορά μεταξύ των δύο σημείων της πλατείας γίνεται περισσότερο έντονη διότι στην αρχή του χώρου οι ανθρωπογενείς οσμές έχουν μειωθεί ενώ στο επόμενο σημείο τα οσφρητικά ερεθίσματα είναι πιο έντονα στο χώρο. Σύμφωνα με τα παραπάνω

έχουμε ένα πιο ουδέτερο αστικό περιβάλλον και ένα πιο “δραστήριο” περιβάλλον παρόλο που έχουν κοινές δραστηριότητες. **(Πεζόδρομος 25^{ης} Αυγούστου)** Πρόκειται για το αστικό περιβάλλον της διαδρομής που εναλλάσσονται τα τεχνητά με τα ανθρωπογενή οσφρητικά ερεθίσματα σε όλο το μήκος του τόσο το πρωί όσο και το βράδυ. Ο συνδυασμός των δυσάρεστων οσμών (καυσαέρια) με τα ευχάριστα ερεθίσματα (αλμύρα και ιώδιο της θάλασσας) προκαλεί σύγχυση στην εντύπωση του χώρου από τον περιπατητή

Πως βιώνει ο παρατηρητής το χώρο βάσει των παρατηρήσεων στο διάγραμμα 7.

Αποτυπώνεται η αίσθηση που προκαλεί ο χώρος στον χρήστη βάσει των οσφρητικών ερεθισμάτων.

Οσμές _ Αίσθηση Χώρου

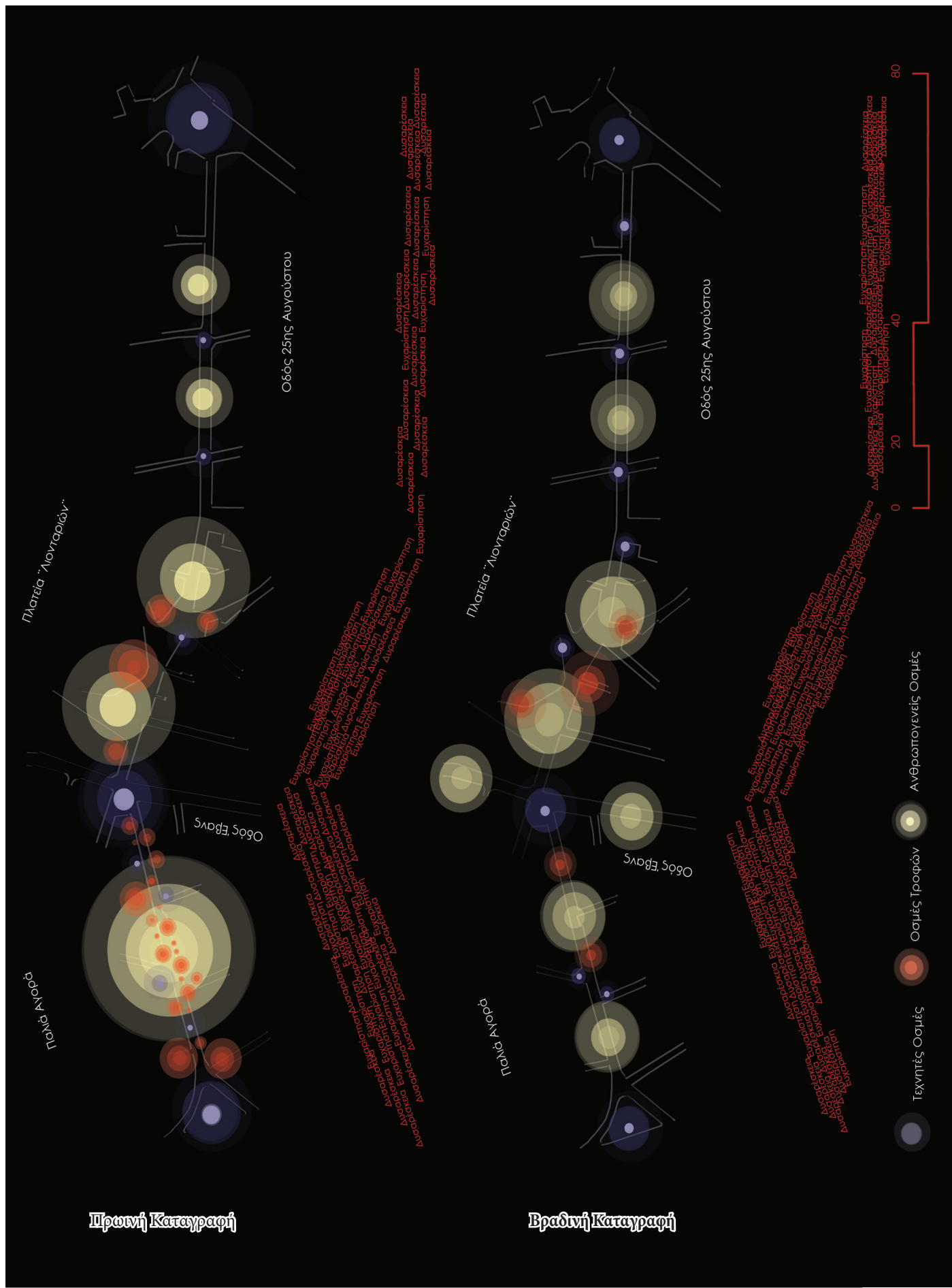
Ευχαρίστηση: Αρώματα, κοτόπουλο, καφές, ψημένο κρέας, σουβλάκι, χυμός πορτοκάλι, φρέσκο ψωμί, τυρόπιτα

Δυσάρεσκα : ιδρώτας, καπνός τσιγάρου, ψάρι, καυσαέριο μπιγιά, σίδηρο, αποχέτευση, πλαστικό

2.4.1.2 Συμπέρασμα

Από τα παραπάνω παρατηρείται ότι παρόλο που κάποια οσφρητικά ερεθίσματα ανήκουν σε διαφορετικές κατηγορίες ο παρατηρητής τα μεταφράζει ως “ευχάριστη” ή “δυσάρεστη” εντύπωση βάσει των προσωπικών του ιδιαιτεροτήτων. Για παράδειγμα η μυρωδιά του ψαριού ανήκει στην κατηγορία των τροφών αλλά στη προκειμένη περίπτωση χαρακτηρίζεται ως “δυσάρεστη” εντύπωση στο χώρο. Το πρωί στο χώρο κυριαρχεί σύνθετη εντύπωση του περιβάλλοντος με συνδυασμό τόσο δυσάρεστων όσο και ευχάριστων οσμών (κυρίως στις τρεις πρώτες ενότητες της διαδρομής) ενώ το βράδυ οι οσμές αντισταθμίζονται και δεν ποικίλουν τόσο με αποτέλεσμα να προκαλούν σύνθετες εντυπώσεις στον παρατηρητή.

Διάγραμμα 7: Ποιότητα Οσμών στο Χώρο

2.5 Απτικές καταγραφές

2.5.1 Θερμοκρασία και Υλικές Ποιότητες στον αστικό χώρο του πεζόδρομου

Τι δείχνει το διάγραμμα 8 : Το διάγραμμα αφορά την απτική αίσθηση. Στο διάγραμμα κατηγοριοποιούνται τα απτικά ερεθίσματα σε δύο κατηγορίες: σε εκείνα που προέρχονται από την επαφή του πέλματος με το έδαφος και εκείνα που σχετίζονται με το δέρμα και αφορούν την (πρωινή) θερμοκρασία που αισθάνεται ο παρατηρητής, μόνο για τις πρωινές ώρες.

Κατηγοριοποίηση Απτικών Ερεθισμάτων:

- **Πέλμα:** εμπόδια δαπέδου, πλάκες πεζόδρομου, τουβλάκι, κυρτώματα δαπέδου
- **Δέρμα :** θερμοκρασία (ζέστη)

2.5.1.1 Παρατηρήσεις

Παρατηρώντας το διάγραμμα και συγκρίνοντας τη συχνότητα των δύο κατηγοριών απτικών ερεθισμάτων διαπιστώνεται πως εκείνα που σχετίζονται με το δέρμα (θερμοκρασία περιβάλλοντος) είναι πιο συχνά. Στην κατηγορία του πέλματος παρατηρείται ότι υπάρχει μία συνέχεια ως προς την αίσθηση του περιπατητή, το υλικό της διαδρομής έχει σύντομες εναλλαγές και συμβαίνει μόνο στα κομβικά σημεία που συνδέονται οι ενότητες της διαδρομής. Στη διάρκεια όλης της διαδρομής ο περιπατητής αισθάνεται τον βηματισμό του και η ποιότητα του εδάφους τον υποβάλλει στη διαδικασία να αντιληφθεί αν βρίσκεται σε πεζοδρομημένη περιοχή ή σε άσφαλτο, από την ποιότητα των υλικών (λεία επιφάνεια, τραχεία, ανάγλυφη κ.ο.κ) Στο χώρο η θερμοκρασία έχει σταθερές διακυμάνσεις και βρίσκεται περίπου στα ίδια επίπεδα εκτός από τον χώρο της πλατείας Λιονταριών όπου παρατηρείται αυξημένη θερμοκρασία λόγω του ότι η κλίμακα των κτιρίων είναι μικρή και ο χώρος δεν προστατεύεται. Παρατηρούνται στο σύνολο της διαδρομής διάφορα εμπόδια από σπασμένες πλάκες που έρχονται σε επαφή με το πέλμα του περιπατητή και του προκαλούν εκνευρισμό.

Πως βιώνει ο παρατηρητής το χώρο βάσει των παρατηρήσεων στο διάγραμμα 7.

Αποτυπώνεται η αίσθηση που προκαλεί ο χώρος στον περιπατητή βάσει των απτικών στοιχείων.

Απτικά Ερεθίσματα _ Αίσθηση Χώρου

Δυσaréσκεια : ζέστη, , έντονο ανάγλυφο πάτωμα, εμπόδια εδάφους

Ευχάριστηση : κανονική θερμοκρασία

Ανασφάλεια : γλοιώδης πλάκες, σπασμένες πλάκες

2.5.1.2 Συμπέρασμα

Η αναγωγή των απτικών ερεθισμάτων που προέρχονται από το πέλμα σε αίσθηση δυσaréσκειας, έχει να κάνει με την έλλειψη ισορροπίας, πχ αν γλιστράνε οι πλάκες, λόγω προβληματικού δαπέδου. Στο σύνολο της διαδρομής παρατηρούνται σταδιακά εμπόδια στο έδαφος, κυρίως στην παλιά αγορά, εξαιτίας των πλακών, η υπόλοιπη διαδρομή έχει σκληρές επιφάνειες που προσφέρουν ασφάλεια στον χρήστη. Ως προς τα απτικά ερεθίσματα που απευθύνονται στο δέρμα, ο περιπατητής έχει μία ευχάριστη διαδρομή παρά μόνο στο σημείο της πλατείας Λιονταριών που παρατηρείται απότομη αύξηση της θερμοκρασίας.

2.6 Καταγραφή πεζόδρομου εντός μίας εβδομάδας

Διαδρομή: Παλιά Αγορά _ Έβανς_ Πλατεία Λιονταριών_ 25^{ης} Αυγούστου

Ημερομηνία: 05/11/2014

Τοποθεσία: Στο κέντρο του Ηρακλείου

Ωρα εβδομαδιαίας καταγραφής : 8.00-10.00 πμ

Ερεθίσματα: Οπτικά, Ακουστικά, Οσφρητικά και Απτικά

2.6.1.1 Περιγραφή Γεγονότων

Στην παρούσα αστική διαδρομή πραγματοποιήθηκε εβδομαδιαία καταγραφή των αλλαγών ως προς τα χαρακτηριστικά του τοπίου με σκοπό να ερευνησουμε τον βαθμό επιρροής τους στην εικόνα του αστικού περιβάλλοντος. Αρχικά καταγράφηκε σχολική πορεία μαθητών του νομού Ηρακλείου από όλα τα λύκεια της περιοχής διακόπτοντας την κυκλοφορία των οχημάτων στον εμπορικό δρόμο της Έβανς για αρκετή ώρα το πρωί. Το συγκεκριμένο γεγονός καταγράφηκε για δύο κατ'εξακολούθηση ημέρες στην περιοχή μελέτης. Την επόμενη ημέρα επισκέφτηκαν το χώρο τουρίστες κρουαζιερόπλοιου γεμίζοντας τον πεζόδρομο με εξακόσιους επιπλέον χρήστες οι οποίοι περπάτησαν όλη την διαδρομή μέχρι την παλιά αγορά με σκοπό να φωτογραφίσουν τα μνημεία και να αγοράσουν παραδοσιακά αντικείμενα του νησιού. Μία άλλη δραστηριότητα παρατηρήθηκε στον χώρο του ενετικού κτιρίου (Logia)⁵² νεαρά άτομα χόρευαν σύγχρονους χορούς (break dance) μέσα στον χώρο του μνημείου και έκαναν ακροβατικές επιδείξεις στους περαστικούς. Επιπλέον στην πλατεία της εκκλησίας του Αγίου Τίτου⁵³ το Σάββατο μαζεύονται οι γονείς με τα παιδιά τους και παίζουν όλα μαζί είτε με κάποια μπάλα είτε μεταξύ τους κρυφτό και κυνηγητό. Και την Κυριακή πραγματοποιήθηκε συναυλία λίγο πριν την αρχή του πεζόδρομου της 25^{ης} Αυγούστου με Κρητική μουσική και ο κόσμος μαζεύτηκε στο σύνολο του χώρου γύρω από την συγκεκριμένη ψυχαγωγική δραστηριότητα.

Τι δείχνει το διάγραμμα 9 : Το διάγραμμα αφορά την ακουστική αίσθηση. Επιχειρείται να αποτυπωθούν πάνω στο υφιστάμενο (πρωινό) ηχητικό διάγραμμα (6) οι αλλαγές του περιβάλλοντος ως προς τα εβδομαδιαία ακουστικά ερεθίσματα που καταγράφηκαν στη διαδρομή.

Κατηγοριοποίηση Ηχητικών Ερεθισμάτων:

- **Ανθρωπογενείς** : Σώμα(βήματα, φτέρνισμα), Φωνές(συζητήσεις ,ομιλίες)
- **Μελωδικοί** : Μουσική

2.6.1.2 Παρατηρήσεις

⁵² Το κτίριο ανήκει στην 3^η ενότητα της διαδρομής

⁵³ Η εκκλησία βρίσκεται στην 4^η ενότητα της διαδρομής(οδό 25^{ης} Αυγούστου)

Στην αποτύπωση των ηχητικών ερεθισμάτων στο διάγραμμα (9) παρατηρείται ότι στα σημεία που υπήρξε καινούργια ανθρώπινη δραστηριότητα έχουν διαφοροποιηθεί τα ακουστικά ερεθίσματα, βάσει της προέλευσης τους, άλλοτε ανθρωπογενή και άλλοτε μελωδικά ερεθίσματα. Αλλαγές παρατηρούνται στην 2^η ενότητα της διαδρομής (οδό Έβανς), στην 3^η και την 4^η ενότητα (πλατεία Λιονταριών και 25^{ης} Αυγούστου). Από την 2^η ενότητα αφαιρούνται τα τεχνητά ερεθίσματα και αντικαθίστανται από τα ανθρωπογενή, στην επόμενη αλλαγή αυξάνεται δραματικά η ένταση των ανθρωπογενών ερεθισμάτων σε τέτοιο βαθμό που καλύπτουν τις υπόλοιπες ακουστικές ποιότητες του χώρου. Και στην 4^η ενότητα αποτυπώνεται μία επιπλέον ηχητική κατηγορία, τα ανθρωπογενή ερεθίσματα. Όλες οι παραπάνω αλλαγές προκαλούν διαφορετική εντύπωση στον περιπατητή ως προς τον χώρο αλλά επίσης αποτυπώνονται στο μυαλό του καθενός και ανασύρονται επιλεκτικά όταν επικαλεσθεί ο χώρος στην μνήμη του. Ουσιαστικά τα ερεθίσματα αυτά είναι συνυφασμένα με την βιωματική εμπειρία του περιπατητή στην διαδρομή και όταν επικαλεσθεί την μνήμη του για αυτόν τον χώρο ανακαλεί και τις εικόνες των δραστηριοτήτων ως αναπόσπαστο μέρος του περιβάλλοντος.

Πως βιώνει ο παρατηρητής το χώρο βάσει των παρατηρήσεων στο διάγραμμα 9.

Αποτυπώνεται η αίσθηση του χώρου βάσει των εβδομαδιαίων ακουστικών ερεθισμάτων .

Ήχος _ Αίσθηση Χώρου

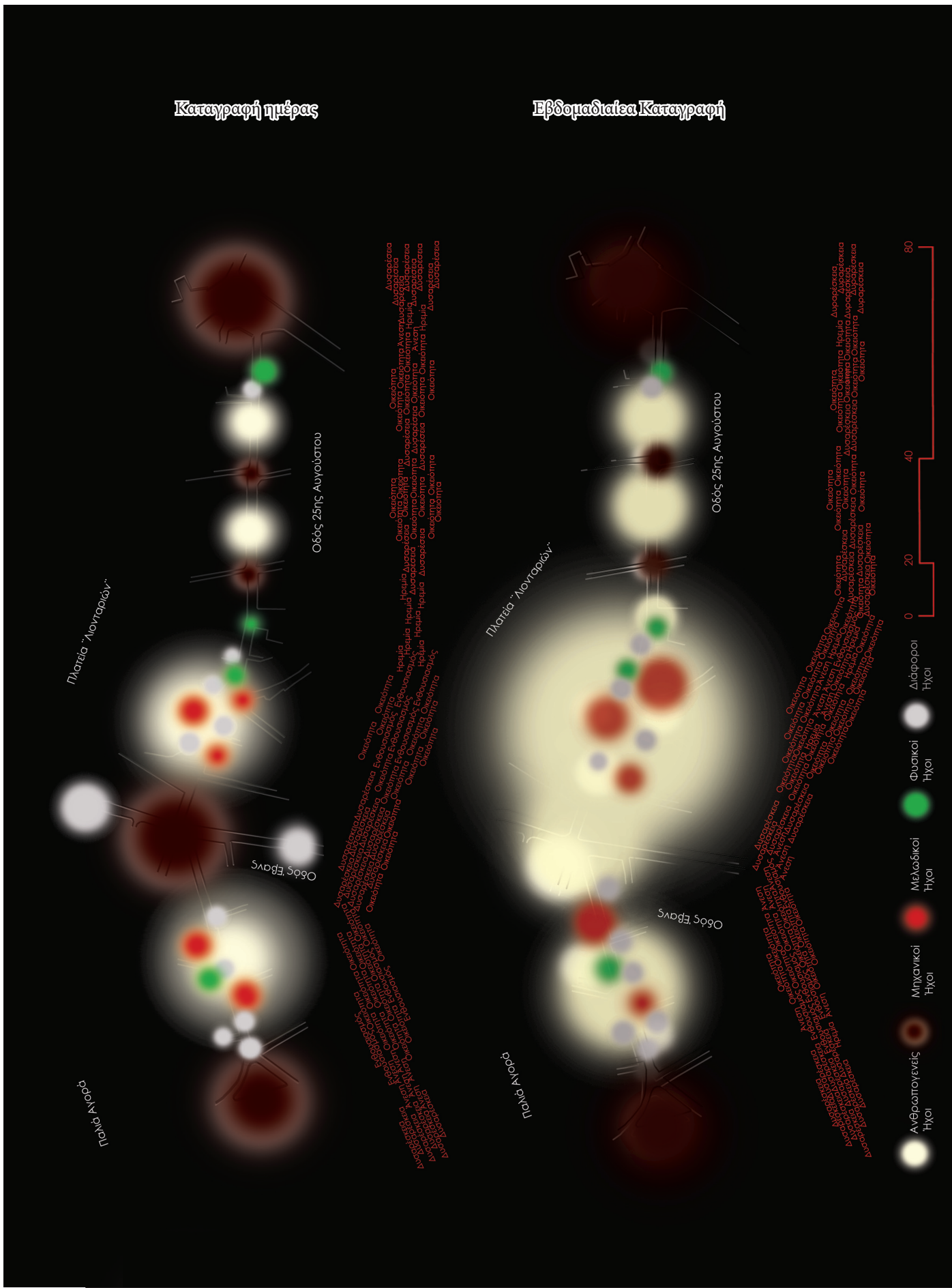
Δυσαρέσκεια : Φωνές , θορυβήσεις, ενοχλητικοί ήχοι

Ενθουσιασμός : μουσικά ακούσματα, γέλια ανθρώπων

2.6.1.3 Συμπέρασμα

Ο αστικό χώρος μπορεί να αλλάξει μορφή και εικόνα ανάλογα με τα χαρακτηριστικά που τον συνθέτουν κάθε φορά. Τα γεγονότα στο περιβάλλον αποτυπώνονται στην μνήμη του χρήστη με αποτέλεσμα να διαμορφώνεται κάθε φορά μία διαφορετική αντίληψη του χώρου σύμφωνα με τα υπερκείμενα στοιχεία που συμβαίνουν σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Σημαντική παρατήρηση είναι ότι υπάρχουν σημεία στη διαδρομή που παρόλη την αλλαγή στη δραστηριότητα παραμένουν ως δυσάρεστη εντύπωση (οδό Έβανς) και αυτό διότι μπορεί αν άλλαξε η κατηγορία αλλά η ποιότητα του ηχητικού ερεθίσματος ανήκει στα δυσάρεστα ακούσματα, σύμφωνα με τον περιπατητή. Το σημαντικότερο που αποκομίζεται από την συγκεκριμένη αποτύπωση είναι ότι ένας χώρος μπορεί να αποκτήσει διαφορετική "ατμόσφαιρα" αντικαθιστώντας κάποιο χαρακτηριστικό του γνώρισμα, όπως φαίνεται και παραπάνω.

Διάγραμμα 9: Σύγκριση Ακουστικών Καταγραφών

Κεφάλαιο 3^ο

Συγκριτικές καταγραφές του πεζόδρομου

3.1 Καταγραφή βιωματικής εμπειρίας από άλλους χρήστες

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται οι βιωματικές καταγραφές τρίτων χρηστών στο περιβάλλον του πεζόδρομου ώστε να αποτυπωθούν στην έρευνα τα χαρακτηριστικά που αντιλαμβάνεται ο παρατηρητής σύμφωνα με τις δικές τους μαρτυρίες. Παρακάτω λοιπόν ακολουθεί η περιγραφή του χώρου από την βιωματική εμπειρία πέντε χρηστών και παράλληλα πραγματοποιείται μία προσωπική χαρτογράφηση των περιγραφών ερμηνεύοντας τις εικόνες που μετέφεραν οι χρήστες σε διαγράμματα.

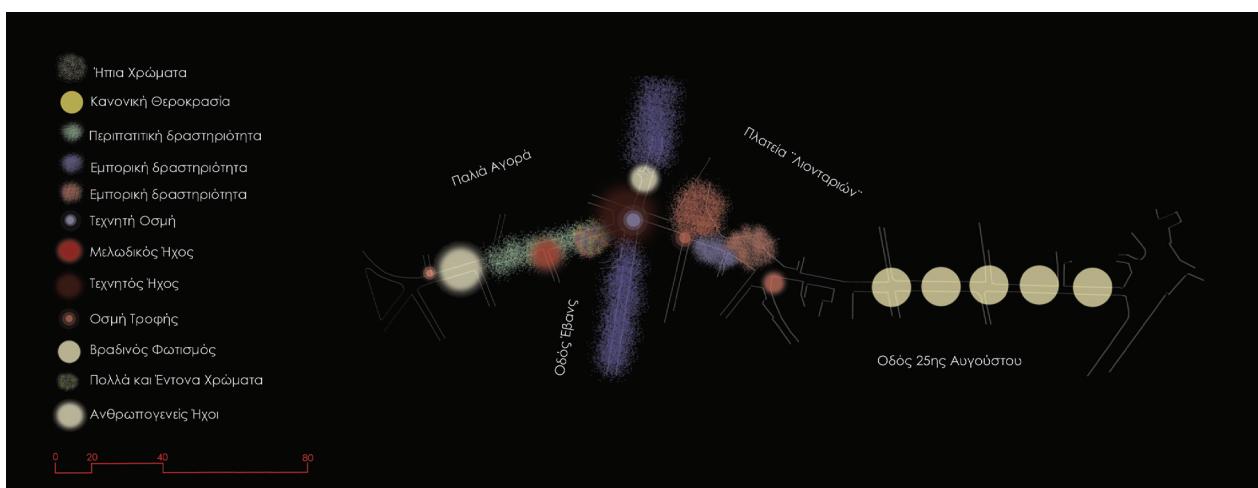
Διαδρομή: Παλιά Αγορά _ Έβανς_ Πλατεία Λιονταριών_ 25^{ης} Αυγούστου

Ημερομηνία: 09/11/2014

Τοποθεσία: Στο κέντρο του Ηρακλείου

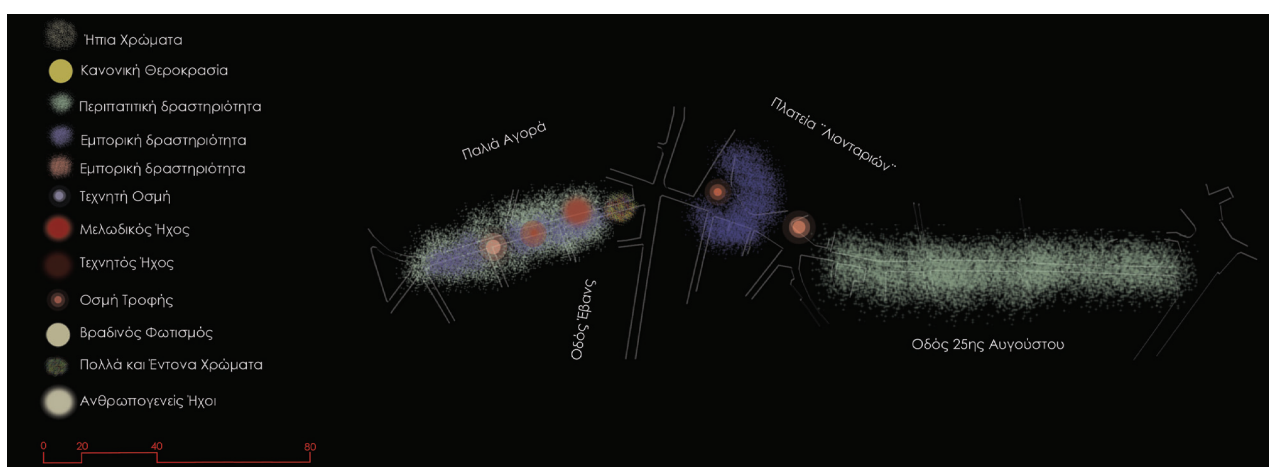
Ωρα πρωινής καταγραφής: 8.00-10.00 πμ

Χρήστης (α) «Όταν περνάω από την παλιά αγορά πάντα μυρίζω την δυσάρεστη οσμή των ψαριών και θέλω να φύγω το συντομότερο από εκεί, παρατηρώ τους ηλικιωμένους στο παραδοσιακό καφενείο οι οποίοι λογομαχούν για τα πολιτικά ζητήματα γεγονός που μου προκαλεί γέλιο, ακόμη η ένταση του κόσμου που διασχίζει την αγορά μου προκαλεί δυσφορία και ζάλη ενώ εντύπωση μου κάνουν τα σφουγγάρια στα τουριστικά μαγαζιά. Το βράδυ όταν διασχίζω την αγορά μου αρέσει πολύ περισσότερο διότι ακούω την μουσική από τα παραδοσιακά μεζεδοπωλεία και το τοπίο είναι σχεδόν άδειο από κόσμο. Μετά στον εμπορικό δρόμο δύο εικόνες μου έρχονται έντονα στο μυαλό η φασαρία των οχημάτων και η δυσάρεστη οσμή των καυσαερίων, οι τροχονόμοι που φωνάζουν και τα ωραία εμπορικά μαγαζιά. Η πλατεία λιονταριών είναι για εμένα το σημείο συνάντησης με την παρέα μου και η βόλτα με τους παππούδες κατά την παιδική μου ηλικία για να φάμε παραδοσιακή μπουγάτσα. Μία άλλη εικόνα που μου έρχεται είναι οι πλανόδιοι, η ηλικιωμένη γυναίκα με τα αχνιστά καλαμπόκια, ο συσσωρευμένος κόσμος των καφετεριών και στο κτίριο της Logia τα παιδιά που χορεύουν break dance κάνοντας χορευτικές επιδείξεις. Όταν περπατάω στον πεζόδρομο της 25^{ης} Αυγούστου το βλέμμα μου πηγαίνει προς το λιμάνι του Κούλε και θυμάμαι πάντα μετά από την βραδινή βόλτα μαζευόμαστε με την παρέα μου στα παγκάκια και κοιτάμε τα φωτισμένα νεοκλασικά κτίρια.»⁵⁴

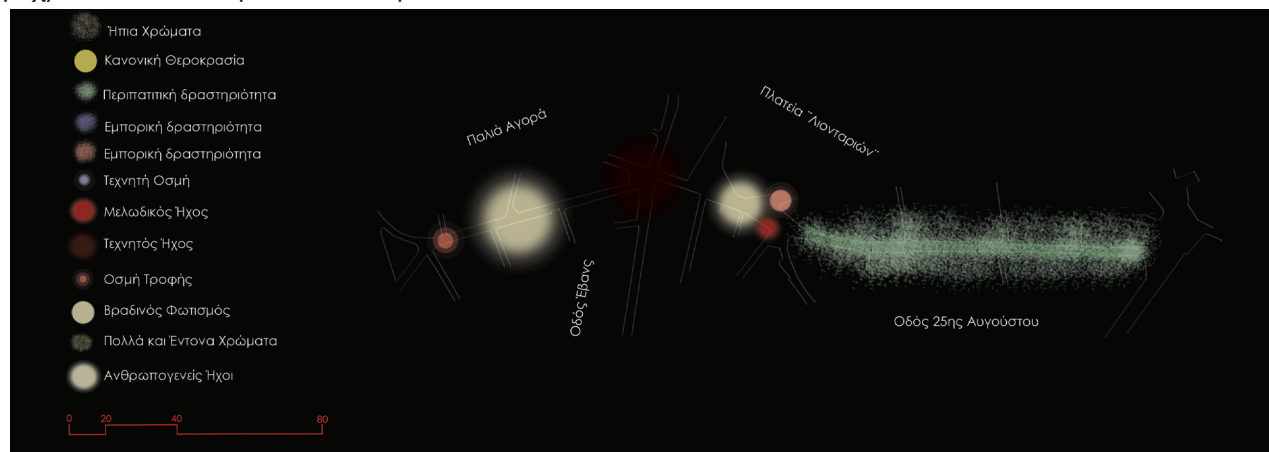
Διάγραμμα 10: Αποτύπωση περιγραφής του χώρου από τον χρήστη (α).

Χρήστης (β) « Από την παλιά αγορά μου έχει μείνει αποτυπωμένο στο μυαλό η μυρωδιά του ελληνικού καφέ που αγοράζω το σαββατοκύριακο, τα τουριστικά μαγαζιά με τα μικρά αντικείμενα και τον κόσμο που διασχίζει την αγορά βιαστικός κάθε μέρα. Περισσότερο όμως θυμάμαι τα καταστήματα της αγοράς που πουλούσαν είδη πρώτης ανάγκης και όχι τουριστικά είδη. Με ενοχλεί το πλακάκι που γλιστράει και δεν μπορώ να περπατήσω άνετα, εικόνες έρχονται στο μυαλό μου από τα μεζεδοπωλεία και την παραδοσιακή μουσική ιδιαίτερα προς τις βραδινές ώρες. Η πιάτσα των ταξί είναι χαραγμένη εικόνα για τον πεζόδρομο καθώς και τον πρωινό καφέ που απολαμβάνω στην πλατεία λιονταριών. Το σύγχρονο κτίριο της δημοτικής βιβλιοθήκης δεν είναι συμβατό με την υπόλοιπη αρχιτεκτονική φυσιογνωμία των κτιρίων ενώ μου αρέσει πολύ να κοιτάω τις πολύχρωμες βιτρίνες των καταστημάτων. Όταν περνάω από την πλατεία οι μυρωδιές των ψημένων εδεσμάτων μου τραβάνε την προσοχή και αυτομάτως πεινάω. Στον πεζόδρομο παρατηρώ συνεχώς την αρχιτεκτονική των νεοκλασικών κτιρίων κάνοντας βόλτα και γυμναστική, κυρίως τις απογευματινές ώρες, μέχρι το λιμάνι του Κούλε.»⁵⁵

Διάγραμμα11: Αποτύπωση περιγραφής του χώρου από τον χρήστη (β).

Χρήστης (γ) « Αποφεύγω να διασχίζω την παλιά αγορά διότι βρωμάει και με ενοχλεί η πολυκοσμία μόνο το βράδυ περνάω και κάνω βόλτα ή επισκέπτομαι τα παραδοσιακά μεζεδοπωλεία με τους φίλους μου. Ηχορύπανση των αυτοκινήτων και φασαρία από την κίνηση στον δρόμο, οι ομιλίες των περαστικών στην πλατεία και τα ωραία σουβλάκια που κάνουν στα μαγαζιά. Όταν γίνονται κρητικές συναυλίες μαζευόμαστε παρέα και διασκεδάζουμε μέχρι αργά και μετά περπατάμε στον πεζόδρομο μέχρι το τέλος του μόλου στο λιμάνι του Κούλε.»⁵⁶

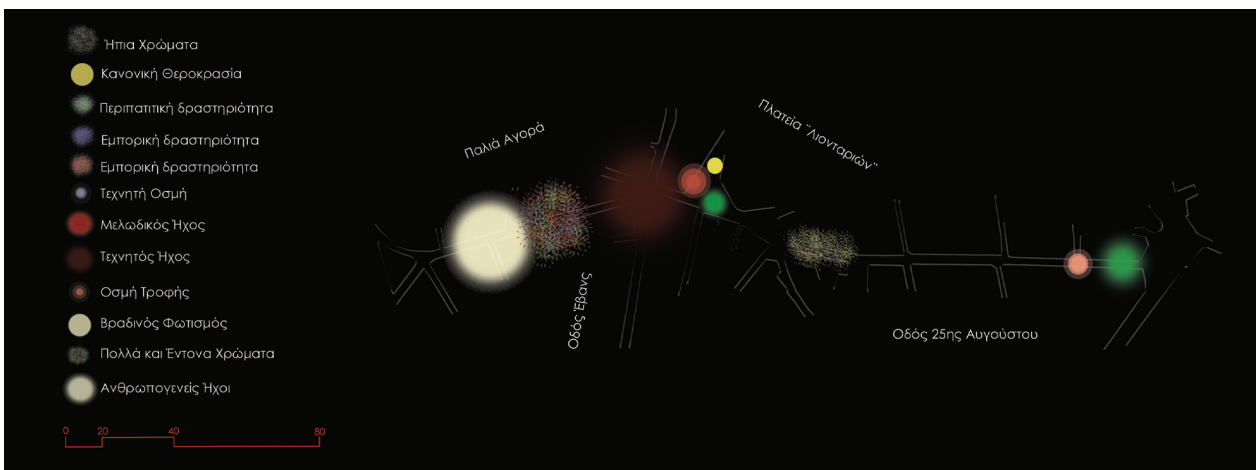

Διάγραμμα12: Αποτύπωση περιγραφής του χώρου από τον χρήστη (γ).

55 Συνέντευξη από τον Πάργο Κάββαλο, στις 09/11/14, στο Ηράκλειο Κρήτης.

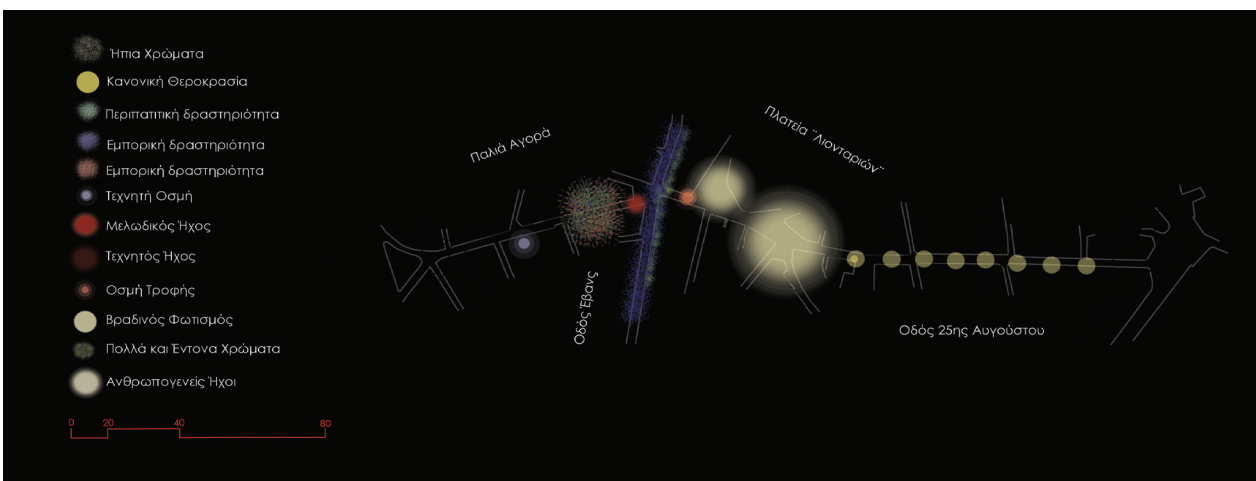
56 Συνέντευξη από την Μαρίνα Αυγενάκη, στις 09/11/2014, στο Ηράκλειο Κρήτης.

Χρήστης (δ) « Φωνές ανθρώπων, πολλά χρώματα από τα τουριστικά προϊόντα, οι τέντες της αγοράς, ο θόρυβος των αυτοκινήτων, τα καυσαέρια και η κίνηση του δρόμου τις πρωινές ώρες που κατεβαίνω στο κέντρο. Το κτίριο της δημοτικής βιβλιοθήκης, η νόστιμη μπουγάτσα της πλατείας και ο ήχος από το σιντριβάνι των "λιονταριών". Πάντα κάθομαι στο βάθος της πλατεία με τα πυκνά δέντρα για να διαβάζω κάποιο βιβλίο διότι έχει αρκετή δροσιά και ησυχία, παρακάτω παρατηρώ τα παραδοσιακά κτίρια, τα μορφολογικά τους στοιχεία, το χρώμα της πέτρας ακόμη και τις διατηρητέες εξώπορτες. Επίσης στις εικόνες του πεζόδρομου προστίθεται και η ταβέρνα που πηγαίνουμε τα καλοκαίρια με την οικογένειά μου, ακόμη έχω έντονη την αίσθηση της αλμύρας της θάλασσας και του δροσερού αέρα.»⁵⁷

Διάγραμμα13: Αποτύπωση περιγραφής του χώρου από τον χρήστη (δ).

Χρήστης (ε) « Στην παλιά αγορά παρατηρώ τα μικρά και πολύχρωμα αντικείμενα των τουριστικών καταστημάτων, την εικόνα της ψαραγοράς, το στενό στη γωνία που μυρίζει απαίσια το βράδυ και τα παιδιά που κάνουν ακροβατικά μπροστά από τα βραδινά μεζεδοπωλεία. Πιο πέρα κοιτάω τις βιτρίνες των καταστημάτων με τις επώνυμες μάρκες ρούχων και τα ψηλά κτίρια του εμπορικού δρόμου, στην αρχή της πλατείας αποτυπώνονται στο μυαλό μου τα γευστικά παγωτά που παίρνω καθημερινά, τα πανάκριβα ρολόγια που θέλω να αγοράσω από το συγκεκριμένο μαγαζί. Στην πλατεία μία εικόνα έρχεται στο νου μου, ο κόσμος που κάθεται στα περιμετρικά παγκάκια και συζητάει, το μεγάλο ιστορικό ενετικό ρολόι (Ζενίθ) και το μαγαζί με τα αθλητικά παπούτσια...»⁵⁸

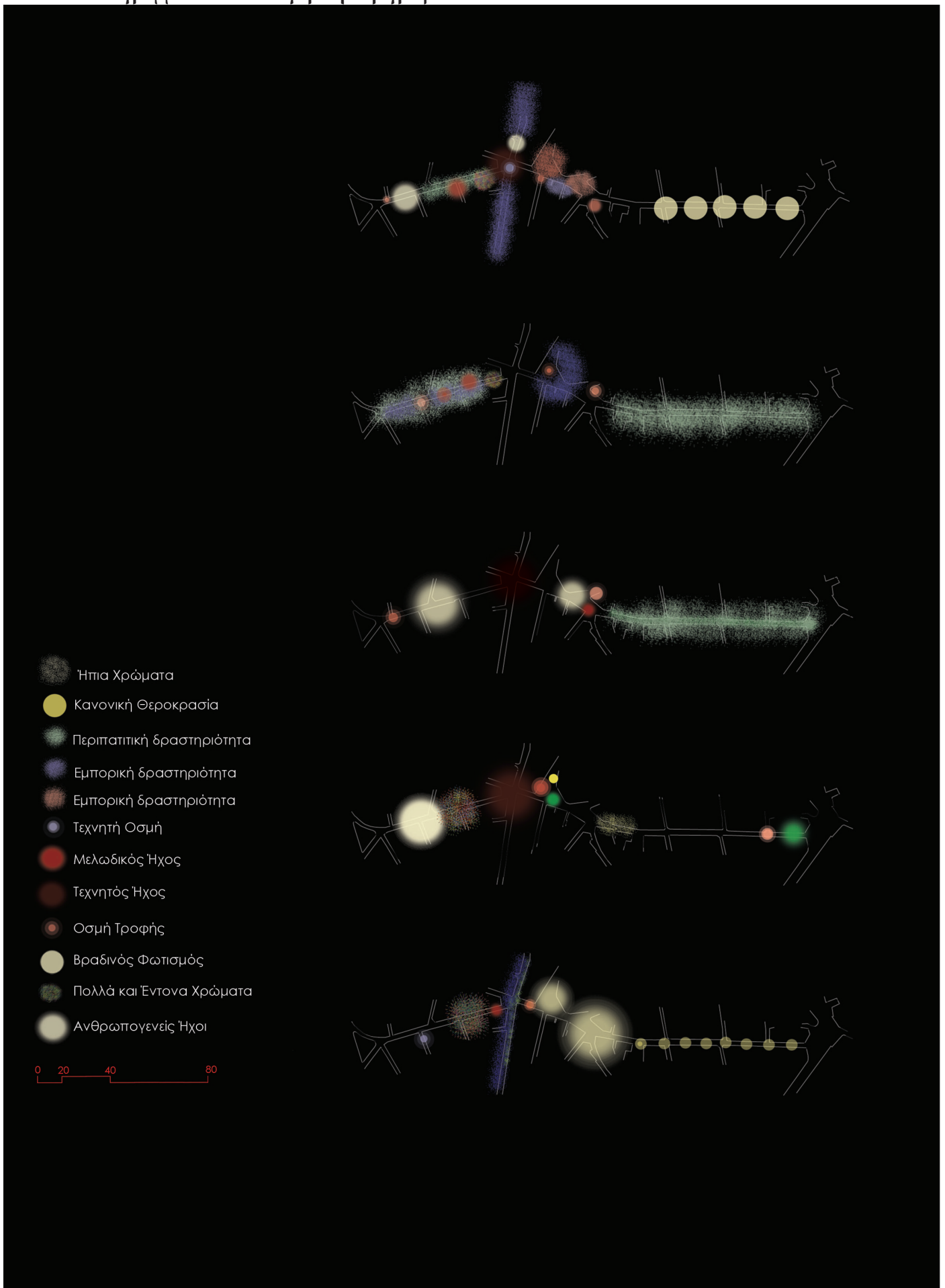

Διάγραμμα14: Αποτύπωση περιγραφής του χώρου από τον χρήστη (ε).

57 Συνέντευξη από την Αγγελική Κόκκινου, στις 09/11/2014, στο Ηράκλειο Κρήτης.

58 Συνέντευξη από την Μύρωνας Παπαδάκης, στις 09/11/2014, στο Ηράκλειο Κρήτης.

Διαγράμματα 10-14: Σύγκριση Περιγραφών

Τι δείχνουν τα διαγράμματα (10-14): Αναφέρεται στο σύνολο των αισθήσεων.

Αποτυπώνονται τα ερεθίσματα που παραλαμβάνει ο κάθε χρήστης από το περιβάλλον του πεζόδρομου. Αποτελούν ένα συνδυασμό διαγραμμάτων που κωδικοποιούνται τα ερεθίσματα βάσει των περιγραφών των χρηστών με κοινό υπόμνημα.

3.1.1.1 Παρατηρήσεις

Από τις συγκρίσεις των παραπάνω διαγραμμάτων γίνονται τρεις σημαντικές παρατηρήσεις. Η πρώτη αφορά τον ρόλο του χρόνου στη βιωματική εμπειρία του χώρου από τις περιγραφές των χρηστών. Σύμφωνα με τις περιγραφές γίνεται αναφορά σε αρκετά σημεία της διαδρομής εικόνες που προέρχονται από το παρελθόν ως μνήμες που είναι συνυφασμένες με το περιβάλλον του πεζόδρομου. Αυτό επισημαίνει ότι ο χρόνος είναι άρτια συνδεδεμένος με το χώρο μέσω την μνήμης την οποία ο χρήστης επικαλείται για να διαμορφώσει μία εικόνα στο μυαλό του.

Η επόμενη παρατήρηση επικεντρώνεται στα ερεθίσματα που παραλαμβάνει ο κάθε χρήστης από το περιβάλλον. Από τα διαγράμματα διαπιστώνεται ότι και οι πέντε χρήστες περιγράφουν εμπειρίες του χώρου οι οποίες προέκυψαν από τα ερεθίσματα του χώρου μέσω της αντιληπτικής διαδικασίας του αισθητηριακού ανθρώπινου συστήματος. Ουσιαστικά συμπεραίνεται ότι οι χρήστες αντιλαμβάνονται κυρίως τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του χώρου παρά τα ποσοτικό - γεωμετρικά στοιχεία του.

Και η τελευταία παρατήρηση εστιάζει στη σύγκριση των χωρικών ποιοτήτων που αντιλαμβάνεται ο κάθε χρήστης στο χώρο ώστε να ερευνηθεί αν οι χρήστες βιώνουν τις ίδιες εμπειρίες στο χώρο. Από τα διαγράμματα παρατηρείται ότι ο κάθε χρήστης έχει διαφορετικά βιώματα στο πεζόδρομο και παραλαμβάνει διαφορετικά ερεθίσματα από τους υπόλοιπους. Ο κάθε ένας μεταφράζει την πληροφορία σύμφωνα με τις προσωπικές του εμπειρίες, μνήμες και προσδοκίες. Για παράδειγμα μπορεί για έναν χρήστη η οσμή του ψαριού να θεωρείται ευχάριστη ενώ για έναν άλλο να είναι δυσάρεστη αίσθηση.

Γενικές Παρατηρήσεις

Ο χώρος, όπως αναλύθηκε σχολαστικά στο θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας, γίνεται αντιληπτός και βιώνεται μέσα από την ανθρώπινη φιγούρα στο χώρο, το σώμα. Στο χώρο η σωματικότητα ενεργοποιείται ταυτόχρονα μέσω του αισθητηριακού συστήματος και πραγματοποιείται η διαδικασία της αντίληψης του περιβάλλοντα χώρου. Ο παρατηρητής ενεργοποιεί συγχρόνως και τις πέντε βασικές αισθήσεις την όραση, την ακοή, την όσφρηση, την αφή και την γεύση ώστε να παραλάβει τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του χώρου στο οποίο εντάσσεται. Στη διαδικασία της αντίληψης μετέχει και η διάσταση του χρόνου διότι ο χρόνος είναι άμεσα συνδεδεμένος με το χώρο. Μέσα από τις βιωματικές καταγραφές των περιπατητών στον πεζόδρομο του Ηρακλείου παρατηρήθηκε πως σύμφωνα με τις περιγραφές τους αναφέρονταν στην βιωματική εμπειρία των ποιοτικών ερεθισμάτων του χώρου ενώ ταυτόχρονα ανέφεραν εικόνες που βίωσαν στο παρελθόν ως μέρος της εικόνας του περιβάλλοντα χώρου.

Ο χρήστης αντιλαμβάνεται τα ποιοτικά χαρακτηριστικά ενός δομημένου χώρου τα οποία σχετίζονται με την ανθρώπινη δραστηριότητα στο χώρο, τις υφές των υλικών, το φωτισμό, τους ήχους, τις μυρωδιές κ.α τα οποία συνθέτουν την ατμόσφαιρα στο δομημένο χώρο. Τα χαρακτηριστικά αυτά μπορούν να χαρτογραφηθούν όπως και τα ποσοτικά στοιχεία ενός χώρου αλλά με τελείως διαφορετικό σύστημα απεικόνισης. Τα ποσοτικά χαρακτηριστικά, κατά κύριο λόγο, αποτυπώνονται σε συμβατικούς-στατικούς χάρτες ενώ τα στοιχεία της άυλης πλευράς του χώρου αποτυπώνονται σε αφαιρετικούς χάρτες και διαγράμματα οι οποίοι απεικονίζονται διαφορετικά από τον κάθε χρήστη. Η προσέγγιση της Ψυχογεωγραφίας αποτελεί παραπλήσια θεώρηση χαρτογράφησης ενός δομημένου χώρου με την παραπάνω βιωματική καταγραφή στον πεζόδρομο. Με αυτές τις απεικονίσεις ο χρήστης έχει την δυνατότητα να διαβάσει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα ενός χωρικού συνόλου και να παρατηρήσει τις αλλαγές του χώρου στο χρόνο μέσα από αλληπάλληλες χαρτογραφήσεις. Σε αυτό το σημείο διαπιστώνεται ότι με αυτόν τον τρόπο οι αρχιτέκτονες και οι πολεοδόμοι θα έχουν την δυνατότητα να εντοπίσουν τα θετικά στοιχεία ενός χώρου και να αναβαθμίσουν κάποια άλλα που παρουσιάζουν αρνητική εικόνα στις αποτυπώσεις.

Άλλη σημαντική παρατήρηση επικεντρώνεται στο γεγονός ότι ο χώρος μπορεί να γίνεται αντιληπτός από τους χρήστες με παρόμοια διαδικασία αντίληψης των ερεθισμάτων ενός χώρου αλλά αυτό δεν συνεπάγεται ότι όλοι οι χρήστες βιώνουν τις ίδιες χωρικές ποιότητες σε αυτόν. Ο κάθε ένας παραλαμβάνει με διαφορετική αίσθηση το ερέθισμα του χώρου και συνεπώς αποτυπώνει στην μνήμη του ό,τι είναι σημαντικό και ιδιαίτερο για τον ίδιο. Μέσα από την έρευνα των τρίτων περιπλανητών στον πεζόδρομο αποδεικνύεται ότι μπορεί να παραλαμβάνουν παρόμοια χαρακτηριστικά του χώρου (π.χ οσμή τροφής) αλλά ο καθένας τα μεταφράζει σύμφωνα με τις δικές του ιδιαιτερότητες και τις προτιμήσεις του. Για παράδειγμα κάποιος χρήστης μπορεί να μεταφράσει την οσμή του ψαριού ως ευχάριστη αίσθηση στο χώρο ενώ κάποιος άλλος να υποστηρίξει ότι ο χώρος τον απωθεί εξαιτίας αυτής της μυρωδιάς.

Συμπέρασμα

Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω ο χώρος είναι άμεσα συνυφασμένος με το χρόνο και την ανθρώπινη δραστηριότητα στο ευρύτερο περιβάλλον του. Οι χρήστες αφενός αντιλαμβάνονται με την ίδια αντιληπτική διαδικασία τα αισθητηριακά ερεθίσματα του χώρου, με την όρασή του, την ακοή του, την όσφρησή του την αφή και την γεύση του, αφετέρου ο κάθε ένας αισθάνεται την πληροφορία του περιβάλλοντος με διαφορετικό τρόπο διότι μεταφράζει τα μηνύματα του χώρου σύμφωνα με την προσωπική του υπόσταση σε αυτόν. Επιπλέον στο χώρο οι χρήστες δεν βιώνουν το δομημένο στις τρεις διαστάσεις του αλλά και με την τέταρτη διάσταση, τον χρόνο. Ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται το χωροχρονικό πλαίσιο ενός δομημένου περιβάλλοντος και αυτό συνεπάγεται ότι στην διαδικασία της αντίληψης ενεργεί ταυτοχρόνως το σύστημα της εμπειρικής μνήμης με την οποία ο χρήστης έχει συνδέσει κάποιες εικόνες από το παρελθόν με τον χώρο στον οποίο εντάσσεται.. Επομένως η αντίληψη και η βιωματική εμπειρία του χρήστη για έναν οποιοδήποτε χώρο δεν είναι μόνο το αποτέλεσμα της αισθητηριακής βίωσης του χώρου, είναι συνδυασμός της εμπειρικής μνήμης ως διαμορφωμένη εικόνα του χώρου και τα ερεθίσματα που παραλαμβάνει κάθε φορά που επισκέπτεται το παρό δομημένο περιβάλλον. Επιπρόσθετα ο χώρος επηρεάζεται από τη διάσταση του χρόνου όχι μόνο μέσω της μνήμης αλλά και μέσα από τις αλλαγές που παρατηρούνται σε αυτόν ως προς τα χαρακτηριστικά του, επομένως καταλήγουμε στο γεγονός ότι ο χώρος αποτελεί μεταβαλλόμενη συνθήκη στην πάροδο του χρόνου.

Με βάσει τις παραπάνω παρατηρήσεις στο χώρο της αρχιτεκτονικής διαπιστώνεται ότι στον σχεδιασμό ενός κτιρίου ή ενός αστικού συνόλου η συνθετική πρόταση αποτελεί μία στατική απεικόνιση του δομημένου χώρου από τους αρχιτέκτονες-πολεοδόμους διότι δεν συμπεριλαμβάνεται η διάσταση του χρόνου και οι αλλαγές που προέρχονται από την δραστηριότητα του χρήστη στον χώρο.

Βιβλιογραφία

Παράρτημα Ονομάτων

Debord Guy (1931-1994) : Γεννημένος στο Παρίσι, Μαρξιστής θεωρητικός , συγγραφέας, παραγωγός , μέλος των Λεττριστών και ιδρυτικό μέλος της Διεθνούς Καταστασιακής.

Gehl Jan (1936) Δανός αρχιτέκτονας, με ειδικευση στον αστικό σχεδιασμό. Η καριέρα του εστιάζει στο να βελτιώσει την ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος με στόχο να επαναπροσδιορίσει τις αρχές σχεδιασμού του δημόσιου χώρου .

Gibson James Jerome (1904 - 1979), Αμερικάνος ψυχολόγος που έλαβε το Ph.D του από το Princeton University's Department of Psychology, και θεωρείται από τους μεγαλύτερους ψυχολόγους στον τομέα της οπτικής αντίληψης.

Hall Edward T. (1914 - 2009) Αμερικάνος ανθρωπολόγος και διαπολιτισμικός ερευνητής. Είναι ευρέως γνωστός για την θεωρία των <<proxemics>> που ανέπτυξε , στην οποία προγράφει το πως οι άνθρωποι συμπεριφέρονται και αντιδρούν στα διάφορα είδη <<προσωπικού χώρου >>

Lynch Kevin (1918 - 1984) Αμερικάνος πολεοδόμος και συγγραφέας. Συνεισφέρει στον τομέα του αστικού σχεδιασμού μέσω ερευνών εμπειρικού χαρακτήρα σχετικών με τον τρόπο με τον οποία τα άτομα αντιλαμβάνονται και προσανατολίζονται στο αστικό τοπίο.

Ashely Montagu (Montague Francis Ashley - Montagu) (1905 - 1999) Βρετανό - Αμερικανός ανθρωπολόγος που ασχολήθηκε με θέματα όπως οι φυλές και τα φύλα και με τη σχέση τους με την πολιτική και την εξέλιξη. Το 1995 η Αμερικάνικη Ανθρωπιστική Ένωση τον ανέδειξε Ανθρωπιστή της Χρονιάς.

Pallasmaa Juhani Uolevi (1936) Φιλανδός αρχιτέκτονας, καθηγητής Αρχιτέκτονας στο Πανεπιστήμιο Τεχνολογίας στο Ελσίνκι και πρώην διευθυντής του Μουσείου Φιλανδικής Αρχιτεκτονικής.

Steiner Rudolf (1861 - 1925) Αυστριακός φιλόσοφος , μεταρρυθμιστής και αρχιτέκτονας. Ο Steiner κέρδισε την αρχική αναγνώριση ως κριτικός λογοτεχνίας και ως πολιτιστικός φιλόσοφος.

Wigley Mark : Νέο - Ζηλανδός αρχιτέκτονας, θεωρητικός και κριτικός αρχιτεκτονικής Πρύτανης της Σχολής Αρχιτεκτονικής Σχεδιασμού και Συντήρησης του Columbia University (GSAAP) στη Νέα Υόρκη, συνιδρυτής του περιοδικού Volume.

Zumthor Peter (1943) Γεννήθηκε στη Βασιλεία της Ελβετίας και απο το 1958 έως το 1962 εκπαιδεύτηκε ως επιπλοποιός στο μαγαζί του πατέρα του. Στη συνέχεια σπούδασε σχέδιο και αρχιτεκτονική στο Kunstgewerbeschule Basel και στο Pratt Institute της Νέας Υόρκης.

Maurice.Merleau-Ponty,(1961) Γάλλος φαινομενολόγος. Στον πυρήνα της φιλοσοφίας του βρίσκεται ένα διαρκές όρισμα για τον θεμελιώδη ρόλο που παίζει η αντίληψη στην κατανόηση του κόσμου, όπως επίσης και στην διάδραση με αυτόν. Όπως και άλλοι φαινομενολόγοι, ο Μερλώ-Ποντύ εξέφρασε τις φιλοσοφικές του αναζητήσεις σε γραπτά κείμενα για την τέχνη, τη λογοτεχνία, τη γλωσσολογία, και την πολιτική· ωστόσο ο Μερλώ-Ποντύ ήταν ο μόνος σπουδαίος φαινομενολόγος του πρώτου μισού του εικοστού αιώνα που ασχολήθηκε εκτενώς με τις επιστήμες, και ειδικότερα με την περιγραφική ψυχολογία.

Αριστοτέλης (384 - 322 π.Χ.) Αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος και πολυεπιστήμονας , μαθητής του Πλάτωνα και δάσκαλος του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Μαζί με το δάσκαλο του Πλάτωνα αποτελεί σημαντική μορφή της φιλοσοφικής σκέψης του αρχαίου κόσμου, και η διδασκαλία του διαπερνούσε βαθύτατα τη δυτική φιλοσοφική και επιστημονική σκέψη μέχρι την Επιστημονική Επανάσταση του 17 αιώνα Υπήρξε φυσιοδίφης, φιλόσοφος, δημιουργός της λογικής και ο σημαντικότερος από τους διαλεκτικούς της αρχαιότητας.

Πικιώνης Δημήτρης (1887 - 1968) Έλληνας πολιτικός μηχανικός και ακαδημαϊκός, με πλούσιο ζωγραφικό, ποιητικό και συγγραφικό έργο. Σπούδασε Πολιτικός Μηχανικός στο ΕΜΠ. Συνέχισε τις σπουδές του στο Μοναχό και στη συνέχεια στο Παρίσι, όπου διδάχθηκε σχέδιο και ζωγραφική στην Academie de lag rande Chaumiere.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Lynch Kevin, *The Image of the city*, 1918, the MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London, 1960.

Wigley Mark, *The Architecture of Deconstruction :Deerrida's Haunt*, the MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London, 1995.

Hall Edward T., *The Hidden Dimension*, New York: Anchor Press, 1969.

Debord Guy, *Theory of the Derive*

Wigley Mark, Catherine de Zegher, *The Activist Drawing: Re-trancing Situationist Architectures from Constant's New Babylon to Beyond*, the MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London, 2001.

Pallasmaa Juhani, *The Eyes of the Skin: Architecture and the Senses*, London: Lanham, MD: Academy Editions, 1996.

Zumthor Peter, *Thinking Architecture*, (Trannsl.: Maureen Oberlin-Turner), Lars Muller Publishers, 1998.

Gibson James Jerome, *The senses Considered as Perceptual Systems*, Boston: Houghton Mifflin, 1966.

Gehl Jan : *Ανθρώπινες πόλεις*, Αθήνα 2013.

Gehl Jan: *Η ζωή ανάμεσα στα κτίρια : χρησιμοποιώντας το δημόσιο χώρο πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας*, 2013.

Steen Eiler Rasmussen ,*Experiencing Architecture*, The MIT Press, 1959.

Jujani Pallasmaa, *Polemics: Architecture and the Sensess*, Great Britain: Academy Group Ltd., 1996.

Debord Guy , *Introduction to a Critique of Urban Geography*, στο περιοδικό *Les Levers* No 6, 1955.

Hart Joseph, *A new Way of Walking*, *Utne Reade*, 2004.

Benjamin Walltep, *The Arcades Project*, translation: Howard Eiland, Kevin McLaughlin, The Belknap Press of Harward University Press, Cambridge, Massachusetts, London, 1999.

Sadler Simon, *Archigram : Architecture without architecture, the Mit Press, Cambridge, Massachusetts, London, 2005.*

Wigley Mark, *Catherine de Zegher, The Activist Drawing, the Mit Press, Cambridge, Massachusetts, London, 2001.*

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Στεφάνου Ιωσήφ, Στεφάνου Ιουλία, Περιγραφή της εικόνας της πόλης Πανεπιστημιακές Εκδόσεις ΕΜΠ, Αθήνα, 1999.

Αριστοτέλης, Μετά τα Φυσικά, μτφ. Κάλφας, Εκδ: Πόλις, Αθήνα, 2009.

Πικιώνης Δημήτρης, Κείμενα : Συναισθηματική Τοπογραφία ΜΙΕΤ, Αθήνα, 2000.

Σταυρίδης Σταύρος, Μνήμη και εμπειρία του χώρου Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 2006.

Γ.Δ. Μπαμπινιώτης, Λεξικό της νέας ελληνικής, Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε., Αθήνα 1998.

Βύρων Ιωάννου, Πολεοδομικός Σχεδιασμός και Αρχιτεκτονική της Πόλης, Κύπρος, Εκδόσεις Επίκεντρο, 2014.

Άρθρα

Zamora Antonio, "Anatomy and Structure of Human Senses Organics", Διαδικτυακό Επιστημονικό Περιοδικό Scientific Physic, <http://www.scientificphythic.com>, τελευταία πρόσβαση 7.06.14

Μεταπτυχιακές και Ερευνητικές Μελέτες

Κουτσανδρέα Κανελία, Ο ρόλος του σώματος και η έννοια της χωρητικότητας κατά τον Moris. M. Ponty (ζωγραφική, γλυπτική, αρχιτεκτονική), Μεταπτυχιακή εργασία, Σχολή Αρχιτεκτόνων Ε.Μ.Π, <https://www.academia.edu>, Αθήνα, 2012.

Μπασούκος Ιωάννης, Η εμπειρία των Αισθήσεων Αρχιτεκτονική, Σώμα και Αντίληψη, ερευνητική εργασία, Τμήμα Αρχιτεκτόνων, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, <https://issue.com>, 2014.

Σκορλέτου Γεωργία-Αναστασία, Τσεβελέκου Χριστίνα-Καλλιόπη, Αισθήσεις κα Αρχιτεκτονική, Χαρτογραφώντας συν_αισθήματα στην πόλη, ερευνητική εργασία, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Ε.Μ.Π, <https://dspace.lib.ntua.gr>, 2014.